

Lluís Capdevila

Cap- 330

M A R I A A N N A

=Novel-la=

LLUIS CAPDEVILA

(MARIA ANNA)

Novel-la

I

afora

Era un dilluns quan et portavem a la clínica: una clínica dels ~~enemics~~ de la ciutat, a la muntanya, tota voltada de jardins. La casa, abans de ser clínica, havia estat refugi d'amors més o menys venals, més o menys culpables. Hi havia tants llits com ara però no eren els d'ara. Eren llits de joia i no de dolor.

Et sabies molt malalta. M'ho digueres el dia abans, en entrar jo a la cambra on sofies, després d'haver acompanyat el metge fins a la porta. He estat sempre un home que no ha sabut ocultar, dissimular les impressions. I tu, mirant-me, -mirada dels que s'acomiaden de la vida; mirada gairebé tàctil, que pren possessió de les coses per ~~af~~ endur-se'n el seu record, -em conegueres a la cara que el metge no m'havia donat massa esperances.

I sospirares:

-Dec estar molt malalta!

Després, però, en endavinar la meua angúnia, que no costava gaire d'endavinar, fóres tan coratjosa -les dones, generalment, ho sou més que nosaltres- que, per a esvair les negres nuvolades que m'aterrien, per a tranquil·litzar-me, intentares somriure:

-Què es aquesta cara tan trista i tan fosca? Queden rigurosament ^{hi} prohibits la por i l'inquietut. Be s'ha d'estar malalt de tant en tant. L'estar malalt també serveix, creu-me: serveix per a que després, ja guarits, trobem més gust a la vida... No sofreixis, sents? No vull que sofreixis. Aviat em posaré bona.

2

L'endemà et portavem a la clínica.

3

Era una cambra blanca amb un llit blanc. Al mur, damunt del capçal, un Crist. Damunt el llit de l'alcoba dels matrimonis, l'imatge de Deu sempre m'ha semblat desplaçada, fora de lloc. Damunt el llit de la clínica o de l'hospital, no. Damunt el llit de la clínica o de l'hospital Deu hi es per a que li demanin ajut a l'hora suprema. O per a que el maleeixin.

Prop del llit una gran finestra s'obria al parc: un parc gairebé senyorial, amb cedres i araucaries i llorers i amb mimoses que es vesteixen d'or una vegada cada any per a dir adeu a l'hivern.

Per l'ampla finestra veies la ciutat, grumollada de cloquers i xemeneies; la

mar; Montjuic, castellet sinistre que els jardins assetjaven.

2

D'aquella cambra de la clínica, tan diferent de la que, amb mi, ocupares a casa, deies-jo no volia creu-re-ho-que tot et ~~plaxia~~ plaia, que tot et feia gracia: el llit, que, per mitjà d'un mecanisme senzillíssim, s'aixecava per la part del cap; unes cadires de metall; l'instal·lació elèctrica, de discreta, de suau llum indirecta.

4

Tu gairebé no haves vist el camp. El nostre jardí de Pedralbes, els altres jardins de les cases veïnes no eren el camp. Ni molt menys. Viatjant, desde l'interior del'automobil o del departament de l'express, hom tampoc el veu. Per a veure el camp cal deturar-s'hi, fer-hi estada, viure-hi, viure'l.

I, des que entrares a la clínica, el teu esguard es sentia imantat per la visió acromada d'aquell troç de jardí tan ciutadà, tan civilitzat que t'ofrenava la finestra. Et feia l'efecte que vivies al camp, impressió deguda segurament a l'immobilitat que et veies condemnada i, sobretot, al silenci de la clínica. Car al camp hi ha hores d'un silenci total, que són les que li donen categoria i el diferencien de la ciutat.

Deies:

-Si em poso bona, i si que m'hi posaré perquè no vull que sofreixis, anirém a passar una mesada a muntanya: al Montseny, al Pirenéu.

Deies "no vull que sofreixis" perquè jo oblidés l'impossible: saber que sofries tu. Parlaves de viure, pobra criatura estimada, i t'estaves morint.

5

Fores un ésser ultra civilitzat i la ciutat era el teu centre. No recordo qui ha dit que el camp cria femelles i la ciutat, dones. El camp, la natura, es l'obra de Deu. La ciutat, l'obra de l'home. El camp es la barbarie, la força instintiva. La ciutat és la civilització, la força intel·lectual. (O no hi haurà en tot aixó molt de tòpic, de prejudici, de fal·lòria?)

Podies recordar perfectament la plaça de l'Opera a Paris, el Piccadilly Circus londinenc, el Passeig dels Til·lers a Berlin, els porxos del carrer Coronaherzeg a Budapest, pero no sabies qué era el goig de viure en una casa senyorial de l'alta muntanya amb cambres de parets blanques de calç, el sostre ratllat per bigues enormes i desiguals, ^{irre}llar de foc d'ampla campana per a les ópimes lectures de les nits d'hivern, quan la neu ^{el}borra els camins.

Has conegut el goig, però, de viure en una casa blanca vora la mar amb balconada oberta damunt les ones coronades d'escuma, amb el flam tremolós d'un xiprer,

amb les tiges erectes d'unes etzavares i l'ombra, espessa d'una figuera lúbrica. La nostra casa marinera dels joïosos estius, de les nits de lluna a la platja solitaria amb xampany i musica de Schumann.

Una mica snob, no? Però es tractava d'un snobisme gratuït, desinteressat, que després ens feia riure. Més snobs són a Cannes, a La Baule, a tantes altres platges mondanes. La nostra era una platjeta humil, poc freqüentada, que desconeixia el flagell de la moda.

Si, si: fores dona de ciutat, Maria Anna, estimada. (Malgrat que les ciutats, saps?, les de totes les latituds, fan pudor d'asfalt, de pols, de fang, de gasolina, de fum, de riquesa massa rica barrejada amb una pobresa massa pobre)

Confonies amb la naturalesa el troç de jardí que contemplaves avidament des del teu llit de malalta.

I era una naturalesa maquillada, ordenada i geométrica!

Veient-te malalta-ens neguem a veure la malaltia i la malaltia se'ns imposa-et recordava plena de salut i de rialles.

Com reies, Maria Anna, quan estaves bona! Poques dones he vist que riguessin tan bellament com tu.

Car saber riure d'una manera bella i el·legant no es pas gens fàcil. Al contrari: es molt difícil pel que de groller i de brutal pot haver-hi en la rialla. El riure es flor de civilització i hi ha pobles que no en saben: l'Amèrica del Nord, que riu a cops de puny, d'una manera brutal i plebea. El poble que no sap riure -i, sobretot, el que no sap somriure- es un poble salvatge.

El teu, en canvi, era un riure que t'emplenava el rostre de llum; un riure que esdevenia claror. Un riure que sobreviu, del qual n'han quedat ecos a cada cambra de casa nostra, a cada recó del jardí... Es un riure que sembla venir de molt lluny, però és un riure vivent encara. Es el teu riure, Maria Anna!... Escolta'l... El sents?... Et sents?...

Una nit d'hivern, a Madrid, et deturares enfront d'un infant abandonat, vestit de parracs-vestit: quina ironia!-que, arraulit a les escales d'un carrer obert a la Plaza Mayor, gairebé ja no tenia esma per a pidolar "una limosnita per amor de Dios", i una llàgrima brillejà als teus grans ulls. I digueres aquesta cosa absurda i tendríssima:

-Voldria no haver de plorar mai.

O sigui: la vida hauria de ser prou clara i amable per a que tothom tan sols sabés riure. El riure es bondat.

Ho era per tu, gracies a tu. Car tu, Maria Anna, eres tan noble, tan generosa, que

haves fet del riure-aquesta cosa sovint inmisericorde i cruel-bondat.

7

Tenies-tens, car en tu tot perviu i perviurà-els cabells rossos. Tenir els cabells rossos no és cap cosa extraordinària, sobretot avui que, gracies a l'alquímia, la rossor pot adquirir-se en un parell d'hores.

La rossor dels teus cabells la veia, però, diferent-en tu tot era personal, singular-de la d'altres dones. Era un or de mel, un or de sol de tarda damunt un marbre.

Sota la flama de la cabellera els teus ulls negres tenien una mirada serena, lenta, ~~carícia~~ ingràvida que es posava damunt les coses i s'hi fonia.

Una mirada que esvaïa les nuvolades del cap i del cor.

8

Recordant-te, estimada, ara que de tu tan sols me'n resta el record, voldria trobar paraules molt belles, molt riques d'expressió; paraules inèdites, acabades de neixer, que fossin només per ^{a/}tu; paraules que tinguessin un perfum i una claror i una musicalitat que no tenen les que hom ~~ha~~ adreçat a altres dones; paraules que no fossin les de cada dia.

Lluito per a que sigui així i no ho aconseguixo. El llenguatge ^{normal} ~~XXXXXX~~ es massa fred, massa convencional i rígid per a parlar de tu i amb tu, que donares una impressió de vida, de plenitud com pocs éssers humans hauran donat; que amb tanta intensitat et senties viure; que eres tota sang i nervis i salt i rialla i goig.

9

Deien de tu: Sembla mentida que aquesta noia pugui restar immòbil i en repòs.

(Mai no digueren: "aquesta dona". Sempre, noia. Malgrat l'inici de maduresa, -la maduresa que l'amor dona a la dona més accentuadament que a l'home-sempre jove, branca florida. A Castella diuen, molt bellament, quan hom parla d'una noia jove i bonica com tu: tiene cara de siempre novia. Tu la hi tenies també. Tan dona i sempre noia. *[I sempre nurià]*)

Cavalcaves-que bonica eres, Maria Anna, i que orgullós semblava sentir-se el cavall en dur una noia com tu! -feies els noranta i els cent amb el teu Peugeot, devorant carreteres; nedaves i saltaves damunt les ones, que eren com cercers amb crinera d'escuma, i ressucitaves el mite gentil de les sirenes; jogaves com un infant; cantaves d'un cap de dia a l'altre; viatjaves: abans, sola; després, amb mi.

Era gairebé impossible-tenia raó la gent-imaginar-te en repòs. Ni dormint...

~~Et dolia haver de dormir. Et semblava un castig. Deies: bones~~
~~-Perqué hem de perdre el temps dormint quan hi ha tantes coses a fer: estimar-se,~~
~~llegir un bon llibre, escoltar una bona musica, ajudar els pobres, banyar-se a la~~
~~mar, anar al teatre, passejar pel bosc, ballar...?)~~
~~Ni dormint s'alterava el ritme del teu viure: somniaves, parlaves en veu alta...~~

Et dolia haver de dormir. Et semblava un castig. Deies:

-Perqué hem de perdre el temps dormint quan hi ha tantes coses bones a fer: estimar-se, llegir un bon llibre, escoltar una bona musica, ajudar els pobres, banyar-se a la mar, anar al teatre, passejar pel bosc, ballar...?)

Ni dormint s'alterava el ritme del teu viure: somniaves, somreies, parlaves en veu alta...

Quin esbalaïment dolorós, quina sensació atúidora de fred-d'un fred més intens, molt més intens que el del cos-en veure't, ara, immovil per sempre!

IO

Si, el llenguatge es massa mecànic, massa estereotipat per a poder expressar el meu amor, el meu gran amor. I el meu desconhort, el meu desconhort immens en saber -i no vull saber-ho!- que m'has deixat, que ja mai més no tornaràs als meus braços.

Recordes el never more poesc? Doncs, be: no. Mai més, no. El mai més, no. L'evidencia, no. He de negar i destruir l'evidencia. He de convertir el mai més en sempre. Creador de ficcions, em sembla haver dit alguna vegada que calia falsejar la realitat, irrealitzar-la. La vida de l'esperit nega l'evidencia. La vida de l'esperit nega la mort. La mort, no. No!

Es per això que parlo amb tu; que, en una al·lucinació que m'abrusa, dialogo amb tu: perquè no m'avinc, perquè no vull avenir-me a l'idea anguniosa d'haver-te perdut. Perdut? Perdre't? Com podia ser possible si fores guany que no es pot perdre? Si ets en mi, tota en mi, i en perdre't em perdria jo?

Desde fa unes hores visc en un món inconegut en el qual la meua vida d'home oscil·la tràgicament entre la realitat i el somni, entre el que es i el que vull que torni a ser.

Sense tu s'ha fet al meu entorn un silenci tan pregon, tan absolut i total i tan eixordador-eixordament de la meua sang-com si el món hagués enmudit en enmudir tu; com si la vida s'hagués apagat en apagar-se la teua vida.

Parlo amb tu tal vegada des del llindar de la follia i sabent que no em respondràs, que ja no em respondràs. I sense poder mirar-te, sense poder tocar-te...

Tinc por de tocar-te, saps? Encara em sembla sentir al palmell de la ma la te-

bior de la teva pell i tinc por, ara, de tocar-te.

Em fa l'efecte que em moc, des de fa unes hores, en una òrbita d'absurditat i de pesombre que ja, d'ara endavant, serà la meva realitat.

II

Si, em cal un llenguatge nou, una paraula veritablement viva per a parlar de tu i amb tu.

Perquè em sents, veritat que em sents? No és possible que m'hagis deixat, que m'hagis abandonat del tot, que m'hagi quedat definitivament sol.

I2

Sento, tinc l'obsessió de com hauria de parlar-te per a que la meva pobra veu arribés a tu.

Les paraules que han servit per a expressar altres sentiments, altres idees, altres sensacions no em poden servir per a parlar amb tu; les paraules que han servit per a parlar d'altres dones, d'altres amors i altres dolors no em poden servir per a parlar amb tu. *Son paraules que, per usades, cal llançar.*

Voldria un llenguatge més vivent, més abrandat, més fibrós, calent com la sang, fet de paraules cada una de les quals tingués sabor i perfum, i no aquest llenguatge fred i banal de sempre, plè de normes i regles, plè de vulgaritats i llocs comuns que es el que emprèm per a dir les coses de cada dia.

I en no aconseguir-ho, en parlar-te com sempre i com tothom-no: com tothom, no-cal-lo avergonyit i humiliat, encès d'ira i d'impotència.

Torno, però, a parlar-te.

Car necessito parlar, parlar, parlar. Necessito oír la meva veu parlant-te, si vull sentir-me viure encara.

Anant-te'n, Maria Anna, has deixat un silenci tan feixuc rera teu!

Després del diàleg, el monòleg: un monòleg febrís, al·lucinant, que em retorni al passat, a la teva presència, a la teva veu. Car no hi ha altre passat que aquest: Tu. I en vull fer present.

Monòleg que trobi eco en el món d'ahir, que ets tu, i, per gràcia de l'eco, en faci diàleg.

Dialogar amb un fantasma? I be, si: els diàlegs més essencials de l'home són els que sosté, creant una realitat espiritual, amb els seus fantasmes.

~~No puc acostumar-me al silenci, Maria Anna. Car el silenci es la negació, el no,~~

No puc acostumar-me al silenci, Maria Anna. No puc -ni vull- acceptar-lo. Car el silenci es la negació, el res, el no ser.

Havies donat a la meua vida un ritme trepidant, encès d'una joiosa força; l'havies emplenat de cançons, de rialles, de crits. (No; de crits, no, car eres massa intel·ligent per ~~cri~~ cridar i el crit es massa brutal, massa barrejar, massa plebeu. Parlaves amb mi, amb les serventes, amb la petita Dolers normalment, en un mig to. I no obstant, des de, que la paraula s'ha apagat en la teua boca i el silenci, cada vegada més pregon, m'assetja, em fa l'efecte que sento la teua veu ressonar en un triomfant si bemol major.

Des de que et llevaves -i et plavia llevar-te de bon mati- reies i cantaves i parlaves alt, t'asseies al piano i tocaves uns aires militars terribles -recorde que de la Marxa militar de Schubert deies: es una Marxa militar per a soldats de plom- movies un joies i graciós terrabastall per a treuren del llit. No sempre ho aconseguies: el llit feia olor del teu cos i em plavia restar-hi una bona estona llegint. ~~avies de la meua vida~~

El silenci t'era insuportable i t'anguniejava gairebe com un dolor físic. Ara m'angunieja a mi molt més paerosament car tu podies vencer-lo. I jo, no.

Eres creient a la teua manera -pero no anaves mai a missa perquè no podies sofrir aquell silenci, aquella penombra, aquella immobilitat. Per a sentir-te viure necessitaves la veu humana, la teua i la dels altres, la llum i el moviment.

Deies:

-Deu es la bondat i la claror de l'ànima i jo no sabia veure'l en una església negra i freda i muda, clavats a la creu i tot ple de sang. A mi em plau més veure'l a la vora del mar, al cim d'una muntanya, en uns camps florits, sota el sol daurat o en la mirada clara d'un infant.

I aquesta interpretació de la divinitat la deies d'una manera simple i sense literatura i per a fer-la més simple, per a llevar-li tot el que podés semblar retòrica, la finies amb un somriure.

Tenies el dó de somriure, que es un dó que no té tot-hom. Com sabies somriure, Maria Anna! T'has fixat que a la gent li costa menys riure que somriure? El ~~riure~~ riure-el, de cada dia, el de la gent de cada dia -pertany, al men, físic. El somriure, al men espiritual. La rialla-la rialla grassa, ordinària- es el somriure dels que no saben somriure. La rialla no sap llegir. Era reia. Monna Lisa somreia.

En el teu somriure mai no hi havia crueltat: hi havia tendresa, ironia, indulgència, comprensió.

Els llavis dibuixaven una ^{boca} corba suau, un inici de corba, estirats un xic enlaire pels muscles facials i la ^b es desdibuixava un instant. I el somriure donava una lleu, una màgica ~~claror~~ resplandor al teu rostre. Semblava talment que, sabent que un somriure pot interpretar-se d'una manera equivocada, el comprimies. L'a tenuaves. Somreies-tal com cal-en to menor.

El teu riure, en canvi, era franc, obert, desbordant explosió d'alegria vital. Reies tombant un xic el cap enrera, com si volguessis llançar la rialla enlaire, i amb una espurna daurada ~~si~~ ^{negra} en la negror dels teus ulls. Sota la pell blanca i satinada s'et veia passar el rir per la gorja ampla, de bellesa clàssica.

Recordes? A mi em plavia ~~posar-te~~ posar-te el palmell de la mà al coll per a sentir passar el teu riure, que tenia una musica trençada, sincopada, d'aigua en llibertat. Despres, en retirar la mà, et besava al coll per a besar el teu riure.

Quan les ^e serventes volien fer el teu elogi, deien:

-La nostra senyoreta es molt alegre.
Amb el seu dir volien, significar que eres, bona i eres bella, car l'alegria, quan no neix de la inconsciència, es bellesa i es bondat.

15

I la teva veu?

Era una veu apassionada, una veu encesa -hi ha veus que s'apaguen, n'hi ha que mai no s'han encès-com corresponia a la dona d'amor que hi hagué en tu, a la ~~teva~~ ~~veu~~ ~~sensualitat~~ teva rica sensualitat. Un gran music amic nostre -Amadeu Vives, el recordes?-deia que parlaves en clau de sol.

I un altre gran music -i gran home- Pau Casals, et pregava:

-Parli, digui coses, les coses que vulgui, que fa bé d'escoltar-la parlar.

Tenia raó Pau Casals. El què diguessis no tenia importància. L'important era ~~la~~ la teva veu, tan bella que, en dir-les, llevava vulgaritat a les paraules més vulgars.

Era una veu avellutada...

L'adjectiu em sembla trenat, rebregat per l'ús. Ho veus com la paraula es massa pobre per a parlar de tu?

...una veu pastosa que a vegades es tencava amb un drinc cristallí -trencar-se sense trencar-se-i en els greus tenia un calfred passional.

Si la paraula ha estat ~~usada~~ otorgada a la humana criatura per a disfressar els seus sentiments -ho ha dit un casuista que coneixia bé els homes i sabia ~~que~~ que son encara més falsos del que semblen- a tu, si haguesis volgut mentir, la veu t'hauria traït.

Tu, però, mai no havies mentit i la mentida et feia un fàstic gairebé físic pel que hi ha en ella de turpitud i de deformitat. Acceptaves la mentida del poeta, que mentia per a evadir-se de la lletgesa del nostre món de cada dia. No acceptaves la mentida que hom babeja per a treure'n profit.

Un dia que "el Llàgrima", de bona fè, sincerament agraït, cantava les teves lleances, li tallares la paraula en sec:

-Miri, Andreu: perquè de tan en tan li doni unes poques pessetes pensi que la cosa no te cap importància i no es cregui mai en la obligació de dir-me que soc tan maca, tan senyora i tan bona.

El pobric, que no s'esperava una "sortida" semblant, mormorà, esbalait:

-A vostè es a l'única que li deia sense fer comedia. Ja no li ~~diré~~ ho diré més, no temí. Però que consti: ~~si~~ si li dic es perquè es veritat i de debò que la trobo tan...

-Doncs no m'ho digui, que m'ho creuria...

I somrigueres per a no humiliar al pobre home i fer-li oblidar la possible rudeza que hagués pogut trobar en les teves paraules.

No; no toleraves la mentida. Fores la dona singular que no sap mentir, que no sap enganyar.

Al teu amant d'ahir, ombra fosa en l'ombra de l'ahir, li havies dit:

-He pensat que el millor serà separar-nos. Ja no m'interesses. Ja no et vull. Em semblaria immoral, i em sentiria rebaixada i envilida si seguia al teu costat sense estimar-te.

Car mentir ho consideraves una vilesa.

I els que han convertit l'honorabilitat en ofici, els que en públic, es posen sempre, com un certificat de bona conducta, la paraula "decència" als llavis -paraula marcida per l'indecència de la hipocresia-et tenien segurament per una dona vil, per una dona qualsevol.

Tu, però, no feies cabal del dir d'aquesta mena de gent. Els ignoraves. No hi eren. Passaven per la vida sense ésser-hi. Tenien un heritzó de llimac. I per ells

havia dit un sacerdot francès: "Abocar-se a l'ànima de la gent dita honrada⁹ es moltes vegades com abocar-se a una latrina"(1)

I també per ells havia afegit anys ~~arrera~~ després un altre francès de molt tremp: "Una santa pot caure al fang i una prostituta ascendir a la llum, però ~~mai~~ mai ni l'una ni l'altra podran convertir-se en una dona honrada, car l'afrosa vaca eixorca que hom nomena una dona honrada i que un dia refusà el xopluc de Betlèem a l'Infant-Deu jau en l'eterna impotència d'evadir-se de la seva nul·litat ni per la caiguda ni per l'ascensió"(1)

Si algú em sentia dir-te aquestes coses, citar-te aquests textos, -algú pertanyent a l'honorable i respectable classe dels assenyats, dels que sempre toquen de peus a terra-diria, plè d'estranyesa:

- Quines coses ~~ix~~ esplicar d'esplicar a una morta! No valdria més que pregués per la seva ànima?

Home de llibres, et parlo de llibres, de coses d'un món de paper que compar-tires amb mi. ~~I et parlo de pintura, de música, com t'en parlava abans i com no en parlaria als que avui, ara s'estrenyarien de les meves paraules. Com abans, abans que en la nostra hi havia que, per més que els llibres i la música i la pintura, Això què hi fa? L'important es parlar-te com abans. Com en el passat in-mediat. I fer-ne present.~~

Pregar per la teva ànima? No: parlar a la teva ànima. I ~~ix~~ a la teva carn. Com abans. Com sempre. Amb les paraules d'abans i de sempre, les nostres, les que fo-ren nostres i de ningú més. Les paraules com els cossos, també uneixen.

Els entenimentats, els assenyats, els que sempre toquen de peus a terra tan a sòls es recorden de l'ànima quan el cos es mort. No saben que l'ànima és essen-cialment la vida. Ni saben que en accomplir aquest rite de pregar per l'ànima ~~ix~~ les seves paraules buides es perden en el buit.

Es vivint, en plena vida, quan cal cercar l'ànima perquè la vida sigui essen-cia i no simple, existencia. Aquesta, la de la recerca de l'ànima, és la lluita més noble i més patetica de la humana criatura. Totes les altres són lluites mesqui-nes pel calaix del pa o el de la xavalla.

Pregar per la teva ànima fora, segons ha instituït el seny dels mesquins, pre-gar per la teva mort. ~~ix~~ I no. Això, no. La teva mort, no. Tu no pots morir men-tre jo visqui, la teva vida es la meua. La teva ànima es la meua.

Crec que es Richard qui ha dit: la vida es la mort.

Paraules de metge, que, per la seva condició de metge, ha de creure en la mort. Els poetes i els amants no hi poden creure. Els poetes i els amants neguen la mort.

16

Sento encara -i em volen fer creure que ha enmudit per sempre!- la teua veu. La sento ~~sento~~ perquè vull sentir-la, perquè necessito sentir-la, perquè hi ha en mi un anhel desesperat de sentir-la. Si no fos així, com defugiria la fredor, el silenci, la solitud inmensa de la meua vida d'avui?

Adhuc morta, Maria Anna, ets encara la meua vida, Tal vegada quan vivies no ho fores tan intensament com ara. De la petita flama del nostre amor d'ahir, ja en teniem prou, car ens donava caliu, el caliu de mare i de llar que hi ha d'haver en tot amor un xic noble-la ventada de la mort n'ha fet una gran foguera. I jo m'he llançat a aquesta foguera perquè em ve de tu i perquè cremar-se també es viure. Que hi fa que després tot esdevingui un grapat de cendra? Pobre de l'ho-me que no crema per dintre-foguera de les passions i els somnis-pobre del que viu fredament. Una vida plena i rica ~~sense~~ es sempre una vida de flama.

Els que moren totalment, definitivament deixen d'esser. Tu ets, encara. Ets, ~~sense~~ ~~personalitat~~ amb una personalitat al·lucinant que em ~~corren~~. Esser, heus ací ~~que~~ que hi ha de més important.

com pren

(1) Laménais i ~~Léon Bloy~~ Léon Bloy.

17

Si no et sentia, si no sentis, la teva veu i el teu riure, que ara m'arriuen triomfant de la mort, des d'un món que no sé explicar-me, no podria viure, saps? i, per tan, tampoc podries viure tu.

Et tinc al meu davant, et veig. I de tan mirar-te, els ulls em fan mal. I es que, desde fa unes hores, moltes hores, -les més punyents i doloroses de la meua vida, -et veig immòbil, jacent immòbil, inexplicablement immòbil. I em fa l'efecte que els meus ulls em traeixen.

Vull, doncs, la teva veu; el teu riure. Ho sents? Em sents?

La manca del teu riure, de la teva veu es, més que la manca del teu cos, que tantes vegades he tingut nu, ardent i palpitant ~~en~~ als meus braços, ~~co~~ que em dona més agudament, més pregonament la sensació de solitud, de viure en una terra en la qual tot hagués mort: els arbres, les aigües, els estels, les besties i els homes.

Es a dir: més que pel sentit del tacte-em fa por tocar-te-pel de l'oida et sé morta. I sento que la meua vida se'n va, arrossegada, rera la teva. Car morim ~~en~~ en morir cada ésser que ~~hem~~ estimat molt.

La memòria visual, manta vegada, es més feble que l'auditiva. Jo recordo véus d'éssers el rostre dels quals veig, ja, desdibuixat, borrós. Això, amb tu, no em passarà car et tinc massa en mi i et recordaré-et veuré, et viuré-sempre. El que més recordaré, però, serà la teva veu.

I el recordar la teva veu i no oir-la em fa pensar que l'amor fora una cosa de pesombra sense la veu, que pot dir: "T'estimo". Hom el veu naixer aquest mot: estimo, car cal saber veure naixer les paraules i veure ~~florir~~ com floreixen als llavis. I cal saber, besant els llavis, besar la paraula.

18

Ara, quan per tants ets ja una cosa llunyana, quan per ~~u~~ tants de tu ~~hi ha~~ s'ha restat el record-que les petiteses de la petita vida es ~~borraran~~ aviat, car ~~als~~ als frívols els ha estat negada la capacitat d'estimar, però els ha estat atorgada, com a compensació, la d'oblidar-et sento encara vivent, immediata a mi, fosa en mi, lligada ~~en~~ a mi.

El que veig de tu-la teva immobilitat, el teu silenci-no es tu. La que veig es l'altra, la que fou i seguirà essent. Per tant, quan vinguin uns homes i se't enduguin s'enduran la Maria Anna immòbil, la muda. L'altra, la vivent, la del bes, la rialla i, la cançó seguirà en mi i amb mi.

Així, però, la gent no ho sap ~~ni~~ ~~ni~~ Així, tan sols ho sé jo. I tu. Tu, també. Ha vingut un conegut, un de tants, un més, un home qualsevol del ramat dels homes que, per a conhortar-me, m'ha dit que em calia resignació, que "la cosa no tenia remei". Així: la "cosa", per pobresa de lèxic i pobresa d'esperit. La "cosa". El que em passa, així tan paurós i tan afros que em passa es una "cosa". Una "cosa" que no te remei.

Què sabia ell, pobre, del que te remei o no en te? Què sabia ell del remei? Què sa-

No vull veure ningú. No vull parlar amb ningú. Vull que em deixin sol.
Sol, per a poder viure amb tu i de tu.

bia ell ~~va~~ de l'amor i de la vida i de la mort? Ell, pobre, coneixia tan sols, ^{II}
l'amor i la vida i la mort de cada dia.

~~Exixiat~~ L'he deixat parlar sense escoltar-lo. Si li hagués dit que la mort no existia!

Avui-aixé tampoc ~~no~~ he sapent ningú - he nascut a una nova vida: la dels fantasmes. També des d'avui serà la teva una vida nova i te la donaré jo, creador de fantasmes: la del record.

Monotonia del meu monòleg. Monotonia de sempre i a cada instant els mateixos temes: l'amor i la mort.

Es que en puc cercar d'altres? Es que en puc trobar d'altres?

Els cerco desesperadament en la nostra vida d'ahir: la llar, els meus llibres i les teves flors, les pintures i les melodies que estimaven, els nostres amics, el record dels llocs que visitarem. No: que visitarem, no, car aixó de les visites es cosa dels que no saben com perdre el temps i fer-lo perdre als altres: dels llocs on visquerem, malgrat que tan sols hi haguessim viscut unes hores.

Monotonia, ja ho sé. Nascuda-plena de sang i de foc-de la meua obsessió.

Hi ha hagut qui, ~~ja ho sé~~ ^{ja ho sé} compadint-me, m'ha dit que em calia distreure. Ho ha dit amb bona intenció-de bones intencions està empedrat el l'infern-i l'hauria bufetejat. I si podés distreures, ^{me} sigui: si podés oblidar-te, em bufetejaria jo mateix.

Monotonia, si. I que? Al cap i a la fi no parlo amb tu com en el paper: per, a fer literatura. Per literatura no es un consol. L'ofici, cosa externa, mai no es un consol.

-Li convé ~~distreu-re's-em diuen.~~ distreu-re's-em diuen.

I, volen dir: li convé evadir-se del cercle viciós, del món de pesombre on s'ha reclus; li convé no pensar en ella.

Ella ets tu i creuen possible que pugui no pensar-hi; creuen possible que pugui evadir-me de tu. Diuen que es el millor que puc fer i ho saben per experiència car pertanyen a la raça dels que s'han evadit sempre, dels que, per por de compromisos i mals de cap, han fet de l'evasió una norma de vida.

Però, no temis. Jo no sóc com ells. Jo no et deixaré mai.

Passa un seguit de gent, entre breus pauses, pel passadís, pel hall: metges, infermeres, alguna monja, parents del malalts. Algunes es deturen a mirar ~~un~~ un moment des del llindar. A mirar-nos a tu, morta, i d'mi arrencant-te a la mort.

Et parlo, doncs, en veu baixa. No ho faig, es clar, per a que els que em veuen es pensin que prego. Jo no sé pregar. Jo tan sols sé maleir. I quan les malediccions se'm acabin i em vegi sol, desesperadament sol, tal vegada sabré matar-me.

No, no; et parlo en veu baixa per a que els que passen no escoltin el què et dic. Què n'han de fer del què et dic?

I malgrat parlar-te en veu baixa em sembla que la veu meva, ressona en el silenci, emplena la cambra blanca i freda-la capella de la clínica-i m'eixorda.

~~Don't fix me! I'm a girl! I'm a girl! I'm a girl!~~

Et veig no tal com ets, no tal com et tinc al davant meu. Et veigs tel com
fores i com vull que siguis. Pensa que des d'ara, m'has convertit en un home

DESTIL-LERIES F. UBACH

ABSENTA "EL QUITE"

LES ESCALDES
(Andorra)

llunyà. Soc lluny de tot i de tot-hom. Menys de tu, es clar, car això fora impossible. Tan sols et tinc a tu, Maria Anna. Tot el que no es tu es lluny de mi. Ho es tan com si de cop i volta la solitud més total i absoluta s'hagués fet aà meu entorn. Les coses, es clar, no s'han mogut i els homes passen pel meu costat i alguns m'estrenyen la mà i altres em parlen de no sé què. Jo, però, veig les coses i els homes lluny, fonent-se en el lluny i no sento les seves paraules ni sento la seva amistat.

No tindré, doncs, ningú a qui ~~parlar de tu~~ poder parlar de tu, car els amics que estimavem-Barradas, Albasa-fa temps, que ens deixaren. En parlaré amb mi. La teva realitat la re-crearé en el meu món interior, l'únic que em resta; en la meua realitat interior, única que compta.

Et tinc no tal com ets. Tal, com ets no vull tenir-te, no vull veure't. Et veig tal com fores perquè aquesta es la sola manera de poder seguir veient-te. La vida segueix, saps? La vida segueix. I la vida pot no ésser el món real que, en moments com els d'ara, en hores com les ~~d'ara~~ d'ara cal destruir irrealit-zant-lo, retornant-lo al somni, fent-ne somni.

Veig, rera la boirina del passat que ~~se'm~~ ^{se'm} convert~~it~~ ^{teix} en present, els teus ulls i la seva llum, els teus llavis i el seu somriure, els teus cabells, el teu cos, nú o vestit. I la teua manera de caminar, de passar d'una cambra a l'altra, d'asseure't a un silló, d'agafar una copa o una flor, de passar les mans per damunt del teclat del piano o damunt la testa d'un infant. O sigui: et veig i et sento viure, única manera de poder-te veure. Algú ha dit que la vida de la humana criatura es la seva imatge, l'imatge que crea el que la contempla. (I)

La que hi ha aci, ^Wimmobil i voltada de flors en aquesta cambra freda i blanca, ~~la que veu tot-hom no es tu.~~ no ets tu. A tu tan sols puc veure't jo amb la mirada d'ahir. La d'avui és inútil car no veu rès, rès. Els meus ulls s'obriran tan sols a l'ahir perquè l'ahir fores ~~tu~~ tu. Tot-hom, d'ara endavant, pensará que visc sol. I tot-hom s'errarà, car viuré amb un fantasma.

El cor de l'home es un niu de fantasmes. En el meu només n'hi haurà un: el teu, que m'acompanyará pel camí de la vida fins que, en arribar al cap del camí, el fantasma m'allargarà la mà i em dirà:

-Vina.

Descriu-re uns ulls, uns cabells, un cos de dona, i descriu-re-ho en fred, per ofici, es cosa facil per a qualsevol professional de la literatura.

Deu ser, però, molt difícil, per no dir impossible, quan es tracta d'un amant, d'un

(1) Gide o Paul Valéry, no recordo exactament qui dels dos.

homè que vol convertir en literatura çò que ha estat carn, i veu, i esguard i follia amorosa.

Jo, l'home dels braços per ~~la~~ abraçar, no el de la mà per a ~~escriure~~ escriure, necessito la teva imatge per a tenir la teva vida. Fins ara fores presència. D'ara endavant seràs imatge. ~~I~~ com ~~havia~~ viscut fins ara de la teva presència, ~~vi~~ viuré d'ara endavant de la teva imatge.

Tinc molts retrats teus; la casa n'és plena. El millor serà el que duc en mi, el que et fan els meus ulls, que et veieren, i les meves mans que, en tocar-te, també et veieren. Pobres de les mans que en tocar una flor, un joiell, el cos d'una dona estimada no saben veure'n la bellesa.

Els teus cabells d'ara-els d'ara, comprens?-no els veig. Perquè ja no són teus, perquè tu, ja no ets tu i t'has convertit en un ésser que no conec, que no vull ~~u~~ conèixer, que no vull saber qui és.

Car no parlo amb tu, la que ets aquí i no em mira ni em respon. No parlo amb la que ets: parlo amb la que fores. L'home viu més pel seu passat que pel seu present. El passat posa arrels en la nostra vida i sols fineix amb la nostra vida. El present s'esmuny a cada instant i esdevé passat a cada instant.

En l'avui ~~sombriu~~ i silenciós no hi ha res de tu. Ja ets ahir, Maria Anna. ~~I~~ t'estic ressucitant en l'ahir per a fer-ne demà. Manera? Molt senzilla: refent el camí fet, negant-me a seguir endavant. Això, però, no ho pot fer tot-hom. Per a poder fer això cal tenir un passat i haver-lo viscut intensament.

Els teus cabells d'ara... D'ara? D'ara, no, Deu meu, que són els d'una Maria Anna que no em veu ni em parla! Els d'ahir, els de la Maria Anna vivent, els que vivien amb ella i d'ella.

Eren rossos, d'una rossor plena, rica, madura, -rossor sota el sol de migdia ~~adun~~ adhuc en plena nit i en plena llum atificial-, i curts, discretament curts i anellats ~~ss~~. Hom diria que tenien claror. Semblaven pintats. No pintats per la mà del

perruquer: pintats per la ~~mà~~ del pintor. ~~I~~ em recordaven els de la Venus de Botticelli i els de les del Ghirlandajo. Cabells d'adolescent en una dona ja feta, totalment dona. O sigui: els cabells de la Venus botticellesca en les Venus del Ticià. (Malgrat que el teu cos, gracies a l'equitació, a la natació i al tennis, no tingué mai la pompositat carnal que plavia al Ticià)

Recordes? Besant-los et deia que mai envellirien, que mai blanquejarien. Era ~~ex~~

cert el que et deia. Son rossos, com abans. Però ja no tenen la resplandor d'abans. Car tenien resplandor i pintaven una auriola lluminosa a l'entorn ~~del~~ del teu cap, talment, com la corona daurada que els primitius posaven a les santes per a retallar mes acusadament la faç damunt del fons.

De nit, damunt el coixí, la rossor dels cabells t'enfosquia lleument el rostre. Y jo, que sempre trigava més que tu en adormir-me, pensava:

-Mentre tingui^a Maria Anna, per mi sempre hi haurà, adhuc en les hores mes ombri-voles, un xic de claror.

Y les nits del teatre de l'òpera i les sales de concert, -vestida de severs welluts negres que donaven al gran escot una pal·lidesa de gardenia-, la teva cabellera llua com un joell que esguardaven amb rancor les altres dones de joells falsos i de cabellera tenyida per l'or més fals.

Els teus païames, les teves bates eren, com ~~el·lències~~ les robes de carrer o els teus vestits de nit, de tonalitats fosques i ~~violets~~ vermells cardenalicis, púrpures sumptuosos, blaus profonds, negres dramàtics que donaven més lluminositat a la teva cabellera.

Y la teva cabellera, Maria Anna, era com una flama color de mel que passejaves, entre cançons i rialles, per les cambres clares de la casa clara.

La paraula necessita l'ajut del color per a que el que escolta vegi, i tu ja tan sols pots veure amb el meu mirar. Es per això que em cal com mai, en parlar-te, fer-te veure els colors del món i de les seves criatures.

He pronunciat aquestes dues paraules: casa clara, i fins ~~avui~~^{ara}, en dir-les pensant en tu, nodrint-me del teu record~~ats~~ - ets tu sens dubte qui me les ha suggerides - no havia vist la claror d'aquella primera casa que habitarem junts. Era, si, una casa clara. La claror, però, la hi donaves tu amb la teva presència. Hi ha cases fosques, de tenebra densa, encara que tinguin moltes finestres a l'exterior: son les cases on hi manca una dona com tu. N'hi ha d'altres, en canvi, ben fosques, que per la gràcia de la cançó d'una dona

o el riure d'un infant esdevenen lluminosos.

25

He dit que els teus cabells eren com una flama. Imatge usada, vulgaríssima, de basar. Recurs massa fàcil de fabricant de literatura.

Es difícil el-ludir la deformació professional. Difícil adhuc en moments com aquest, tan greus, tan dolorosos.

Tinc, però, la sensació de que es tracta de quelcom més que d'una imatge literària, d'un tòpic per a eixir del pas. (De quin pas? Del que els ha deturat tots? Si d'aquest no vull eixir-ne!) Tinc la sensació de que és l'home i no l'ofici de l'home qui m'ha dictat aquesta imatge, per a poder dir que a la flama daurada dels teus cabells s'encenen els teus ulls de mirada profunda. La claror engendra la claror.

Com en tu tot era singular, uns ulls iguals o semblants als teus no els he vist en cap altra dona. N'he tingut d'altres enfront o sota els meus: negres, blaus, verds, grisos, de color de tabac, daurats.

Mai no n'he tingut com els teus.

26

Ulls negres en els quals hi havia espurnes de diamant negre o bé l'olirosa negror del grà de cafè a poc de ser torrat; ulls que, per la seva negror, únicament per la seva negror, tenien una dramaticitat fictícia, incapaç del drama, convencional i externa.

No n'hi ha prou, quan hom diu "uns ulls negres", en creure que ja tot es dit, car, per a que siguin d'una negror o d'una altra cal comptar amb l'arquitectura

del rostre i, sobretot, amb ço que defuig tota geometria: l'expressió.

Hi ha en els ulls de la humana criatura una cal·lida negror de vellut de seda; o una negror que l'amor constel·la de minúscules espurnes d'or o l'ira encen de filets de sang; o una negror dura i compacta, mineral, indexifrable.

27

Ulls blaus, en totes les gradacions del blau: blau de cel en les seves hores de blavor més pura, quan no és tacat pel crepuscle del matí ni pel del capvespre; blau de mar, estriat de cintes verdoses; blau que sembla líquid i dona l'impresió de producte químic o bé que sembla solidificar-se com una pasta. E Els ulls blaus, saps? són els més terriblement hipòcrites per com en ells la beneiteria i la frivolitat de la gent hi ha volgut ^{veure} sempre simbolitzada la puresa, sense comprendre que en l'home, que es qui crea els símbols i no qui els conté, res es totalment pur.

28

Ulls verds, d'un verd timit i vergonyant, talment com si no gosés ser verd i es taqués de gris i de blau. O bé ulls francament ~~blaus~~ verds, que fan pensar en les maragdes i en el pippermint.

La gent -la gent que diu les coses massa depressa perquè les veu com les ha vist tot-hom, amb mirada vella de parrac- diu que els verds són ulls de gat. I s'erra en dir-ho, car més que el verd domina en els dels gats el groc, un groc espès d'oli verge.

29

Ulls grisos, encesos d'or en l'iris, que tenen grisors de cels llunyans~~st~~; de ~~es~~ cels nòrdics que mai no han vist.

30

Ulls rossos -tu digueres un dia, i perquè ho digueres vaig saber-los veure, que hi ha ulls rossos, que a vegades semblen de color de mel ~~i a vegades tenen~~ i a vegades tenen color de conyac vell.

31

I mai no he pogut saber què hi havia en la mirada de tots aquells ulls car quan la dona podria trair-se, que es en l'espasme amorós, clou els ulls per no ~~tra~~ trair-se.

32

Que perquè et parlo d'unes mirades que s'han fos rera el teló del passat? D'unes mirades mortes que el vent dels anys s'en ha endut?

Per a fer vivents les teves. Per a clavar-les ben clavades en mi perquè el ~~x~~ vent dels anys, que es el ~~del~~ de l'oblit, no pugui endur-se-les. Per a donar-los-hi la vida d'ahir en la meua vida sense demà.

L'ahir es plè de tu, resplendent de tu. Què n'he de fer de la buidor i ~~de~~ la solitud de demà?

No tinc, per a poblar la meua solitud, més que un únic refugi: tu.

Tu, que ja ets l'ahir.

33

Els teus ulls ~~not~~ eren bonics com els d'altres dones: eren bells com els d'alguns animals magnífics.

Tenien or, també, els teus ulls, com la teva cabellera, reflexe tal vegada de la teva cabellera. Era, però, un or més obscur, més dramàtic. Més vivent.

La dels cabells és una vida passiva fàcilment domptable. La dels ulls, no. Els ulls tenen una vida intensa i lliure, molt difícil de domptar i són el mirall de totes les vides de la humana criatura, les finestretes de l'anima (1)

Els ulls donen una autèntica vida al rostre i el fan expressiu. Recorda que el poble diu, molt bellament: "te uns ulls que parlen".

Mes d'una vegada caldria dir: "te uns ulls que ^{no} menteixen", car hom menteix més fàcilment amb la paraula que amb l'esguard.

~~Però, també, tu, Leonardo, el mirall de la teva vida.~~

34

Sovint la teva mirada semblava allunyar-se, perdre's, mirar endins i no enfora. Quan et parlaven de coses que no t'interessaven -les futeses que tan sols poden interessar als frívols, als que viuen de la futesa- la mirada et delatava i hom veia fàcilment que no escoltaves. Jo, que ho ~~veia~~ sabia, pensava:

-Ara no hi es.

I, en realitat, no hi eres. Tenies el do meravellós, el poder meravellós d'evadir-te, de fugir de totes les vulgaritats, de totes les fadeses de la gent de cada dia i refugiarte en el teu món interior: un món de nit de festa, plè de coloraines, de lluminàries, de musiques, de rialles i cànctics, de coses amables i belles.

Aquella manera de mirar sense veure res del que hi havia al teu entorn, aquella manera d'evadir-te del que t'era desplaent o indiferent feia que la pobra gent de cada dia et tingués per una dona estranya i poc intel·ligent, insociable. La sociabilitat consisteix, segons sembla, en aguantar pacienment les beneiteries ~~que~~ ~~que~~ que no ens interessen. Val més, doncs, ser un xic estrany, un xic insociable, un xic salvatge.

Que, sabien de tu els que et jutjaven amb la mitja cana de la seva sociabilitat!

(1) Leonardo de Vinci

T'havia vist mirar la mar, un arbre tremolós de nius i cants d'ocells, un núvol, un infant; havia vist la teva mirada de quan escoltaves una música molt bella que no hauria plagut a la pobra gent de cada dia i sabia la càlida tendresa, la noble emoció que en aquells instants hi havia en el teu mirar. Com passa amb algunes pedres precioses - a les quals s'assemblaven pel què en certs moments la seva llum tenia de mineral - els teus ulls canviaven amb les diferents clarors del dia.

De nit, la nineta es dilatava com la dels felins i hom hauria dit que es puntejava d'or. A la tarda, just en el moment que la tarda va a fondre's en la nit, la mirada s'humitejava i tenia una avidesa gairebé dolorosa, talment com si volgués fixar tot el que veia i la nit engoliria, tot el que l'endemà ja no seria el mateix. Al matí, l'or que hi havia en els teus ulls reia i es clarificava i tenia la transparència dels vins d'Andalusia.

35

Dels ulls a les mans. No les d'ara, que tampoc vull veure: les d'ahir, car ja tan sols compta l'ahir.

T'he dit que el present no existia, que es fonia continuament en el passat, recordes? El d'ara cal que no esdevingui passat: cal que es fongui en el no rès, que s'esvaeixi com s'esvaeix el pesombre. Es per això que de tu, ara no en vull veure rès. Ja no ets tu. Ja no sé què ets, car la mort es inexplicable. I nescesito saber-te. Si no et sé, no et puc sentir viure. I jo vull que visquis, Maria-Anna! Què hi fa que hagi mort pels altres si vius per mi, si et sé i et sentò vivent!

Voldria fer com tu, poder perdre el meu esguart i no veure rès del que veig. Voldria, com tu feies, anar-me'n sense necessitat de moure'm.

Voldria, vull - i ho he d'aconseguir - arrancar-te d'ací, treure't d'ací. Vull trobar-m'hi sol i retrobar-me després d'haver-me perdut. I preguntar-me, esbalaït:

-I Maria-Anna? On es Maria-Anna?

I pensar:

~~Et pensava de~~

-On ha de ser? A casa, com cada dia.

No: pensar-ho, no, car pensar, en aquest sentit, és sinònim de suposar. I jo no vull suposar: vull saber. Vull saber que en la cadena de "cada dia" no s'ha trencat cap anella. Vull creure en la continuïtat del "cada dia", en la continuïtat de la casa, en la continuïtat de l'amor. I per a poder reeixir em cal negar el dia d'avui, evadir-me'n, no veure'l, no viure'l.

Em cal morir amb tu per a ressucitar en tu.

Hem deixat passar molts instants que s'enduien el goig de la nostra vida. Pensavem somrient, si es que hi pensavem: seran també goig en el record, bona provisió de records per a quan la nit arribi. La nit ha arribat^v, però no com jo l'esperava, car l'esperava amb tu, envellint amb tu, donant-nos les mans després d'haver-nos donat, en les nits de follia amorosa, els braços.

L' instant d' ara no passarà, no esdevindrà passat, no esdevindrà record. L' instant d' ara cal negar-lo, destruir-lo.

I, per a poder veure les teves mans que foren, les que vull que tornin a ser, em cal cloure els ulls a les que ara son. Es a dir: que no son, car ja no ets.

Aquesta afirmació m'hauria de semblar dolorosa, estremadament dolorosa. I no: m'es al contrari, una sensació de deslliurança, -de deslliurança del pesombre- que m'aferma i em dona aplom. Ho veus com tot es ben senzill? Negar el present, refusar-lo. Retornar als dies que foren i en arribar al present deturar-se: el camí està obstruït, impracticable. Cal cercar una direcció per a seguir endavant: la direcció del record, que també es camí.

36

Parlar d'unes mans és igualment cosa fàcil per al qui te l'ofici de contar les històries d'homes i dones, l'ofici de crear homes i dones i dotar-los d'una boca, d'uns ulls i d'unes mans. Com és fàcil per al qui, gràcies a unes quantes sessions d'acadèmia, tingui certes nocions del dibuix i la pintura, pintar-les.

Hi ha una sèrie de temes per a descriure mes o menys fidelment una mà i ~~adn~~
adhuc el tópic adquireix personalitat segons qui l'empra. Com hi ha moltes maneres
de pintar-les, car, ~~sunt~~ ^{errent} l'estructura anatómica sempre la mateixa, cada pintor
les veu a la seva manera i les vistes pel Greco no són les vistes per Piero del-
la Francesca ni com les vistes pel Picasso de l'"època blava". Uns i altres, poe-
tes i pintors, són en el fons tan creadors de l'home com pugui ser-ho Déu. Car
l'home viu en la ficció -i ficció, o sigui: interpretació, re-creació, és la bona
pintura- una vida més formal que en la realitat. La forma és la qui dona presti-
gi a la realitat. I amb l'obra d'art-forma-l'home s'allibera de la realitat.

Veig les teves mans d'ahir, del "cada dia d'ahir": les que collien una rosa,²¹ agafaven un llibre, acaraven un infant. Les veig perfectament, amb tota precisió -podria dibuixar-les-sento en les meves el seu contacte, me'n arriba encara el seu perfum.

I, malgrat tot, es tan pobra la paraula que vol ressucitar-les!

37

Les teves mans eren petites, pero no massa petites; pàl·lides, però no massa pàl·lides. Tenien finor de flor i, com en algunes flors, la xarxa de les venes blavoses donava al dors qualitat de pètal.

(I el palmell tenia tebior de niu)

Si: les teves mans tenien ~~fin~~ or de flor i més que en els pètals de la rosa ~~fe~~ feiem pensar en els de les magnolies, car de les magnolies en tenien la blancor vellutada i calenta. Els quatre nusos d'on neixen, ~~els~~ ~~seu~~ com tiges, els dits, se't tacaven lleument de rosa talment com si s'avergonyissin dels cinc mirallets de les ungles, d'un rosa més pujat de tò.

A mi em plavia tenir entre les meves una mà teva, que m'hi deixava la teva te tebior i el teu parfum. Teu perquè, malgrat ser el mateix que usaven altres dones, ~~en tu~~ ~~una~~ feia ~~en~~ altre olor que en les altres dones.

A taula, dinant, recordes? veia les teves mans lluny de mi -sempre eres massa lluny de mi quan no et tenia damunt del meu cor- agafant el cobert o be la copa, i, de sobte, te les prenia i les besava.

Tu deies, rient:

-Què t'agafa, ara?

I jo et responia, amb els llavis encara damunt les teves mans:

-Que t'estimo!

38

He dit: "te les prenia".

I aquest es el mot just, precis: prendre. Et prenia les mans, la mirada, el cos, la rialla i el cant i el ~~suspir~~ suspir.

I ara m'he de resignar a que la mort em prengui tota aquesta riquesa? M'he de resignar a convertir-me, sense tu, en l'home més pobre de tots els homes del món?

Mai no he sabut resignar-me. Mai no he pogut resignar-me. La humana criatura existeix per la seva puixança de revolta. Revolta contra la brutícia moral i l'intel·lectual. Revolta contra la vida i la mort.

39

Més que el xampany, -insolència de nou ric, banalitat d'opereta- et plavien els vins negres de la Rioja o la Borgonya, el "Murieta" o el "Pomard". I quan dinavem, -a l'hivern, els dies clars de l'hivern barceloní, car els vins negres i de molt grau no poden ~~xxxxx~~ beure's a l'estiu- i el sol encenia el vi de la copa, damunt la blancor de la teva ma hi havia una vermellor de robí. Jo et deia que el sol entrava per a poder-te besar les mans.

I tu reies i donaves, rient, les mans al raig de sol.

40

A les nits, al llit, quan tu dormies i jo llegia, em posaves una ma al pit. Somiaves i el somni et duia a mi. Ara també t'hi durà. Ara, però, el somni el somnia rem ambdós.

Jo deixava la lectura i apagava el llum per no despertar-te. I posava la meva damunt la teva ma i m'adormia aspirant el perfum del teu cos de dona jove i bonica, de la teva carn que ja no podré besar mai més.

Podré parlar-te, encara. Parlar a una ombra en un món d'ombres: el meu, el que tu m'has donat. L'altre el de cada dia, el de la gent de cada dia mai no m'havia interessat massa. Ara me'n desinteressaré del tot. No temis: això em serà relativament fàcil. En una gran ciutat de vida trepidant i entre la multitud que viu a l'unissé del ritme ~~xxxxx~~ de la gran ciutat és fàcil isolar-se. En una vila o en un llogarret on es coneix tot-hom es més difícil, ~~xxxxx~~

~~La vida real dels altres, la vida real dels altres, es impossible car hom es veu massa~~
 lligat a la vida dels altres. En una gran ciutat la vida real dels altres apaga la nostra vida real. En una gran ciutat arriba un moment que tot esdevé pura abstracció: la presència de les pedres i la remor dels homes, i la realitat de cada dia, la realitat de tot-hom desapareix per a deixar lloc al somni. A la realitat del somni.

Creu-me: rès com la gran ciutat per a sentir-se sol. Sol amb tu, fantasma ^{meu} ~~que~~ que rès ni ningú podrà prendre'm.

No podré evitar que em parlin ni podré evitar l'haver de respondre. Donar el "bon dia", comentar el temps o la política, donar una adreça al xofer, no es parlar. Parlar es una altra cosa. L'home no parla amb l'home de fora sinó amb el de dins. O sigui amb el fantasma, l'existència del qual mai no sospita l'home de fora.

Des d'avui tu faràs companyia al meu fantasma. I ell et parlarà com jo et parlava quan podia besar-te. El bes es perd en perdre la vida del cos. La terra mai més no esdevé carn.

41

A vegades, la mirada absent i llunyana, -que llavors semblava més obscura, més densa- et passaves la mà pel front pàl·lid en un gest lent, suau. La teva mà tenia en aquells moments una gràcia d'ala blanca.

I si era damunt el meu front cansat que es posava la teva mà, s'esvaïen totes les febres i totes les tempestes i el pensament esdevenia clar, lluminós.

Era com si una força invisible i benigna hagués obert una finestra cara a la mar a l'hora que es fonen els estels i neix el dia.

42

Les teves mans aconseguien la màxima bellesa, eren supremament belles quan ca-

resaven un infant que plorava, quan allargaves unes monedes a un pobre vell que implorava "una gràcia de caritat per l'amor de Deu" i al qual la majoria de la gent allunyava amb un inmisericorde i gasiu "Deu l'empari".

Si la caritat és una gràcia, com diuen gairebé poèticament els captaires - "una gràcia de caritat" - tu, que fores la gràcia feta carn i veu clara i esguard lluminós, forçosament hauries de ser sensible a la veu del que implora.

Sense que ningú t'ho hagués dit, sense que ho haguessis llegit en lloc, sabies que la humana criatura ha estat dotada de mans per a que pugui tenir el noble gest de treballar i el noble gest de donar. Les mans són fetes per a treballar, per a guanyar-se la vida - única manera de viure-la en tota la seva plenitud - per a lligar-se al coll de ~~l'esser estimat~~ l'esser estimat, per a allargar-se al trist, al caigut i al pobre. Unes mans lletges - em deies - corresponen gairebé sempre a una ànima lletja.

Recordes que, veient les teves, jo volia escriure un assaig de l'Intel·ligència i bellesa de les mans?

Ara, si l'escribia, - que no ho faré, car l'escriure m'era un goig i tots els meus goigs han mort amb tu - l'hauria de dedicar: "A unes mans que foren"

"Una gràcia de caritat". I les paraules tenen musicalitat de vers. Tan simples, tan nues, - hom diria: tan obedients al consell de Juan de la Cueva - hi ha en aquestes paraules una autèntica vibració poètica. És el pobre, el que implora, qui, per obra de la seva misèria, ens permet aquest magnífic acte de gràcia. És a ell, que ens diu germà, a qui cal remerciar. És ell el generós quan floreix en els seus llavis - car de tu, Maria Anna, he après que les paraules, com les roses, floreixen - la paraula germà.

Això no ho saben, no ho podran saber mai la falsa bona gent, els falsos senyors de la caritat oficial i reglamentada.

Això ho sabia l'inefable Pobret d'Assis, un dels sants que estimavem més. No n'estimavem gaires - què hi haurien de fer els sants en la nostra vida? - n'estimavem molt pocs: santa Teresa, sant Joan de la Creu, sant Pau, sobretot com ens el feia veure Teixeira de Pascoaes, el gran portuguès.

Havia vist, ho recordaré sempre, les teves mans damunt la testa d'un infant pobre. Era un dia d'hivern amb cel rufol - tu ^{deies} ~~deies~~, gentilment: "cel malcarat" - i senyores amb abric de pells en l'interior dels seus automobils i amb cafès i restaurants d'atmosfera càlida i confortable.

I l'infant, Deu meu, Deu que ets massa lluny per a poder veure el dolor i la mi-

seria del mon, anava descalç, mal vestit amb robes velles d'home, amb una enorme gorra d'home, i tenia el rostre i les mans i els peus morats de fred!

Deixares del cotxe, preguntares al petit captaire on vivia, el dugueres a casa seva -una barraca miserable a les afores de la gran ciutat "covarda i cruel i grollera"(1) - feres per ell i pels seus tot el be possible.

I aquell dia, pel be que haves fet, eres mes bella que mai i a mi em semblava que, per haber-se posat damunt la testa d'un infant pobre, les teves mans tenien resplendor.

43

Sabies fer el be no en sap tot-hom, -sabies crear la bellesa i el be, que també es bellesa, al teu entorn. I ho feies d'una manera pulcra i desinteressada, sense pensar en el premi d'un cel ni en el càstig d'un infern. Interiorment, et deies que el cel i l'infern ens els fem nosaltres ací a la terra.

El meu cel fores tu. I el meu infern serà la meva vida sense tu.
Sense tu? Qui sap!

44

En literatura, la massa fàcil literatura del tòpic i el lloc comú, quan hom s'ha referit a les mans de la dona estimada -que, per la força del tòpic i el lloc comú, sempre queda massa dona de paper -a més de comparar-les amb flors hom ha evocat les mans que pintaren Sandro Botticelli, Leonardo, Van Dyck, etc.

Jo no puc fer-ho amb les teves, car les mans pintades són mortes d'una manera definitiva i total. I jo malgrat la mort -la mort que veuen els altres i jo no vull acceptar-cal que les vegi vivents, nescessito sentir-les vivents entre les meves, damunt del meu front, sota dels meus llavis, sedents de tu.

(1) Maragall.

Aquest record, aquesta sensació que sento reviure als meus llavis-el bes a les teves mans-fa reviure el record ~~de~~ de la teva boca . La d'ahir, viva, calenta i palpitant que cada mati em donava el "bon dia" amb un ~~petit~~ petó. No la d'avui. La d'avui no existeix. L'avui no existeix. Si l'avui existís no podrien existir els dies que vindran.

Es per això que des que s'apaga en tu l'última alenada de vida -em miraves #, desesperadament com si volguessis dir-me moltes coses que ja no podies dir-me perquè la mort sempre te pressa-no t'he besat. No vull besar-te. Té'n aniràs, tu, la d'avui, l'altra, la que no és tu, sense un bes meu. Besar-te fora negar la Maria Anna vivent. ~~xxxxx~~ Besar la teva boca freda, les teves mans fredes fora acceptar la teva mort, la nostra separació.

En el poema de Serrallonga, el poeta posa en boca del lladre aquestes paraules

"Moriré resant el Credo;

mes digueu en el botxi

que no em mati fins i tant

que m'hagi sentit a dir:

"Crec en la resurrecció de la carn"

Jo també hi crec. No, però, com hi creuen els altres, els que no saben posar passió en cap creença. Jo crec en la resurrecció de la carn en el món del somni. Besar-te, doncs, avui, fora besar la mort. I l'home, creador de mites i de mons, s'ha de refusar al món de la mort.

Esforç inútil? Tots els esforços, a la curta o a la llarga, són inútils car no hi ha res que compti plenament, totalment, excepte l'esforç en si i per si. L'home, però, no vol saber-ho i es menteix. Creador de mons de mentida per a salvar-se de la lletgesa del món efectiu, si menteix per futilitats, no hi ha més grandesa en mentir davant la mort, llançant-la del món del somni?

Altra vegada, si em sentia algú dels que - pobres! - toquen sempre de peus a terra, em sortiria amb la cantarella de sempre:

-Es inútil, tot es inútil.

Ja ho sé. I no vull saber-ho. Hi ha moltes coses que hom sap i no vol saber.

Si hom no tingués el recurs de salvar-se en la mentida, si es veia forçat a acceptar totes les veritats, absolutament totes, no ens quedaria altra solució que el suïcidi.

(Com sofriries, Maria Anna, ànima meva, si em veies donar tombs i més bombes en aquest laberint de pesombre!)

46

Pintada, es clar, la teva boca: perquè així ho exigeix la moda. Malgrat que tu tenies el bon sentit i el bon gust de prescindir sovint de la moda. Pintada, però, tan discretament, tan lleument, que el vermell de Guerlain semblava natural i no pintat en els teus llavis. En lloc del carmi -el carmi, per massa dramàtic, no s'adeia amb el teu riure clar, amb la mirada clara dels teus ulls negres- ~~usaves~~ usaves un vermelló, un encès ^{vermell} de posta de sol.

I així la teva boca tenia en el teu rostre un xic pàl·lid qualitat de flor.

(També això s'ha dit moltes vegades, ja ho sé, d'una boca femenina. També moltes altres vegades a'ha comparat la boca femenina a una flor i la comparació ha esdevingut tòpic rebregat per l'ús, pel mal ús. Què hi fa, però? La paraula tan sols es vulgar quan la diu la gent ^{vulgar} (a la gent vulgar))

Tota tu fores boca. Tota tu fores flor, rosa carnal de tot l'any

47

Parlant-te, empro el temps pretèrit i això em neguiteja car, inconscientment, sense intervenció de la meua voluntat, em fa acceptar el que la gent nomena "l'irremeiable". I, no. No. L'irremeiable, no.

He de canviar el temps del verb i convertir el pretèrit en present. No en el present real i efectiu: en l'il·lusori. No hi ha altra realitat que la ^{que} crearem nosaltres. I hem de viure d'aquella realitat nostra i no de la (ens volen imposar els altres ^{que})

He de viure del diàleg, del diàleg entre tu ^{i jo} -no en vull cap més- car no podria resistir la tensió del meu monòleg al·lucinant.

No seràs mai, ni morta, -si tu no pots morir!- el meu passat: seràs sempre el meu present.

48

Perquè no fores una dona vulgar puc dir-te les vulgaritats més manosejades pels que estimen molt.

Quan l'amor ens pren amb les seves ales -i amb les seves urpes, car en ell hi ha l'àngel i ^{el} dimoni, que abans fou àngel -i esdevé amo i senyor del nostre món físic i de l'espiritual, hom no tria les paraules, hom no te la preocupació de fer frases i polir-les i treballar-les com hom fa en el paper. No: quan l'amor ens pren, les frases brollen al caliu de la passió amorosa i la passió amorosa les despulla de tota vulgaritat. Son les mans damunt el cos estimat, l'esguard que esdevé més ardent, la pastositat de la veu espessa de desig ço que dona un tò different a les paraules de sempre.

49

(S'ha fet al meu entorn un gran silenci, un silenci feixuc, espès, que no em deixa respirar, talment com si em trobés isolat dintre una campana pneumàtica.

O bé es tracta d'una al·lucinació auditiva i soc ^{meu} a tota remor exterior? Com sento, en canvi, el mar, talleig de la sang als polsos, al cor!

Es com si entre el món i jo haguessin baixat un teló de vidre que hagués fos totes les remors: els Klagsons dels autos, el trepig de la gent, el vent entre les fulles dels arbres, el cant dels ocells... Es com si adhuc el silenci, poblat d'una infinitat de petites remors, hagués enmudit. Silenci del silenci.

Es un silenci estrany, que mai no havia sentit; mai. Un silenci que tan sols puc sentir jo, car la gent va i ve i parla i jo no sento ni el ^{seu} anar i venir ni les seves veus. Un silenci que ha nascut quan s'ha apagat la teva última paraula.

Que no serà l'última, n'estic segur, vull estar-ne segur. Que m'enganyo? S'enganya tot-hom. Sense l'engany no podríem viure.

Que sóc un home estrany? Tots en som més del què ens pensem. Es un home estrany? Es un home normal? Què sabem nosaltres! Ens pensem coneixer-nos els uns als altres, i no ens coneixem nosaltres mateixos. La vida es més estranya del que la volem ~~veure~~ veure, i la vivim sense saber explicar-nos les seves forces ocultes que, en voler catalogar-les, nomenem incoherències. Cada dia és un seguit d'incoherències.

Vols rès més incoherent, més inexplicable que aquest silenci d'ara?

Es talment com si, de sobte, la vida s'hagués interromput.

La vida, però, recomençarà demà)

50

...La teva boca es com una flor. Com una flor, no: com una fulla de flor. Com una fulla de rosa esquincada pel mig. I com una fulla de rosa s'esquincaven els teus llavis quan somreies i la blancor de les dents feia lluminós el teu somriure.

La teva boca, més aviat xica que gran, es distendia graciosament quan reies-reies, Maria Anna estimada, tan sovint! - i a cada galta se't hi feia un petit clot, una petira cavitat cavada pel riure, que accentuava i subratllava la gracia del teu rostre.

D'aquestes petites cavitats dels rostres molt riallers, el poble, d'un llenguatge ten ric que sab trobar les imatges més gràfiques i belles - i els renecs més truculents - en diu "nius de petons".

On aniran, ara, els meus petons a fer niu?

51

La casa Guerlain, es clar, no debia fabricar els vermells per a que unicament

30

tu et pintessis els llavis. I, no obstant, feia l'efecte que cap altra dona tenia un vermell com aquell. Era un vermell com el que, després de molts assaigs i experiments, aconseguien alguns roseristes: un vermell encès, de foc més que no pas de sang; un vermell que un pintor trobaria pastant-hi no una lleu pinzellada de blanc -que llavors esdevindria rosat- ni una més lleu pinzellada de blau -que dramatitzaria el vermell i el convertiria en carmí- sinó una lleu pinzellada de groc, que es un color calent, -calentor de palla de bressol, de sol tardoral- com convé a una boca amorosa.

Heus aci, no massa ben explicat, -perquè, parlant de tu, sempre parlaré amb una apassionada incoherència-, com el vermell dels teus llavis em semblava un vermell únic.

~~El dibuix de la teva boca recorda el de la boca de la dona que va dibuixar el gran mestre, Leonardo.~~

No era, la teva ~~boca~~, una d'aquestes boques massa perfilades, massa retallades pel llapis de tocador. Era una boca de traç sinuós, un xic borrosa, un xic desdibuixada, talment com les d'alguns infants, ~~no massa perfilada, no massa retallada~~. Era una boca tova, humida, fresca malgrat la seva ardència, de llavis carnosos i sensuals, el superior ^{un} xic estirat enlaire i avançant damunt l'inferior, de línia més suau. més igual.

Avui ha esdevingut una boca sense somriure, sense petó i sense veu.

A voltes i per obra i gràcia de l'infant que, sortosament, pervivia en tu, treies la punta de la llengua: taca d'un rosat clar entre la vermellor dels llavis. Era la ganyota d'algunes actrius quan han d'interpretar papers de xicot. Era la ganyota de "Fanfan", d'aquell "Fanfan" de l'abominable melodrama de Pierre Decourcelle o la de "Poil de Carote", el "Poil de Carote" de la bella comedia de Jules Renard.

Y era la ganyota d'una noieta, actriu cinematogràfica, que ~~sempre~~ ens presentava un dia a Budapest i que es planyia, comicament desesperada, que sempre li sentava

A tu, tan femenina ~~pero~~ tan plena de vida i del bon riure de la vida, et plavia vestir-te el païama -els teus païames blaus, d'un blau profund de mar de tarjeta postal o d'un blau clar de llaç de primera comunió; vermells, amb tota la gamma dels vermells, des del de vi al de la sang i al del cel de posta; morats, que et dramatitzaven i sota als quals era més plaent descobrir la pàl·lida i calenta nuesa; grisos, d'un gris que anava del tò major al menor....-perquè semblaves un xicot, i valtaver i jogauer damunt del Nit com un bell xicot que hauria justificat totes amoroses follies.

Per

Mai no havia besat una boca com la teva, MariaAnna. Per la teva he oblidat totes les altres boques besades.

Generalment, els amants no saben besar-se, cosa que sembla fàcil i es tan difícil com saber beure. Caldria un gran poeta, un gran poeta com Saadi, com Omar-Al Khayyam, com l'autor del Càntic dels Càntics-que després, ja vell i marcits els seus llavis, escriurà l'Eclesiastès- que escrigués un assaig sobre l'Art de saber besar. No et pensis: res que pogués fer pensar en el llibertinatge empolvat dels poetes francesos del segle XVIII ni en el llibertinatge crú i descordat de l'Aretí. No, no; de cap manera. Més aviat un llibre que tingués l'innocència del de Longus, la gràcia d'Anacreó i la punta de tristesa que l'amor posà en els ~~lla~~ versos de Safo. Aquest assaig, que hauria de tenir una savia sensualitat, una lírica alenada poemàtica hauria pogut provar d'escriure'l jo, que no soc un gran poeta, perquè tu m'hauries ajudat. Ara, sense tu, ja no podria escriure'l. Ara les paraules del meu assaig de l'Art de saber besar tindrien regust de cendra i accents d'el·legia.

Ara la meua boca sols podrà besar ~~la~~ una boca d'ombra.

Els amants, la majoria dels amants, besen massa goludament, massa brutalment,³² amb massa precipitació. Els amants, la majoria dels amants, no saben gustar, no saben assaborir tot el goig que hi ha en el bes que ~~va~~ va de boca a boca. Cal saber besar amb intel·ligència. Cal saber pal·ladejar el bes si hom vol extreure'n tot el pler. Així els massa joves-o els massa assenyats-ho ignoren perquè han tingut poques boques unides a la seva. Així ho saben tan sols els homes madurs que han viscut molt i han besat molt.

Recordes? A mi em plavia besar-te lentament, inclinant-me a tu, que tenies el cap damunt el meu pit, cercant-te be la boca, acoplant els meus llavis als teus. El bes, en iniciar-se amb el primer contacte, era un lleu tremolor que després esdevenia estremiment. Naixien, a poc, ràpides, dues sensacions: la de frescor i la de dolçor, produïda per la pintura del perfumista.

Les dues boques s'havien acoplat i jo sentia en els meus tremolar els teus llavis. Mig cloïes els ulls, la sensació de frescor desapareixia, es fonia, i el mateix foc d'aquella petita brasa ens abrusava a tu i a mi.

Després, somrient, no rient, car l'amor es dramàtic per essència i potència-prop del mar color de violeta ho havia dit Diótima a Sócrates- et tapaves la boca amb la mà, amb el mateix gest afectadament públic de la Venus de Mèdicis en tapar-se el sexe i ~~llevat~~, mormoraves:

-No vull que em fugi el petó.

(M'adono de que tot això: parlar dels teus ulls, de les teves mans, de la teva boca, es horrible. No perquè pugui semblar, per frívol, -rès de frívol no hi havia en nosaltres, no hi ha en nosaltres- una profanació.

L'horrible no neix de les meves paraules. Neix de l'instant i del lloc on son dites. Et parlo com et parlava ahir, en el món d'ahir del qual em separen tan ~~avui~~ sols unes poques hores i que, no obstant, avui em sembla tan llunyà. Parlo a unes mans immovils, a uns ulls sense mirada, a una boca muda, però les mans, els ulls i la boca pertanyen encara a un univers tangible, son encara realitat concreta. M'aferro a aquest mot: encara, en el naufragi de la meua vida. M'hi aferro desesperadament, el dic i el repeteixo una i altra vegada: encara, encara, encara, encara, encara.

talment com si la paraula viva podés salvar-me i salvar-te a tu.

Si: les teves mans, els teus ulls, la teva boca pertanyen encara a un mon concret, però com un paisatge es diferent i es el mateix a prima hora del mati i a darrera hora de la tarda.

I em fa por mirar-te, una por horrible. La mateixa que em prenia quan dormies i no et veiaⁿⁱ et sentia respirar. Sàbia, es clar, que dormies, però la certesa no esvaïa la meua por. I et sacsejava, cridant:

-Maria Anna! Maria Anna!

Et desvetllaves amb un **ensurt**, però somreies en veure'm i em demanaves:

-Què vols?

I jo, confus, **penedit** d'haver trencat el teu son, content de veure't obrir els ulls i oir la teua veu, deia:

-No rès, no rès...

Ara també dorms, però jo no goso tocar-te, per por -una por horrible, d'infant perdut en la nit- de no poder, ja, fer-te dir una vegada més amb la veu ensunyada:

-Que vols??

Em plavia veure -si, si: veure-com les paraules exien de la teua boca.

Això et semblava impossible. I jo et pregava, pressentint tal vegada que arribaria un dia que ja no em podries parlar:

~~Parla'm~~ -Parla'm. Diga'm coses. Coses que no t'hagi de respondre. Diga'm el que vulguis. Parla'm de llibres, de musica, de vestits nous que voldries tenir, del que has vist al carrer, del que has vist en un somni. Parla'm, que vull veure com brollen dels teus llavis les paraules.

M'espardaves estranyada, no comprenent. Després somreies per a significar-me que havies compres.

Més d'una vegada m'havies tingut per un home un xic estrany -tots en som un xic i la nostra estranyesa no pot desaparèixer ni en l'intimitat- i jo t'ho coneixia perquè, quan sorgia en mi l'altre home, l'estrany, el que tu no coneixies ni conec jo, en el teu mirar hi havia una accentuada fixesa. Però com m'estimaves, acceptaves les meves estranyeses com si es tractés de la cosa més normal,

més lògica i natural del mon. Hi havia en tu, dona d'amor, una tendresa gairebé maternal per les meves estranyeses: la mateixa tendresa de les mares per a ven- cer les rebequeries o el desconhort del fill infant. L'home es sempre un xic infant -l'infant perdura més en ell que en la dona-i un xic fill vostre. Fill vostre encara que no ho sigui de la vostra sang i tingui més anys que vosaltres.

I, somrient com una mare somriu a les estranyeses del seu fill, parlaves. Deies el que havies vist i el que imaginaves, el que pensaves i el que senties, les co- ses belles dels llibres i les pobres coses vulgars de cada dia, que ja, per par- lar-ne tu, no semblaven ni pobres ni vulgars. Car les paraules més usades, les que son de tot-hom perque ja no son de ningú, les que tot-hom ha collit al car- rer per a llençar-les despres novament al carrer, adquirien emoció i bellesa iné- dites, acabades de neixer, quan les deia la teva veu i passaven pels teus llavis.

Jo t'escoltava -es a dir: t'esguardava, car l'oida havia esdevingut esguard- embadalit, embruixat, bruixeta meva. I veia les paraules que deies.

No riguis, no: les veia. Les veia passar ~~w~~amunt, amunt per la teva gorja; les veia tremolar un moment, -talment com si tinguessin por del mon inconegut al qual anaves a llençar-les, -al'interior de la teva boca; les veia, per fi, eixir dels teus llavis. I, ja en llibertat, les veia encendre's, brillar, -aixó: brillar mes que no pas encendre's-amb tots els colors de l'iris.

No ho sabies que les vocals -que son les que, amb el tó, donen color al llen- guatge- tenen cada una el seu color? Si, Maria Anna: tenen color, un color fugis- ser que brilla i es fon com el de les bombolles de sabó. La a es blanca, d'una blancor de neu o de sucre; la o es negra, d'un negre avellutat i solemne; la i es vermella com una petita torxa i crema totes les ~~paraules~~ paraules que li fan lloc; la e es verda, d'un verd transparent de pippermint; la u es ~~blava~~ blava, d'un blau mineral de pedra preciosa.

El riure, que no es compon de paraules sino de sons -sobretot en l'escala cromàtica dels semi tons-també te color.

El teu riure, Maria Anna, estimada, tenia una rossa coloració de xampany.

Hi ha altres coses que recordo de tu, del teu món físic, del teu món espiritual.

El teu front, que quan jogaves a fer la dona vella -deies, parafrassejant l'Helena de Ronsard: "Quan seré vella seré així i ja no em voldràs"-arrugaves amb una rica i complicada cal·ligrafia d'arrugues que, gràcies a la rialla dels ulls, mai no esdevenien dramàtiques, ni aconseguien enlletgir-te.

El front es el cel físic de la humana criatura: un cel mirall de la joia, l'inquietud o el dolor. Del teu n'eren sempre absents les negres nuvolades, sempre era serè i amb sol, mai no s'hi feia de nit. Ara, sí: ara hi ha la nit al teu front, Maria-Anna. Una nit freda i serena. I jo espero l'alba!

El front de la humana criatura no ha de ser mai ni massa estret ni massa ample car la desmesura mai no es bellesa. ~~Les Venus i les Eves de Lucas Cranach i Van Eyck son l'extrem del seu front. I pel seu ventre gonflat que donarà vida a l'home.~~ El teu, obert, intel·ligent, no era un front massa ample car en tu tot obeïa a les lleis armonioses de la mesura.

I recordo, veig en el record, per obra i gràcia del record, les teves orelles, sempre sense joiells, menudes i un xic rosades en el lòbul que a mi em plavia besar per a oir, talment com en un nàcrat corn mari, com el petó esclatava.

I el teu caminar, Maria-Anna, que be caminaves! Tan be, amb tanta el·legància, amb tanta distinció com una gitana de Granada que, perquè han acostumat el cos a la dansa, son les dones que caminen més bellament del món.

L'actitut més adient per a la dona, quan està nua, es l'actitut jacent, immòvil. I si pot ser damunt d'una seda o vellut de tons foscos -morat, blau, vermell millor, car el to ombriu del drap retalla i destaca i accentua la seva nuesa.

(No vull pensar que ara també ets jacent, també estàs ~~inmovil~~ inmovil. No vull pensar en l'ara i l'ara es present a cada revolt. El païssatge interior de l'home, el seu subconscient es ple de giragones, de cantonades de nit, de cantonades que fan por de tombar perquè no sabem el que ens hi espera. I jo voldria un camí llarg i dret que em dugués al repós dels teus braços)

Vestida, la dona ha de caminar. El vestit, desde la fulla de parra del Paradis a les robes dels grans modistes parisians, s'ha fet per a caminar.

A mi em plavia endevinar sota la roba del vestit el ritmic moviment de les teves cames i el lleu i torbador tremolor dels teus flancs als quals es cenyia la roba com els draps humits que els escultors posen damunt del fang de les seves obres no finides.

Tal vegada cap altra dona m'hauria suggerit aquesta comparació. I es que en cap altra dona he vist, com he vist en tu, Maria-Anna, gràcia i el·legància d'estatua.

No d'una estatua de deessa de museu, imponent i de grans proporcions: d'una d'aquestes estatuetes amb les quals els escultors anònims de Delos o Tanagra representaven dones anònimes del carrer que ballaven, es deturaven a oir recitar a un aeda les gestes dels deus i es donaven núes als homes.

Caminar també es un art i hi ha moltes dones que l'ignoren o el negligeixen. Hi ha dones molt belles que no saben caminar.

Com en tu, sortosament, res no ~~hi~~ havia de magestuós, caminaves no com ^{una} deessa-tenir una deessa a casa que ~~compartia~~ ^{compartia} amb nosaltres la taula i el llit fora quelcom que l'absurda situació convertiria en neguitós-sino com ~~devien~~ caminar algunes actrius i aristòcrates franceses de darreries del segle XVIII. ~~la Princesa de Lianville, la Duquesa de Polignac, la Comtessa de Dax, la Comtessa de Saint-Amand, la Comtessa de...~~ O com en el Madrid de Goya, ~~devien~~ caminar la duquesa d'Alba i Pepita Tudó.

~~Per a caminar, la dona ha d'anar vestida sempre. I no considero vestit ni el mallot de bany ni l'anar pel carrer amb pantalons i jaqueta d'home. El mallot-higienicament, com més exigui millor-no es un vestit. La dona amaga d'exhibir-se en públic, la que viu d'exhibir-se i vendre's ho ha comprès hi ha posat de moda el folgat païssatge de platja. Quan als pantalons, a l'hivern de les terres fredes son molt més practics que la faldilla. Es, però, molt difícil, amb pantalons, conservar la feminitat. Amb pantalons, la dona te sempre un aspecte equivoc, androgin i~~

bon xic inquietant car les robes d'home la disfressen com als invertits disfressen les de dona.

Com que sabies el goig que em feia veure't caninar, abans de lluir-los en públic et posaves els vestits i els abrics nous perquè jo els veies primer que tot-hom.

I m'ensenyaves els de carrer de mati i de tarda els teus tailleurs de línies simples; les teves robes de casa quan venien visites o les teves bates de seda o de llana quan no en venien; els teus vestits de platja sempre de sedes crues o estampades; els teus vestits de nit, de tonalitats fosques, que et feien més dona; els teus abrics de petit gris o de bisson.

Recordo que un dia, un dia de tardor quan ja la tardor te calfreds i hivern, entraves en la cambra on jo treballava que sempre et semblava massa fosca perquè a mi em plau escriure a mitja llum per a ensenyar-me un abric nou que t'acabaven de portar.

-T'agrada? -preguntares.

-Molt chic, molt el·legant. És clar, com que el portes tu, -debia dir-te jo.

Després d'agrair-me aquests mots amb un somriure, accentuaves el somriure, que es feu paraula:

-Doncs, mira.

I obríes l'abric mostrant-me el teu cos nu.

Vestida, cada vestit et canviava, et convertia en una dona diferent. (Malgrat que el vestit et feia proteica, mai no perdies, però, la personalitat) Eres la gran dama que hom veu i admira i enveja a la llotja de l'Opera que, com cap altra dona, sabies convertir en escaparata; al hall més o menys sumptuós i sempre un xic pperetesc del gran hotel; a les terrasses del Lido venecià... I eres la noieta esbogerrada i alegre, l'encarnació perfecta del tipus d'"amiga d'artista"; la companya tota serenor i dolcesa, fidel a la llar.

El semi-nú nocturn...

M'he deturat en sec. He callat de cop i volta, malgrat la por que, avui, em fa el silenci. I es que he pensat que tal vegada no vols que avui, i aci, et parli de tot aixó ni vols que ho recordi.

Perqué? Pel lloc? Pel moment? Es l'home qui dona geometria i color al lloc. Es l'home qui fa i desfà el moment. La noció d'espai i la noció de ~~lloc~~ temps son obra de l'home.

No comprens que aquest moment i aquest lloc em cal desfer-los? No veus com sofreixo per a eixir d'aquest moment i d'aquest lloc, de la tenebra total d'aquest moment i d'aquest lloc en el qual tu ja no ets tu? No comprens que la meua paraula es la mà que t'ha de tornar -retornant-m'hi a mi-a la claror?

Processó de records per a il·luminar la fosca. Processó de records per a esperar l'alba.

Voldries que no recordes les teves coses, la nostra vida? Si de tu i de la nostra vida ja tan sols m'en ~~restava~~ resta això: el record!

No, no; perdona'm, pero no t'obeiré. I no temis: no em sent ningú. A ningú del món no diria la nostra intimitat. Que n'han de fer els que viuen de portes enfora? A tu si que te la puc dir. Tu, pero, tens por. Por de no se què, de no se qui, i no voldries que parlés de com fou la nostra vida íntima. No ho voldries no pas per una falsa pudícia, car, en el fons, la pudícia es la manca d'innocència i, per tan, ~~la~~ hipocresia.

La visió d'una doneta estimada en toilette íntima no es una cosa seriosa, ja ho sé. Pero la vida no es sempre una cosa seriosa. La vida també te els seus somriures. I tu has estat, Maria-Anna, el somriure més bell de la meua vida.

Processó de records en la fosca. Processó de records que em retornen a la claror dels dies passats. Pensa que no sé, que no puc quedar-me sol; que ~~per~~ fet d'^{haver} compartit la teua vida, d'^{haver} ~~ser~~-me fos en la teua vida no puc acceptar la vida sense tu.

L'única manera de no quedar-me sol es recordar-te, parlar-te.

A qui millor que tu podria contar les nostres coses?

Les meves, les teves, les nostres. Una manera de parlar, amb la qual el poble fa referencia al món material i al món moral de l'home, conseqüència l'un de l'altre. Les "coses" són el vestit, els joiells, les joguines, que tot-hom s'explica; una raresa psíquica, un tic del caràcter, que no s'explica ningú. El paisatge exterior que veu tot-hom i l'interior, que no veu ningú. El concret i l'abstracte, "coses". Les "coses": una manera de parlar que no vol dir res i ho vol dir tot.

"Coses": les nostres, les que són en nosaltres, i les que incorporem a la nostra vida. Una manera de parlar...

"Coses" que la vida de la gent banal usa i envellaix però que en una vida c

com la teva...

Una vida com la teva, ara que no em veus ni em parles?

Si, si: una vida com la teva! I en aquesta hora d'ombra, si. Una vida que vull ressucitar amb el caliu de la meua paraula. *La paraula es resurrecció.*

Hom no parla a un mort, ja ho sé. Per això et parlo.

60

Si no et veia -et veig i no vull veure't- si no et tinguéssis silenciosa i ja-cent al meu davant, voltada de flors, podria recordar el teu cos més bé que ara no el recordo. Ara el teu cos em fuig i és difícil veure'l sota aquest habit color de terra que t'han posat unes mans que no són les meves. (No he volgut tocar-te. No hauria pogut)

Qui parla de la serenitat, de la magestuositat, de la bellesa de la mort? Imbecils! Parleu-li de la bellesa de la mort a l'abandonat, fill o amant, i no comprendrà o se us ~~xixarà~~ llançarà al damunt amb força homicida.

La mort és lletja. La mort és odiosa. La mort és repugnant.

On és el teu cos, Maria-Anna? No l'ànima, no, -que n'he de fer de l'ànima?- el cos. Què n'han fet del teu cos, que jo havia besat? Què hi ha sota aquest drap sinistre?

Vestir els morts és disfressar-los. Vestir els morts és l'últim escarni que els hi fan els vivents. En morir, la humana criatura hauria d'anar severament nua a la tomba. Vestits, quin odiós Carnaval la ressurecció dels morts! Quin Carnaval de drapaire!

I el dol? No és també, sovint, una disfressa? La majoria de la gent es vesteix de negre per a passejar el seu dolor per places i carrers. Sense pensar que el veritable dolor és públic i no es dona en espectacle.

Jo no m'hi vestí de dol, Maria-Anna. Jo no em disfressaré d'home malaurat que cerca ~~xxx~~ estupidament que el compadeixin. Vestit del color que sigui també puc plorar-te. El dolor no és cosa d'indumentària. El dolor és cosa del cor-les nostres "coses" i no de la roba.

Què n'han fet del teu cos d'ahir, del que s'havia estret d'amor ~~als~~ als meus braços? Qui me l'ha pres? La mort? Ah, si podés lluitar amb l'invisible!

Si podés combatre amb l'ombra! I si de l'ombra n'eixís, vivent, la teva llum: 40
la teva carn

Per a veure't novament, l'instant d'ara no compta. Per a veure't novament em
cal girar la vista enrera i, per a fer-ne futur, ressucitar el passat. No es em-
presa fàcil, no et pensis, ni quan el passat te la riquesa ~~delixiva~~ i l'inten-
sitat del nostre.

Rès del que té una veritable grandesa es fàcil. La facilitat sols arriba als
mediocres, els que viuen ignorant la força de les passions.

191

~~Per a veure't novament, l'instant d'ara no compta. Per a veure't novament em
cal girar la vista enrera i, per a fer-ne futur, ressucitar el passat. No es em-
presa fàcil, no et pensis, ni quan el passat te la riquesa delixiva i l'inten-
sitat del nostre.~~

~~Per a veure't novament, l'instant d'ara no compta. Per a veure't novament em
cal girar la vista enrera i, per a fer-ne futur, ressucitar el passat. No es em-
presa fàcil, no et pensis, ni quan el passat te la riquesa delixiva i l'inten-
sitat del nostre.~~

191

~~Per a veure't novament, l'instant d'ara no compta. Per a veure't novament em
cal girar la vista enrera i, per a fer-ne futur, ressucitar el passat. No es em-
presa fàcil, no et pensis, ni quan el passat te la riquesa delixiva i l'inten-
sitat del nostre.~~

Letopie

191

~~4 voltes, quan dormies, en dels braços alivia fora de la llaguna delixiva~~

pava, sino perquè creiem que en l'amor no hi ha impuresa si l'amor es veritable i compartit.

Els conceptes d'impuresa i pecat son aportacions judaïques que han ennegrit el mon. I de la negror n'han eixit la hipocresia, l'engany, la por del "que diran" que han maculat l'amor. Perquè el cel per a Beatriu i l'infern per a Francesca?

Amb l'amor passa el mateix que amb l'art: la moral-la moral de la pobra gent, de la gent curta de gambals, que es la més farisaica-no ha te res a veure.

No es, doncs, per considerar-lo impur que em fa sofrir el record de les hores de la nostra vida amorosa: es perquè se que aquelles hores ~~de la nostra vida~~ no tornaran mai mes.

I la veu freda i trsta de Renan té accent i tó de miserere en aquesta hora afrosa de la meva vida que ja no es-pero que jo vull que ho sigui novament-la nostra vida: L'amor es la veu llunyana d'un nou mon que vol existir.

Aquesta hora afrosa de la meva vida. Aquesta primera hora de la meva vida sense tu. Aquest primer pas en un mon de fantasmes que ja, des d'ara, serà el meu. L'altre es de la gent que riu i canta, i va als seus quefers i "no te temps de pensar" i tots els seus dolors son cosa de metge i de farmacèutic.

Les mares, parant de llurs ~~fills~~ fills infants, diuen:

-Ja comença a caminar, pero les primeres passes costen molt.

Les primeres i les últimes. No hi ha, pero, en realitat, últimes passes. Totes son primeres car totes les fem al llindar de mons inconeguts.

Hores febroses del bes i de la possessió! Hores d'ahir que semblen ja tan llunyanes. Vent d'estiu en el meu hivern que comença. I, talment com ales que el vent em portés, altra vegada les teves mans, que ara tenen, en el gris del cel hivernal, una blancor de neu. Una blancor que ja no es llum/

Blanques damunt la blancor del teclat del piano. Era com si la malodia eixís de les teves mans i no del piano. Del piano, que el dia que haves de morir -haves dit: "Avui em sembla que em trobo mes be"-vaig obrir per primera vegada, des que tu te'n anares i al teclat del qual vaig arrencar les primeres notes de l'Appassionata.

(Era ahir? Abans d'ahir? No ho sé. L'ahir, l'avui, el demà ja no tenen cap significació. Paraules. Paraules buides de sentit. L'avui no existeix. I del demà, per a donar-li contingut, per a que sigui, n'he de fer l'ahir)

Malgrat la noble veu adolorida del nostre estimat Beethoven, la casa, sense les teves mans damunt del teclat, semblava més silenciosa i més fosca. I més freda.

Les ~~teves mans~~ teves mans, a vegades, eren, amb els dits oberts, com un estel de cinc puntes i tenien damunt del teclat una vibració d'ala. No eren més blanques que el teclat; eren d'una altra mena de blancor: d'una blancor un xic daurada de sol i al dit anular de la dreta un brillant semblava una gota de rosada.

No t'agradaven massa les joies ni, sobretot, t'agradava lluir-les profusament. Deies que l'afany de carregar-se d'anells, de collarets, d'arrecades era cosa més pròpia dels zulús que d'una dona discreta i veritablement senyora. Duies únicament aquell brillant puríssim, muntat en plati, i quan t'asseies al piano, la llum, en ferir el brillant, t'emplenava la mà de petites i fugisseres espurnes verdes, blaves, grogues, rosades, vermelles, morades.

Al teclat del piano era on les teves mans adquirien més caracter, més personalitat, més expressió, talment com si, en aquells instants, tinguessin una vida ~~cautiva~~ *cautiva*, una vida apart de la del teu cos.

64

Algunes nits, sobretot als ultims temps del nostre amor-vull dir de la nostra vida, de la nostra vida d'abans, de la que em caldrà recomençar sol fins a retrobar-te- quan ~~quan~~ ja la mort rondava la casa //, sense que ~~ni tu ni jo~~ jo oïssim la seva veu, em deies:

-Avui, si et sembla, no sortirem. Als teatres no fan res d'interessant... No hi ha cap concert... Valdrà més que ens quedem.

-Com vulguis.

-Faré un xic de musica i, si no t'he de molestar, pots venir a treballar al meu costat. Et faré posar una tauleta prop del piano, et faré preparar un cafè ben carregat...

Malgrat la dolçor de l'hivern barceloni, de tan en tan encenim la xemeneia ~~tu~~ en el nostre "recó d'estar sols". Pel goig de ~~vaure~~ dançar les flames. Pel goig de fer un fred intens d'aquell fred de no rès, i de vencer-lo amb el foc.

66

Jo ho preparava tot per a treballar al teu costat: les grans fulles de paper blanc, la ploma, els llibres de consulta, la capça del tabac, les pipes. Remei, la serventa, havia apropiat una tauleta auxiliar amb el cafè i l'ampolla de conyac. Tu t'havies assegut al piano. Jo em disposava a treballar, agafava la ploma, un full de paper. I, escoltant-te, no treballava.

~~O be en distreia fullejar els quaderns de música: Schubert, que et plavia per-
què si be es cert que s'ha fet popular mai no ha esdevingut vulgar; Schumann, el
del Petit Carnaval de Viena, el music de Heine; Chopin, que no et semblava tan
sentimental i malaltís com la pobra gent cursi l'ha volgut fer; Bach, tan sere,
d'una serenor tan alta que gairebé ja no es humana; Haendel, el del Mesies, el de
l'"Al-leluia" de Mesies, sobretot, que t'emocionava; Haynd, un xic massa igual, un
xic massa fred, però en el qual, com en Mozart, hi ha tota l'afectada gracia del
segle XVIII; Mozart, que es la gracia com Beethoven es la passió: en estat pur co-
sa difícilíssima en el segle XVIII, tan maquillat, tan plè d'afectació, en l'obra
del qual domina sempre un ritme de dança i que se'n va dançant a la mort; Glück,
el cavaller Glück imposat a França per Maria Antonieta -massa amiga d'imposar-
se- en una partitura del qual trobares extensament desenvolupat, el tema d'una
canço popular catalana; Beethoven, atrancat, turmentat, sempre present en la seva
obra monòleg dolorós que em fa pensar en el meu dolorós monòleg d'ara- el del
crit i el sospir i el clam més humans que hom ^{ha} arrencat a la música, el prefe-
rit, l'estimat per excel·lència, el nostre Beethoven; Sibelius, que comparava els
critics als colors; Erick Satie, tan poc conegut i tan digne de ser conegut; Debussy,
de la música pianística del qual deies que tenia color de lluna de tardor;
l'Hugo Wolff de les belles cançons; Falla, que en Retablo de las maravillas s'a-
cull al cant plà, nomenat de repòs després de l'embriaguesa de la dança; Albeniz,
el del Corpus en Sevilla, el català tan sensitiv, tan sensual, el que amb tanta
magnificència ha sentit l'Andalusia moresca -Andalusia gitana del Falla es al-
tra cosa- que en un concert donat a Londres et suggeria aquest comentari:~~

Ja ho veus: neva, fa un fred intens i a mi, després d'escoltar aquesta música em fa l'efecte que a fora, al carrer, hi ha sol i l'aire es feixuc i espès del perfum calent dels tarongers en flors.

La música de Mendelssohn no t'entusiasmava. Deies que era creació d'un home ric i ben situat, ben acomodat a la vida.

Et plavien, en canvi, altres músics menys brillants i que no figuren amb tanta freqüència als programes: Cimarosa, el del Matrimoni secret, que entusiasmava a Stendhal; Clementi, que fou acusat d'haver enmetzinat Mozart, autor d'unes sonates que, com l'obra pianística de Liszt, són un bon exercici per a "fer dits"; l'austriac Czerny, que ha abellit i ha fet amables els estudis per a piano i del qual tocaves una polca-mazurca deliciosa; l'italià Frescobaldi que, com Monteverde, empra en la seva obra l'acord de sèptima dominant i ha deixat unes molt belles Cançons a la francesa; Glinka, el rus que -record del seu pas per Espanya- ha escrit una Jota aragonesa que pocs coneixen i que a tu et feia molta gràcia per l'accent i el ritme orientals que te; Heller, injustament oblidat, car la seva obra no mereix l'oblit; Monteverde, l'innovador, el revolucionari, del qual tocaves uns Madrigals plens d'apassionada tendresa; Moscheles, l'amic fidel de Beethoven, autor de la transcripció per a piano de Fidelio; Mowsorgski, el del Boris, que ha escrit unes cançons d'aire popular, -cançons de bressol, de noces, de taverna, de mariners, de carreters, de llenyataires- d'una emoció i una bellesa melòdica ~~explosiva~~ sorprendent; Paesello, l'italià de La pazza per amore i d'una primera versió d'El barber de Sevilla; Rameau, que hauries volgut interpretar en un clavecí; Domenico Scarlatti, amalgama d'el·legància francesa, mesurada i convencional, i passió italiana, vent que ho arreballa tot.

...Tan com escoltar-te tocar m'agradaven els teus comentaris. Comentar amb independència de criteri i amb agudesia no és cosa a l'abast de totes les fortunes.

Deies sempre el què volies dir, el què et semblava just, tan si era oportú com si no ho era. L'oportunisme ha esdevingut ja, sortosament, defecte. La prudència, certa mena de prudència, es en el fons sinònim d'oportunisme i tapabruts de les ambicions inconfessables.

Com que no volies fer el savi, -eres massa intel·ligent per a caure en semblant vulgaritat- com que no volies fer l'original, -eres massa delicada per a donar-

te a la falsa i tronada originalitat de fer l'original- no hi havia en els teus comentaris i opinions gota de pedanteria.

Quan jo et demanava què opinaves d'una pintura, d'un llibre, d'una pintura, d'una obra de teatre, preguntaves:

-Vols que faci de critic? ~~Vols que faci de corb?~~

I adoptaves un posat greu, contreies el rostre en una expressió agra de dis-
pèptic, et posaves unes ulleres, unes ulleres sense vidre, de fira, ~~que son les que~~
~~asirien mes be als critics - els critics mes ases i mes pedants son sempre els~~
~~que porten ulleres - i deies en un tó comicament enfàtic, comicament tras-~~
~~cendental les coses agudes i gracioses que els critics ases i pedants no saben~~
~~dir malgrat les ulleres. (O be es tracta d'unas ulleres amb les quals hom no~~
~~veu res, d'unas ulleres fabricades per a us exclusiu de critics ases i pedants?)~~

El teu pensar i el teu sentir es diferenciaven molt ^{de ls} de l'altra gent. Quan coincidien, pero, amb els de l'altra gent no et senties humiliada i decebuda com fan els que "posen" d'originals del matí al vespre. I es que si deies el que deia tot-hom ho deies com no ho deia tot-hom.

No tots sabien comprendre la teva independència de criteri-les teves "coses"- i, per incomprensió, no podien perdonar-la.

Recordes aquell advocat conegut nostre que es dedica de cop i volta a frequentar el teatre de l'òpera i s'adormia a la butaca? El trobarem en dues representacions consecutives del Tristany i Isolda. I li digueres:

-Es veu que li plau molt la musica de Wagner.

Ell ingenuament, -el seu snobisme d'aprenent no arribava encara a la mentida-respongué:

-No, senyora; no em plau gens ni mica. Però venir a l'òpera, sap? diuen que es de bon tó.

Com reies, després, en recordar l'ingenua ruqueria del pobre home!

I aquell altre snob, que confessava:

-Si, es clar: frequento el teatre de l'òpera amb certa assiduitat. Però, veurà, es que a Barcelona, una ciutat tan atrassada, hi ha tan poques ocasions de lluir l'smocking...

Tu, en canvi, tenies la sinceritat de dir que Wagner t'agradava tan sols fragmentàriament: la cavalcada de les walkyries, el cant de la primavera del Siegfrid,

el duo de l'amor i de la mort del Triany i Isolda, Els mestres cantaires. Pero en molts altres fragments et semblava massa feixuc, massa carregat, massa alemany en el sentit pejoratiu que donaves al mot "alemany". No obstant, l'estimaves com l'estimo jo: perquè mai no es vulgar, perquè sabe dir "no" al ramat. I perquè estimà a Beethoven. Com no eres una dona de les que ~~que~~, per frivolitat, veuen tan sols en el teatre l'ocasió de lluir vestits i joells, al teatre de l'òpera no hi anaves mes que quan l'obra ens interessava: el Boris Godunoff, el Don Juan, La flauta magica i Les noces de Figaro, ~~El príncep Igor~~, El Cavaller de la rosa, Fidelio...

Hi anavem també quan cantaven El barber de Sevilla, de Rossini, en el qual adverties una accentuada influència mozartiana, -Cimarosa-Mozart: Rossini.- I ~~mat~~ d'El barber et plavia, sobretot, la serenata d'Almaviva, que després cantaves a casa amb la teva veu avellutada i calenta de contralt.

Tenies, a més, predilecció per l'Orfeu de Gluck, que ens recordava -sempre els records!- a la nostra estimada Conxita Supervia.

Alguns matins -et llevaves sempre més d'hora que jo- si et semblava que dormia massa entraves a la cambra, obries les persianes de bat a bat, tiraves enlaira la roba del llit i cantaves a tota veu:

Che faró senza Euridice!

El païama en lloc de la túnica et donava un gracios aire de farsa que em feia perdonar-te el que m'obliguessis a llevar-me tan d'hora. Després, però, un xic avergonyit -i entristit d'haver perdut aquelles hores que hauria pogut passar al teu costat-m'escusava:

-He dormit molt, veritat?

-Una mica massa: estem a punt de dinar. ~~Pero, vaja, es t perduda perquè aquell dia no hi havia treballat fins molt tard~~

Aquelles hores perdudes! Perdudes perquè m'allunyaven de tu, perquè no les passava amb tu. En desvetllar-me, però, la nit del son s'esvaïa i tu eres la meva alba.

Ara ja no hi seràs, Maria-Annna. Ara totes les hores meves seran perdudes. Ara

ra la meva nit ja no tindrà alba.

173

~~L'òpera que més et plavia, malgrat que musicalment no valia tan com altres, era Lluïsa, de Charpentier. Sobretot els finals del primer i l'últim actes i el coronament de la musa als alts de Montmartre. I era que aquell Paris de l'òpera de Charpentier, el llibre de la qual havia escrit un gran poeta francès(1), no saltres encara fora a temps de conèixer-lo i estimar-lo. Per això quan anys després hi retornarem, Paris ens semblava una ciutat desconeguda que no tenia res a veure amb la nostra dels bells temps passats~~

174

~~Totes aquestes òperes et dolia haver-les d'escoltar en comunitat, en una comunitat antipàtica de pedants, de burgesos grollers, de mitjos senyors, de pobra gent ignorant i gruixuda que únicament anava al teatre de l'òpera per a lluir les sedes, les pells i les joies adquirides amb diners robats als pobres. (Car sempre els robats són els pobres)~~

~~T'hauria plagut que la representació fos per a tu sola. No per egoisme: per odi a aquesta cosa amorfa i estulta que hom nomena el públic, tan ben classificat per Chamfort, i que no és mai el poble. Malgrat que, per frivolitat, per peresa mental, hom confongui sovint poble i públic.~~

~~A casa nostra la gent encara no sap anar al teatre, encara no sap estar correctament en una sala d'espectacles. Per això a les nostres sales d'espectacles hi manquen el confort i l'elegància, que no s'adiriien amb la concurrència més o menys ben vestida.~~

~~Per a la majoria del nostre públic el teatre te, encara, aquesta definició llastimosa: una butaca entre el sopar i el dormir.~~

~~A tu et desesperava el nostre públic, tan inculte, tan incivil, tan salvatge al-~~

~~(1) Saint Pol Roux, assassinat pels alemanys.~~

esquinça de la meva i sense la qual no puc viure. Hi ha l'ample registre tonal de les nostres dues vides foses en una i el tó, per incongruent que podés semblar al que no sap oir, no es perd.

S'ha perdut el passat i vull retrobar-lo per a fer-ne present. Aquests instants? Aquests instants no vull que existeixin, vull negar-los per a que no existeixin. La vida, la teva i la meva, que avui s'ha trencat, recomençarà demà. I serà la d'ahir.

Parlar-te de llibres, de musiques, de teatre, de totes les coses que en aquest instants ningú no parlaria! I què? Que se'm endona a mi del ningú i del tot-hom? Eren coses que estimavem, que habíem incorporat ^a en la nostra norma de vida. Pertanyien al món de "les nostres coses" i en parlavem sovint. I perquè en parlavem ~~avui~~ en parlo, te'n parlo. Fer del preterit temps present. Llançar l'ahir lluminós damunt la fossa freda de l'avui, de l'ara, d'aquest instant.

Els que s'estimen no s'ho diuen durant totes les hores del dia. En els diàlegs d'amor la paraula amor va unida a moltes altres paraules simples, de cada dia, gairebé vulgars, de les quals l'amor, estremint-les, donant-les-hi caliu, converteix en inèdites. Un Bon dia, un Adeu, un Mira quina nit mes estel-lada poden ser, segons qui les diu, paraules d'amor. Les paraules canvien segons qui les diu i segons i com ⁱ quan son dites.

L'important es parlar, -matar el silenci-parlar-te. Del que sigui i com sigui. Amb paraules d'home de llibres o d'home del carrer. Amb paraules d'enamorat, de foll -les follies de l'amor, que ens fa fer l'amor; la follia amorosa-llançades amb desesperació contra el silenci.

Desde que tu no em respons, tot ~~en~~ ^{al} meu entorn s'ha fet silenci. I no puc suportar, no puc, aquest silenci que m'obre les portes de la follia.

~~Les follies de l'amor, la follia amorosa.~~ Si el mutisme d'aquest instant es perllonga no ho podré resistir i em posaré a cridar, a cridar, a cridar.

No, no temis... Veus?... Ja ha passat, ja he retrobat -ben difícilment, no et pen-
sis; amb un esforç enorme- el meu domini d'home normal. D'home normal? Pobre home!
Es que hi ha un sol home totalment, completament normal? Es que hi ha un sol es-
ser que pugui sotmetre's totalment, comp^letament a una norma de vida sense comp-
tar amb el seu doble?

Es que hi ha una sola criatura humana, home o dona, que es conegui, que es vegi,
que es senti tal com es veritablement i pugui respondre de si mateix?

En nosaltres viu l'altre, el nostre doble, l'inconegut etern. Si alguna vegada,
en un moment greu de la vida, de la vida de cada dia, de la vida encarrilada ~~par~~
per la normalitat, l'hem ~~entrevist~~ ^{hem} entrevist, l'hem pressentit, hem sentit una im-
pressió d'estranyesa, de por -l'estranyesa i la por que sempre desperta l'inespe-
rat- i ~~en~~ ^{hem} corregut a posar-nos la màscara de tot-hom, la màscara de la pobra i
poruga normalitat. Quan en nosaltres apareix l'altre, el nostre doble, el jo veri-
table, la gent diu amb recel, amb malestar:

-Es un home estrany.

Empren el mot "estrany" per polidesa, perquè no consideren correcte emprar-ne un
~~altre~~ de més precis, de més clar.

"Es un home estrany". Volen dir: no ens en fiem massa. Es un home ple d'estrany-
eses". Volen dir: es un home d'ombres, que viu en una zona d'ombra; que no es com
nosaltres.

Ignoren que ells també tenen una zona d'ombra: la del seu doble, que, per por ins-
conscient de descobrir-lo, volen enterrar sota la màscara.

Veus?... Ja ha passat; ja he retrobat el tò normal. Un tò menor, talment com si
pregués. En veu baixa, per a parlar amb tu. No vull parlar amb ningú més.

I tu ja em sents, veritat?

Recordo que un dia anarem a casa d'uns coneguts -no uns amics, uns coneguts,
car d'amics en teniem pocs, -perquè se'ls havia mort un familiar, pare, fill o ger-

mà. A mi no em plau, no m'ha plagut mai, tu ja ho saps, anar a veure els morts ni assistir al seu enterrament, mascarada sinistra. L'espectacle de la mort em sembla odiós i repugnant. Tota aquesta gent que s'apressen a presentar-se a la casa ~~on ha mort algú~~ on ha mort algú - "Pobret!... Qui ho havia de dir... Era la seva hora... Deu l'hagi perdonat", enfilall de frases, de tòpics i llocs comuns - em semblen repugnants i odioses. La visita a la casa on ha mort algú els sembla un ~~deure~~ deure social de bona criança, de bons cristians. No sospiten que tal vegada la visita obeeix a movils més terbolts, a una tara morbosa que cau de plè en el cas clinic. Es allò que et deia fa un instant de la normalitat. Tot-hom es diu normal. Però tot-hom te una por inconscient d'enganyar-se.

No; no em plau anar a veure els morts ni anar als enterraments. A tu tampoc et plavia, ho sé, però em renyaves sempre per les meves manies, em deies que hi havia obligacions que cal ~~acceptar~~ acceptar volguem o no volguem - les dones, adhuc les que com tu tenen una certa independència de caracter, son sempre més socials que els homes - i aquell dia anarem a casa d'aquells coneguts visitada per la mort.

Hi havia unes dones que ploraven, uns homes que feien el cor fort per no plorar. Homes i dones que, vestits de negre, es donaven en espectacle amb la més bona fè del mon, tal vegada per a oblidar que el veritable protagonista era el difunt. Hi havia una altra gent que no vestia de negre i semblava, en el gest i en la mirada, que volguessin fer-se perdonar aquella incorrecció: eren els veïns, els amics, els coneguts. Tot-hom parlava en veu baixa, tot-hom deia les banalitats de sempre. De tan en tan esclatava, somort, un sanglot.

El mort, mudat, vestit amb el millor vestit que tenia - talment com si hagués d'anar a l'enterrament d'un altre - estava estirat al llit, les mans creuades damunt el ventre i un mocador negre lligat a les barres. Tot plegat era lleig però ~~impressionant~~ impressionant.

Ens acomiadarem amb uns mots de condol i eixirem silenciosament.

Al carrer feia bo respirar, sentir palpitant la vida. Crits, la gent anant amunt i avall, els tramvies i els autos que passaven rabents, la musiqueta d'un manubri, uns infants que cantaven...

Tu i jo callavem. De què els havia servit a aquella pobra gent la nostra visita? De res, absolutament de res. Compartir el dolor d'altri i, en compartir-lo,

alleujar-lo, es cosa molt noble. Però el dolor no pot compartir-se. L'alegria la donem a qui sigui, a l'amic, al conegut, a tot-hom. El dolor no el volem compartir amb ningú.

Mesos despres veierem per atzar aquella familia. No ballaven; no cantaven, es clar. Però reien. Reien com si no hagués passat res. Tal vegada, de tant en tant, els punxava el record. Però el record s'esvaïa aviat en la fumera del passat. Era gent per a la qual el passat no compta. Havien escombrat la passada hora dramàtica, l'havien llançat -o feien tot el possible per a llançar-la- ^{al record} ~~als~~ dels ~~mal~~ ^{els} ~~mal~~ ^{mal} endresos. ~~com si no hagués passat res~~. Calia viure. I viure volia dir: menjar, dormir, anar al cafè i al cinema, casar-se. I esperar una altra visita de la mort per a retrobar, altra vegada l'hora dramàtica.

-Que Deu ens doni una hora ben curta!- diu aquesta mena de gent.

Allò, aquell riure, ens feu més mal, i ens semblà més trist que les llàgrimes i els sanglots de quan tenien el mort a casa.

Si, ^{una hora} tan curta com vulguin, però, per amor, inoblidable. [Son, per manca d'amor, els enterraments veritables.

Indubtablement, el dolor que sentiren aquell dia era sincer. Però es tractava d'una gent frívola, d'una pobra gent de vida espiritual mesquina, o mancada de vida espiritual, i el dolor lliscava damunt ~~de~~ ells sense deixar rastre. Amb la joia els devia passar igual. Gent sense grans passions -les grans passions els avergonyirien- que tot ho fan a mitges: el be i el mal.

Gent que diu, perquè sap ~~que~~ ^{que} es el que cal dir en semblants ^mcircumstàncies: Deu li doni una hora ben curta.

I que, inconscienment, pensa: No en parlem més.

Els morts d'aquesta mena de gent no tornen mai més. Què en treurien?

Tu si que tornaràs, Maria, Anna: perquè jo no sé oblidar.

Aquella gent diria, per fórmula: Deu l'hagi perdonat.

Deu, el Deu dels morts, no t'ha de perdonar res. Ets meva, encara. Ets vivent, encara. Ho sents? Em sents? Ets vivent, encara, perquè vius en mi, que no sé oblidar. O sigui: que no se enterrar.

70

(Lentament, saltant d'un record a ~~XXXX~~ un altre -les nostres "coses"-vaig refent la teva vida. Vida de record, de fantasma.

Morta tu, no has mort totalment -això era impossible- i m'has deixat quelcom de ben vivent: el nostre amor. El nostre, comprens? El que, com un fill, crearem tu i jo. Abans no el veia perquè tan sols et veia a tu. Ara et veuré en ell, talment com en el fill hom veu la mare, en l'amor que em donares, "veu llunyana d'un món que vol existir")

72

Preferiem no sortir.

Jo ~~apropava~~ una tauleta ~~XXXX~~ molt baixa i un silló molt baix ^{(prop del} al piano. Dament la ~~XXXXXX~~ la tauleta, el servei de cafè, l'ampolla del conyac, dues o tres pipes, el pot del tabac, uns llibres, una feix de quartilles. Tu t'asseies al piano i feies un xic de ~~XXXXXX~~ música. Jo llegia, escrivia, fumava i, sobretot, et mirava.

A fora hi havia la nit, el fred.

Quan sorprenies el meu esguard, em deies:

-Què mires?

-A tu.

-Treballa, treballa.

I jo, obeint-te, agafava el llibre o la pluma.

A fora hi havia la nit, el fred.

73

Records, records. Records que s'encadenen els uns als altres. Deixalles de la riquesa d'ahir. A vegades manca una ~~anella~~ anella a la dolça cadena. Un buid en la nostra vida? No, una absència en la meva memòria. La nostra vida d'ahir no conegué la buidor. Gràcies al record, a l'enfilall de records, tampoc la coneixerà la meva vida d'avui.

D'ara endavant, sempre m'adreçaré a tu amb el mateix mot: Recordes?

74

Recordes la primera ~~nit~~ nit nostra, la primera nit que passarem junts?

Mai no ens havíem vist a casa teva; mai no m'^havies permès l'accés a casa teva. Jo no sabia perquè. Tu, més sensible, més delicada, més pura -pura malgrat la teva condició de dona d'amor- si que ho sabies: era perquè el luxe i el confort de casa teva l'havia pagat un altre home; un altre home que ja pertanyia al passat; un altre home que esborraries del teu passat com jo del meu n'he esborrat les altres dones.

El dia que vingueres a mi deixares la casa que habies habitat fins llavors. No t'endugueres res del que altres dones consideren seu: ni un joell, ni un simple flascó de perfum, ni altra roba que la que duies posada.

La tarda d'aquell dia volgueres tan si com no i sense explicar-me el perquè que et comprés un vestit ~~de carrer~~ de carrer, roba interior, mitges, un capell, unes sabates. (Després, ja vestida, podries renovar i ~~augmentar~~ augmentar el teu guardarroba)

A la nit, quan entrares a casa i veïeres els paquets i les capces, reies nerviosament i em besaves -els teus petons no eren els dels altres dies- i tenies als ulls un rebrilleig de llàgrimes.

Després de visitar el pis cambra per cambra -i de disposar, per a quan tinguéssis temps, certs canvis de mobles i pintures- entrarem a la de dormir, que comunicava amb el bany. Et plagueren el llit molt baix, molt ample -"Què hi feies en llit tan gran?", preguntares, rient- el petit moblet amb llibres, la llum discre -

tíssima.

Hauries preferit que el balcó del fons s'hagués obert als camps i no al carrer.

Em digueres que en una cambra de dormir, on sempre, estiu i hivern, ha de quedar el balcó un xic obert, és preferible que entri l'olor dels camps sota la nit i no la pudor ~~d'asfalt, de pols i de gasolina~~ que fan els carrers de la ciutat.

Després obrires el balcó de bat a bat i em pregares que apagués el llum. Ja la cambra a les fosques -entrava tan sols una pàl·lida claror dels fanals del carrer- començares a despullar-te. I balcó avall caigueren al carrer el capell, el vestit, la roba interior, les mitges, les sabates.

Jo et mirava fer. Primerament, estranyat; després, en comprendre la teva intenció, agraït i emocionat.

(Per a no entristir-me, per a no disgustar-me, per a no fer-me sofrir el turment d'una gelosia retrospectiva -que es la pitjor, la més dolorosa de les gelosies- mai no em parlaves del teu ahir, del teu passat. Se, però, que a una amiga teva li havies dit: "En anar a ell -a mi- m'hauria volgut donar per primera vegada, hi hauria volgut anar amb una pell nova que no hagués vist ni hagués tocat ningú")

Després, nua, anares al bany.

I nua vingueres al llit, on jo t'esperava.

75

En la penombra el teu cos nú semblava tenir claror. I no feies olor de les sals que haves posat al bany: feies olor de tu. Era un perfum inèdit que no havia trobat ni trobaré -n'estic segur, - en cap altra dona. No sé com expressar-ho... Hi ha tantes coses de tu, Maria Anna, que no sé com expressar! Si certs sentiments, certs estats d'ànima que embelleixen la nostra vida tinguessin olf, tindrien olf de tu.

Et besava els ulls, que parprejaven sota els meus llavis; les orelles, que defugies, nerviosa; la boca, el coll, els pits erectes, tota tu. Després, el bes no m'era

prou per al coneixement de la teva presència i t'esguardava. T'esguardava de molt prop, freqüent a freqüent. Sota els meus tenia els teus ulls. I de tu tan sols en veia els ulls, ^{qu}ereren com aigües en la nit.

I eren, després, les meves mans àvides les que ^{volien} coneixer-te, saber com eres, prendre possessió de tu. Les meves mans, tremoloses pel desig, que recorrien tot el teu cos, tremolós pel desig.

Parlavem en veu baixa.

No hi havia ningú a casa que ens podés molestar; el servei dormia a l'altre extrem del pis, -el servei: Remei, la meva vella minyona; Adela, la teva serventa, que t'havia volgut seguir- estavem gairebé sols.

I parlavem en veu baixa. Perquè? Perquè el veritable amor es púdic i silencios: per això es reclou en la cambra més íntima; per això parla en veu baixa.

He dit parlavem i no es ven be això, car l'amor ens tenia atenallats. Parlavem per a que la veu subratllés el goig dels altres sentits. No era una conversa ~~sana~~ pròpiament dita: era un enfilall de frases breus, trencades per un sospir, per una rialla en sordina, per l'espasme amorós. Parlavem entre caresa i caresa, entre bes i bes.

I aquella nit, besant-te, vaig saber que tot el cos de les dones que estimem es boca, car on jo posava la boca la teva carn s'estremia com uns llavis.

Tenint-te als meus braços, foses l'un en l'altre, veia com l'amor contreia el teu rostre i li donava una meravellosa i ~~calida~~ calida severitat de línies. I veia com en les misterioses aigües dels teus ulls s'hi encenien petites i fugisseres resplendors, talment com en les aigües d'un llac les encén el reflex d'un estel.

T'adormires a la fi, vençuda per la ~~calida~~ fadiga que dona l'amor. T'adormires abraçada a mi, la teva sina contra el meu pit -contra, com en l'amorós combat que uneix els amants en un desig d'anihilar-se- respirant suaument, dolcament damunt del meu cor.

Jo vaig trigar un xic més -la dona, després de l'amorosa batalla que esmenta el poeta, sempre s'adorm abans que l'home-i et contemplava: el rostre, que el son infantil-litzava; els cabells, que en la penombra s'enfosquien i perdien la seva ~~la~~ rossor de xampany; la gorja; la sina.

(Ara també et contemplo dormir. Dormir com la bella dormida al bosc. Als ulls dolorosament oberts de l'amant els ulls closos de l'amada morta són sempre els de la bella adormida al bosc. Els ulls closos de l'amada morta que, com en el conte, sols l'amor pot obrir, emplenant-los de llum.

El son es anticipació de la mort. Si la vida és un somni, també ho es la mort. Et vull veure, com abans, adormida. Morta, no.)

I com l'home te dues vides -la carnal i l'espiritual- et feia senyora de les meves dues vides: la de la teva presència i la del meu somni.

77

Vaig desvetllar-me -devia ha^uber dormit molt poc- quan neixia el dia. Els vi-
dres del balcó es pintaven amb totes les coloracions de l'alba: el gris, el malva,
el rosa. D'un jardí proper pujava l'olr calenta, sensual d'unes acacies florides.
S'oi^a una cogullada captiva que cantava el dia neixent.

Jo, en trobar-te als meus braços, en sentir-te lligada a mi, aspirava en el teu
cos l'últim perfum de la nostra veritable primera nit d'amor.

I et parlava sabent que no podies sentir-me. Et parlava com et parlo ara i aq
quest moment d'ara em recorda ~~en recorda~~ aquell moment. Et parlava en veu baixa,
com ara, per por de despertar-te. Ara, però, sé que no et despertaràs, que no et des-
pertaràs com els altres dies. Ressucitar, però, es també despertar. I això d'ara
es com un son, com el malson d'unes hores que ens fa dir:

-Quin pesombre he tingut aquesta nit!

~~Verás morta per tot hom però no seràs per mi, Veràs morta per mi però no podré morir, Si mi no pots morir.~~

Veient-te adormida, et deia en veu molt baixa, talment com si preguès:

-Ets tu, Maria Anna, tu, alegria meva, plenitut de la meva vida. Ets tu i ets aci amb mi. Eres tu la que hi estaves anit. I hi ets encara aquesta mati.

hores

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Aquellàst / em semblaven tota una vida ,
-la vida veritable de l'home es redueix a una hora,a unes hores,a uns dies,
i la resta no compta-per com enriqueixen la meua.

Sentia una emoció profunda, un agraïment entranyable per la gràcia que m'havia fet en venir als meus braços.

I em fa l'efecte que tot el nostre viure, que tots els nostres anys de convivència amorosa son aquella nit primera -nit que tenia resplendors d'alba-que encara dura.

Ara et tinc morta al meu davant, in^{im}obil i muda per sempre en aquesta cambra de la clínica, l'atmosfera de la qual comença a fer-se feixuga i a rarificar-se. I em dic a mi mateix -car si no m'ho digués enfolliria-que no ets morta sino que t'has adormit.

En realitat -això deu ser fruit d'aquest deliri que m'ha llançat a un món sense sortida- ~~per~~ no ets tu qui ha mort: soc jo. Els morts no són els que se'n van vers l'etern silenci: els morts són els que resten.

Tu no has mort per a mi, car de tu me'n resta el teu record, que il·luminarà i poblarà de veus la solitud, la buidor de les meves hores. Jo, en canvi, he mort per a tu, car de mi no te'n resta res. Tu vius en mi perquè sento en la meua sang el teu record. Tu no pots sentir-lo en la teua sang i es per això que, en realitat, el mort soc jo i no tu.

I si no puc donar-te, com les mares als fills, una vida de sang, et donaré, com els enamorats, una vida de llum.

78

Aquella matinada, la matinada d'aquella nit d'amor que ha durat set anys, vaig deslligar-me de la teva abraçada per aixecar-me a tancar les persianes per por que la claror del dia neixent et despertés. Després, en tornar al llit, vaig posar-te els braços, molt lentament, molt lentament, com els tenies abans: a l'entorn del meu coll.

Tu, ~~adormida~~, murmuraves unes paraules, dolces com un bes.

I amb un bes vaig apagar-les.

79

Jo tenia un greu defecte: fer política. En ~~debia~~^{debia}, en ~~dec~~^{debia} tenir d'altres -ara ja no m'interessaven ni els defectes ni les virtuts- però aquell era el més ^{tal} greu per^{tal} com la política, segons un filòsof alemany(1), neix en els baixos fons de l'home. La política és gairebé sempre apetit innoble, degradació de l'home. No hem de condemnar que la política hagi esdevengut ofici. El que cal es exigir que el polític sàpiga bé l'ofici, com ho exigim d'un altre obrer qualsevol. Que s'embruti i menteix i roba? Acceptem-ho sense escandalitzar-nos, sempre que s'embruti, menteixi i robi segons les regles estatuides. I, sense barrejar-hi la moral-la moral no te res ~~de~~^{de} veure amb la política-acceptem el polític com acceptem la ~~prostituta~~^{prostituta}.

Que no pot tolerar-se es que intervinguin en política els que no pensen viure'n. ~~Que~~^{Que} es el que jo feia amb una bona fe mereixedora de tots els blames.

El poble, que es deixa guiar pel seu instint, té més confiança en el polític professional que no pas en l'intel·lectual que va a la política amb un bagatge platònic i aristotèlic. Sap que el polític d'ofici, cínic i sense cap escrúpol d'ordre moral, mentirà i robarà, o sigui: farà el seu ofici de polític tal com sempre, desde que el món es món, ha estat fet. Mentre que de l'intel·lectual se'n pot esperar, per la seva inexperiència, qualsevol disbarat: àdhuc el de que sigui honest. T'imagines un home honest en mig de quatre-cents lladres i en una d'aquestes latrines que hom nomena pomposament Cambres dels diputats?

No, no. Cada cosa al seu lloc; l'intel·lectual a la biblioteca o al laboratori; el polític a la latrina

Recordo la primera vegada que, contra la meua voluntat, es clar, vaig haver de deixar-te sola. Una ordre del jutge em duia a la presó.

De la presó, obra de l'home contra l'home, en tenies un concepte fals i novellesc, (Malgrat que les coses existeixen pel concepte que tenim d'elles, car es el

(1) Hermann Keyserling

concepte qui fa ~~la~~ cosa, res tan vulgar i lleig com la presó.) Creies que tan sols hi tancaven els lladres, els estafadors, els assassins. No podies creure que també hi tanquessin moltes vegades no tan ben tractats ni amb tants miraments com els estafadors, els lladres i els assassins-els que, desde les pàgines del diari o del llibre, exposen uns punts de vista i unes maneres de pensar que tenen la virtut d'excitar l'irritabilitat dels que han estat encarregats de la sagrada missió d'administrar justícia.

No podies creure que també hi anessin els polítics, car fer política et semblava la manera més inofensiva i frívola de perdre el temps, una mena d'entremaliadura d'infant mal criat: "Nen, no toquis això, que ho trencaràs".

Quan conegueres la fauna miserable dels polítics professionals comprendries que l'entremaliadura era joc brut, innoble apetit de baix fons. I et deies davant d'aquella gent plena de ruqueria i ^{de} vanitat, que la ruqueria de l'altra gent elevava a la categoria de personatges:

-Però és possible que d'això n'hagin fet un diputat, un ministre?

I era precisament per això, per ase o per lladre -o per ~~reunir~~ reunir aquestes dues virtuts, tan recomanables- que el sagrat sufragi universal els havia fet diputats.

I era per això que t'estranyava que homes veritablement intel·ligents, veritablement sensibles -val a dir que no eren pas nombrosos- podessin viure en una latrina com la de la política.

Tal vegada per a aquesta mena d'homes, totalment despistats, la política sigui el seu violí d'Ingres.

Quan em detingueren per primera vegada -per primera vegada estant amb tu- no ho neguis: t'impresionà molt. I t'esforçares per a no deixar transparentar la tristesa, el disgust, la por, car no volies fer-ne espectadors als que en nom de la llei -una cosa tan important!- venien a pertorbar la nostra vida, una cosa tan pobreta i sense importància.

De bon matí, per por que podés fer-me escàpol, vingueren uns agents, registraren la casa, desordenaren tots els llibres i els papers i, per fi, quan esgotaren totes

les maneres de fer-se més desagradables del que son.em pregaren -es la ~~forma~~ ⁶⁴
la acostumada- que els acompanyés.
~~forma~~
~~forma~~

Plena d'angunia, preguntares:

-Que se l'endüen près?

I ells -també aquella era una de les fórmules acostumades- digueren amb un somriure groc i torçat, amb un somriure llefiscós que vanament volia ser tranquil·litzador:

litzador:
-No, senyora, no... No temi... Es tracta tan sols d'unes preguntes que vol fer-
li el senyor comissari... R  s: cosa d'una hora o dues...

Jo, però, sabia que mentien i els agraià la mentida. Sense besar-nos, com teníem costum ~~no~~ de fer quan l'un o l'altre sortia de casa -tampoc el bes podia donar-se en espectacle, -varem separar-nos.

I l' hora o dues es converti en tres mesos.

Des d'aquell dia quan un home et semblava antipàtic, deies:

-Te cara de policia.

89

Aquella estada a la presó em fou dolorosa perquè m'allunyava de tu. Abans, les altres vagades, no m'ho havia estat perquè no et coneixia, perquè no et tenia, perquè no formaves part de la meua vida.

Abans`adhuC hi estava be a la presó perquè m'isolava i podia treballar a ~~xxx~~ gust durant una temporada, cosa que m'era impossible o gairebé impossible estant lliure. Abans de coneixer-te ~~xxxx~~, Maria Anna, estimada, la presó era un recurs, un refugi.

Tu, quan et contava els meus dies d'empresonat~~at~~, deies, rient:

-Quina bona vida!

Per a l'home d'acció -i per al xerraire- la presó es un castig. Per a l'home d'estudis, per a ~~l'intel·lectual~~, no ho es.

l'homme de lettres)

82

A la "galeria de polítics" no s'hi estava malament del tot. Ens obrien les cel·les a les vuit del matí i ens les tancaven a les deu de la nit i, algunes vega-

des, a les dotze. Així que ens llevavem, l'ordenança ens tenia preparat el bany. L'ordenança és un prës comú que, per la seva bona conducta -ves a saber què entenem per bona conducta els oficials del Cos de Presons!- gaudeix d'una certa llibertat dintre el clos de la presó i fa les funcions de servent entre els altres presos que, de tan en tan, poden afavorir-lo amb alguna propina. Això ho permet, i adhuc ho estimula, el Cos de Presons, car l'ordenança pot convertir-se en un espia. Els revolucionaris francesos de 1793 foren els creadors d'aquest tipus, al qual nomenaren mouton i barrejaren amb els aristòcrates i contrarrevolucionaris que emplenaven les presons.

Mentre ens banyavem, l'ordenança preparava el desdèjuni. Després ens duïen la premsa i eixiem a passejar al jardí. Nomenar jardí aquell pati despul·lat i anti-pàtic era una fantasia o una absurditat. O una burla de mal gust. Al "jardí" hi havia uns rosers bords, uns tarongers bords, unes acàcies tuberculoses, uns murs altíssims. Sempre hi feia massa sol o n'hi feia massa poc.

Al jardí hi restavem una hora, que el reglament destinava al passeig. Una hora de passeig que, malgrat la monotonia i la lletgesa del lloc, passava rapidament gràcies a la lectura dels diaris. Prosa raquíctica, construïda a base dels tòpics tronats i manosejats, però que ens duïa un feble ressó del món de reïxes enfora. Finit el passeig arribava l'hora de comunicació, que és, amb la del Correu, la més esperada pel prës. Venien familiars i amics, sempre amb un present o altre: tabac -sobretot tabac-llibres, fruites, llepolies, viandes. Alguns, d'esperit més delicat, ens duïen flors.

(Flors, com a tu, ara, presonera de la mort. De la presó n'eixiem deixant-hi, marcides, les flors. De la mort, aquesta presó amb el cancell plè de flors, també n'eixiràs: l'amor t'obrirà les portes, i de la presó de la mort sols en restaran les flors del teu pas.

La mort es cosa d'un instant, obra d'un instant, i ja l'has passat. Ara, després d'aquesta frontera invisible, -invisible? Abominable i estúpid lloc comú! -ets lluny, més enllà de la mort, i puc ressucitar-te. L'amor pot evadir-se de totes les presons. L'amor té més d'un Dissabte de Glòria)

Tu eres de les que ens portaves flors.

Amb les flors i amb la teva presència, però sobretot amb la teva presència, les pedres de la presó -recordes el que Blake deia de les presons?- que encara que

estiguin pintades de blanc sempre semblen negres, perdien la seva negror. I quan te'n anaves deixaves durant una llarga estona el teu perfum, que em feia l'efecte de que no te'n haves anat del tot. I restava, com passa després d'haver esguardat una llum molt potent, enlluernat de la teva presència i embriagat amb els teu perfum i el de les teves flors. I plè de fastig i d'ira per la mirada llarga i goluda que els oficials de Presons, bruts, mal afaitats, t'adreçaven en anar-te'n.

84

La primera vegada que em veieres a la presó, rera una reixa -no massa espessa però reixa al ~~la~~ cap i a la fi-pal·lida, emocionada, trencares a plorar.

Més que jo, que jogava a fer l'home fort i maldava per a llevar tot dramatis-me a la situació, els meus companys ^{d'}argastula et tranquil·litzaven:

-No plori, senyora.

-Això no te importància.

-Ací no s'hi està tan malament com diuen.

-Cregui que no li mancarà res.

I em mancaves tu, Maria Anna!

(Ara, en el teu món d'ombra i silenci, no hi haurà qui et digui que "no em mancarà res". Ara t'ho hauré de dir jo, i t'ho diré cridant, cridant com un foll: Em manques tu! Em manques tu! Em manques tu!)

Quan finia la comunicació, l'hora de visita, em feia l'efecte que tot s'enfosquia al meu entorn, com s'ha enfosquit ara. Les separacions son sempre una mena de mort que no ens fa pensar que un dia la separació -la mort- serà definitiva. Separar-^{nos} ~~se~~ ens ensenya a morir.

Hauria volgut besar els ferros que ~~no~~ habies tocat ~~amb les teves mans, car~~ estava segur que hi habies deixat l'olor i la tebior de les teves mans. Això, però, no m'era possible ja que entre tu i jo no hi havia una sola reixa: n'hi havia dues, separades per un espai on s'asseia un oficial de Presons amb la missió innoble d'escoltar les converses dels presos i els visitants. A alguns

dels esmentats funcionaris la missió els semblava massa indelicada, massa gro-
llera i en prescindien discretament.

85

Et parlo de coses que ja saps, de coses nostres, de la nostra vida, de "les nos-
tres coses". I què? L'important es parlar, parlar incessantment de l'ahir per a
trencar el silenci afros d'avui, que em cal ofegar amb les veus del record. L'
important en aquest instant, en aquesta pausa, es recordar. L'acció s'ha trencat
i cal lligar-la amb l'enfilall dels records del mon que fou i ja no es; dels re-
cords que foren acció i poden tornar a ser-ho. (Poden?)

Parlar. Parlar-te del que sigui. Matar el silenci de la mort amb l'alenada
de la paraula vivent.

Parlar, parlar, parlar...

86

Entre els companys que aquella vegada vaig trobar a la presó hi havia un
minyó castellà, Santos Muñoz. La mort l'havia ^{engolit} ~~englotit~~ i jo l'havia oblidat. Ara
ra el recordo perquè et veig morta.

I tu, el recordes? Era un minyó esprimatxat, molt pàl·lid, com tota la gent ^{que} ~~me~~
viu més de nit que de dia -palidesa accentuada per la roseta malar de la tu-
berculosi-amb un front ample que els cabells, negres i llisos i tirats en rera,
despullaven. Tenia uns ulls/negres, de mirada profunda, i als quals la febre do-
nava una lluisor inquietant. No eren, però, uns ulls tristos; no tenien la tris-
tesa que tenen els d'altres malalts de la mateixa terrible malaltia -mai no
oblidarem ni tu ni jo aquell pobre minyó iugoslau que trobarem a Davos- que ho
esguarden tot com si s'acomiadessin de tot.

No, no: els de Santos Muñoz eren uns ulls joiosos, encesos de goig; uns ulls
que somreien quan la boca, de llavis prims i molt vermells, ja no podia somriu-
re; uns ulls que besaven tot el que la boca ja no podia besar. Uns ulls... ~~xxx~~

A veure,

si em comprens...que semblaven d'un altre, de l'altre misteriós que hi ha en tot-home, que miraven rera la careta d'un Carnaval sinistre: ~~anxietat pobra xerxa~~ aquella pobra cara de Pierrot de Santos Muñoz, massa blanca, d'un blanc de guix, i de llavis massa vermells, que la malaltia havia convertit en careta.

Santos Muñoz no era un home vulgar i tenia un veritable talent d'escriptor, una veritable personalitat d'escriptor. Escribia uns articles demoledors, corrosius, en un estil líric i abrandat. Amb una casa confortable, ben menjat i ben vestit, l'ira que traspuava la seva prosa s'hauria fos com la neu al sol. Però era pobre, d'una pobresa absoluta i total. I la pobresa havia fet d'ell un revolucionari. (Els tirans obliden sempre que les revolucions naixen de la fam)

S'havia prè la bohemia seriosament i vivia d'una manera desorbitada i absurda: el cabaret, l'alcohol, la cocaïna, la Venus mercenària. L'epileg, fatalment, havia de ser la tuberculosi.

Veus? Per al pobric la presó, una presó més seguida, hauria estat la millor de les solucions. Hauria adquirit categoria d'apòstol, de màrtir, i no hauria enmalaltit. Per ell el terrible era el carrer i no la presó. Quan hom es pobre ço que fa por no es la presó: es el carrer. ~~El carrer~~ La presó es el sostre segur, el pa segur, el llit segur. El carrer, en canvi, es el menjar malament o el no menjar. Tu, es clar, no sabies el turment que per aquests pobres éssers signifiquen els carrers plens de restaurants ben il·luminats i ben confortables -quan hom te gana tots els restaurants semblen confortables-i ells no poden menjar. Tu, es clar, no sabies la tristesa de les nits d'hivern sense casa, quan la pluja, ~~el vent~~ ^{empleuen} el vent o la neu ~~tanquen~~ els carrers, i els teatres apaguen les seves lluminàries, i els cafès tanquen i hom ha de passejar el seu desempar i el seu desconhort i els seu fred de l'anima i del cos amunt i avall. Tu, es clar, no sabies com es afrosa la pena de no tenir casa en una gran ciutat on tot-hom sembla tenir-ne. Ni sabies la pena terrible, la terrible sensació de fracàs que per a un jove significa haver-se d'acollir, com ultim recurs, a l'asil nocturn.

La vida bohemia fa molt bonic en les pàgines d'un llibre o a les taules d'un escenari, i les aventures dels que no poden pagar el lloguer del pis ni poden menjar quan volen diverteixen molt als ~~personatges~~ senyors que tenen casa pròpia i automòbil. La mort de Mimi ha fet vessar moltes llàgrimes a més d'una senyora que, després, si trobava un pobre al carrer era incapaç de donar-li cinc cèn-

tims.

I és que la vida no és una novel·la. I perquè no ~~no~~ és una novel·la, Santos Muñoz, que ho ignorava, en moria. Ja veus com també la literatura pot matar.

Santos Muñoz era un minyó de temperament delicat i sensible. Tenia una novia a la seva ciutat nadiua, Valladolid, i la novia no contestava les lletres apassionades, desesperades, que ell li escrivia. Tal vegada es tractava d'una senyoreta cursi, d'una senyoreta provinciana, filla de militar o magistrat, que es sentia avergonyida d'un home que havia tingut el mal gust d'anar a raure a la presó.

Santos Muñoz mai no parlava dels pares, dels germans. Tal vegada no en tenia o, si en tenia, l'havien oblidat. (Car hi ha pares que obliden els fills, germans que obliden el germà: quan el fill o el germà "els fan caure la cara de vergonya". Les més de les vegades els pares i germans d'aquesta mena són pobra gent de mentalitat i ^{sensibilitat} ~~sentimentalitat~~ gruixudes que viuen més pel què diran els altres que no pel que ells puguin pensar. Gent mesquina, de carrer, que, cara al carrer, han de fingir que tenen vergonya) Tal vegada Santos Muñoz era el minyó, que per no pensar ni sentir com ells, "fa caure la cara de vergonya" als seus familiars.

Ell, però, semblava no donar cap importància a l'oblit, si és que d'un oblit es tractava. La seva única obsessió era el record de l'estimada llunyana, de la dona que l'ombra dels temps i de l'espai anava engolint.

Aquell pobric, aquella trista desferra t'inspirà una gran simpatia. I perquè el veies tan feble, tan caigut, tan malalt en feres, d'entre tots els meus companys de presó, el teu preferit. Com t'ho agraiïa l'abandonat! I com, després, em ~~no~~ parlava de tu! Et veia voltada de resplandors, bella i plena de bondat. Jo crec que s'havia enamorat una mica de tu i que la florida d'aquell nou amor li arrencava una a una les espines de l'altre.

A mi em recordava unes paraules de Balzac: "Comme tous les êtres dénudés de protection, il aime la première femme qui lui jeta un regard aimable". (1)
Havia tingut un vomit de sang-ell volgué riure'n, el pobre, dient: Ja veus quina cursileria! Com la Dama de les Camelies! -i estigué dos o tres dies sense poder eixir a "comunicació".

Estranyada de no veure'l, volgueres saber:

-I el teu amic? Que ha sortit en llibertat?

-No: està malalt.

(1) Grandeur et décadence de César Birotteau.

-Molt?

-Molt.

-Si, es clar... Ja m'ho temia. Pobrissó! -I afegires a poc:-Deu ser terrible estar malalt a la presó!

Quan la visita finia, ell, aquells dies, em demanava:

-I Maria Anna? Ha vingut?... Es clar que deu haver vingut, estimant-te com t'estima... Si a mi m'estimessin com Maria Anna t'estima a tu!...

Callava, concirós, i jo no trobava una paraula de consol per al pobre que, després, es llençava, febrós, a noves preguntes:

-Què ha dit en no trobar-me amb vosaltres? Ha preguntat per mi?

Només tenia una deria, un anhel: poder llevar-se, poder deixar el llit: el llit de la presó, que desconeix l'amor; el llit de les afroses nits d'insomni.

Quan el metge l'autoritza, reia com un infant, s'empolainà com un infant.

S'alegrà molt en veure't, feu projectes per a quan estigués bé i eixís en llibertat: refaria la seva vida, treballaria en una novel·la que feia temps tenia pensada...

Tu li digueres:

-I ens vindrà a veure sovint, com més sovint millor... Serem com uns germans seus.

-Si, si, Maria Anna, que vindré!

Quan ens retiravem, Santos Muñoz entrà a la meua cel·la, com feia altres vegades, per a esperar l'hora del dinar. Callava i em mirava:

-Què et passa?

-Voldria parlar-te d'una cosa.

-Parla.

I em digué, per fi, amb una humilitat emocionant, talment com si em demanés perdó:

-Em sembla que estic una mica enamorat de Maria Anna... Però no temis: el meu amor deu ser molt estrany perquè estic content de que ella t'estimi a tu... El meu amor no pot ofendre ni a ella ni a tu perquè us estimo a tots dos...

Mentre jo l'abraçava, ell, -la seva veu s'havia fet greu i apagada- em pregava:

-No li diguis el que vaig a dir-te... No hi vindré a casa vostra, saps?... No

hi vindré perquè ja no sortiré ^{d'}ací... però aixó no li diguis, que s'entristiria i jo ~~no~~ vull que estigui ben alegre.

Una tarda, quan la tarda ~~xxxx~~ mor, amb l'última claror del dia moria Santos Muñoz.

Tu, Maria Anna, fores el sol, la llum i el caliu dels seus dies darrers.

Si jo sabés, ~~si jo podés adreçar-me a Deu, creure-hi~~ ^{adreçar-me}, ara, en aquesta hora de la teva mort que jo convertiré -jo, si; jo, ningú'mes que jo!- en l' hora de "la major naixença" (1), et diria: Deu t'ho pagui, estimada! Deu et pagui la caritat inefable ~~x~~ que amb la teva paraula i la teva presència feres a aquell pobret minyó, abandonat de tot-hom!

La major naixença del poeta es la segona vida que donem als que ^{hem} estimat molt. L'amor no en te prou amb una sola vida.

En diuen que ha arribat l' hora de la mort, l' hora dels adeus, l' hora de tots. L' hora ~~naixença~~ de tots? Ni tu ni jo som com tots. L' hora dels adeus? Per nosaltres, que no podem separar-nos, no existeix. L' hora de la mort? Mentre jo visqui viuràs tu.

Ha arribat l' hora de "la ~~naixença~~ ^{ja} major naixença" que implorava el poeta. I et sento, ~~ja~~, renaixer en mi. La teva segona vida comença.

= Un dia, en arribar a la presó, em veieres parlar amb ^{una} senyora. Et deturares ~~en~~ esguardant-me amb un cert recel, fàcilment comprensible. Aquella senyora, vestida de negre i amb els cabells blancs, menuda, fina, amb una veu feble i un accionar suau, era la meva mare.

Ella no et coneixia ni tu a ella.

Vivia, desde feia anys, en un poble del pla de l' Urgell i havia vingut a Barcelona en llegir als diaris la meva detenció.

Us vaig presentar:

~~Es la meva mare, Maria Anna.~~

(1) Joan Maragall

I després:

-La meva dona, mare.

Cap explicació, cap justificació, cap excusa. Rès més que això. Es a dir, si; quelcom més: la meva mare s'apropà a tu i, somrient, et besà. Trencares a plorar i no podies articular paraula.

Després, un xic asserenada, li digueres amb una veu molt baixa i tremolosa:

-Perdonim.

-Perquè t'he de perdonar?

-Perquè hauria volgut ser la seva dona veritable.

La mare, sempre somrient, feu:

-Si l'estimes ja ho ets, filla.

88

Com somriu la meva mare! Quina serenot, quina dolcesa la del seu somriure!

Ha estat la llum de les meves hores més negres, fonent la negror amb la seva llum.

Què serà de mi quan també em manqui el seu somriure, l'Esp^erit Sant del seu somriure?

El recordes, Maria Anna? El veus?

Jo si que el veig. Aque~~sts~~ dies passats sols tenia ulls per a veure't morir. Avui, però, en l'hora de la ressurecció, ~~la teva llum~~, reapareix, talment com l'alba després de la nit, el somriure de la mare.

El veig vivent damunt la teva faç i el veig com un raig de llum... No: com una gota de llum... El veig com es passeja pel teu front, com se't posa damunt dels ulls closos, com s'apropa a la teva boca morta

89

De retorn al poble, la mare i tu us veiereu poques vegades. Tu, però, em parla-
ves / d'ella / sovint.

D'ella en traspuava la bondat en les inflexions de la veu, en el mirar, en el⁷³ gest, en la manera de parlar, -trobava disculpes a tot; tot ho perdonava-, en la manera de callar.

Parlant d'ella, recordant-la, ~~xxx~~ -les teves paraules eren gràvides i amargues de tristor-em deies:

-la meva mare no ho era així: tan ^bona, tan delicada, tan senyora... Si la meva mare hagués estat com la teva, jo hauria fet una altra vida.

I, callaves, concirosa, uns instants. I, talment com el sol esquinea les cortines de núvols, el teu rostre s'aclaria i et corregies:

-Però si hagués fet una altra vida no t'hauria conegut. Val més, doncs, que les coses siguin com son.

Quan la mare m'escribia em deia que sovint pensava ^{en} ~~en~~ tu, que et recordava molt, que t'estimava.

Jo li escriuré, o tal vegada, per a no sentir-me tan sol aquests primers dies, per a esperar millor el teu retorn -car sé que tornaràs-aniré a veure-la. Però no li diré que ets morta, no li diré que m'has deixat. No, no: li diré que estàs bona, que l'aniràs a veure un dia, que l'estimes ~~molt~~ com si també fos una mica la teva mare...

I es que vull evitar-li que sofreixi veient-me sofrir. Es que vull que et recordi vivent. vull que et vegi vivent.

90

~~No~~ Mai no em parlaves -ni ~~xxx~~ te'n parlava jo- del teu ahir, del teu passat. El nostre present era tan clar, que el passat no ~~existia~~ comptava.

Diuen que el passat es sempre fort i es venja sempre. Diuen que hom no pot lluitar contra el passat. Mentida. Els que poden ~~construir~~ el seu present, poden també, destruir el seu passat.

I per a destruir-lo totalment, jo imaginava la teva vida, tota la teva vida d'^{llevant-li} ~~abans~~ de fondre's en la meva. I l'imaginava ~~irrealitzant~~ la realitat; l'imaginava com un conte de fades.

Entre el mon de cada dia, el mon de tot-hom i tu no hi havia cap lligam, no era possible que hi hagués cap lligam. Tu, forçosament, pertanyies a un altre mon. No m'interessava, no volia saber si eres filla d'un burócrata, d'un paleta o d'un guardia civil. No m'interessava, no volia saber si la teva mare tenia una petita tenda al suburbi o si rentava ~~xxxx~~ al riu. No m'interessava, no volia saber si havies nascut a Barcelona o a Madrid. No m'interessava, tractant-se de tu, el mon real, massa real, de tot-hom. Em calia imaginar la teva vida, re-crear-la, com l'hauria imaginat o re-creat un poeta. I la veia -i la veig- en un paissatge irreal, en un paissatge de crom.

Escolta'm bé, estimada, que vaig a dir-te el conte de la teva vida.

Començarem pel decorat, car es el decorat go que crea l'ambient. No podia imaginar-te nascuda en una ciutat. A les ciutats hi ha massa pedra, massa ferro, massa obra de l'home. Les ciutats, totes les ciutats, fan pudor de gasolina i de quitra, ^{d'afina} ~~d'església~~ i de fàbrica, d'hospital i de presó, d'excessiva miseria i de riquesa excessiva.

Jo veia uns arbres molt verds, unes prades molt verdes, un cel molt blau, unes muntanyes d'un morat violent, uns rierols -i tal vegada uns llacs- d'aigua argenta gentada com l'aigua fingida dels "pessebres". Jo veia uns camins rossos de sol. Jo veia una casa de parets blanques i teulada vermella; una casa que tenia la porta i les finestres pintades de color de clofolla d'avellana madura. Jo veia uns camps de blat d'una grogor de sol d'hivern. Jo veia un hort, vora la casa, ~~xx els xxxxxx xxxxxxxxx xxx els xxxxxxxxxxxxxx les xxxxxxxxxxxx els xxxxx~~ on els codonyers, els preseguers, les pomeres, alternaven amb els rosers, i les clavellines amb la ruda i el marduix, amb les cols i les tomates, amb les esca-roles i ^{amb} les mongeteres que s'enfilen canyes amunt.

Als arbres ^{hi} cantaven pinçans i caderneres, com en el cant el-legiac del poeta. A les bardisses de vora el rierol hi cantaven els rossinyols, com en el nocturn shakespearia. Del camp de blat madur s'aixecava el vol de les aloses, ~~é-xx~~ bries de sol, que es perdien en la blavor acromada del cel.

A les muntanyes hi havia unes ovelles blanques. Als prats, unes vaques de color de mel. Davant la casa corrien unes gallines capitanejades per un gall de cresta erecta i vermella com una barretina. Al rierol hi nadaven uns anecs que

feien pensar en els d'un conte d'Anderson.

De nit, penjat al cel, hi havia sempre un estel damunt la casa de parets blanques i teulada vermella: un estel que semblava de vidre. A vegades, rera la teulada apareixia la lluna: la lluna de Sant Joan, groga com la ginesta cantada pel poeta de Recanat, ~~(1)~~ o la lluna de Nadal, que de tan fred que té s'embolica amb un nuvol de cotó fluix.

A la porta de la casa -que no era una casa camperola ni ciutadana sino una casa de conte de fades- potser hi havia una gat: un gat mandrós, filósof i el·legant. O potser hi havia un gos: un d'aquests gossos que corren pels boscos que la tardor vesteix de porpra i que les nits d'hivern, quan la neu truca als vidres de la finestra amb la mà enguantada de glaç, s'arrauleixen als peus de l'amo, davant del foc de la llar.

En aquesta casa de crom hi vivien un home i una dona: els teus pares, i tu. Amb els teus pares em passava una cosa estranya: mai no arribava a veure'n els rostres. En veia el cos i els vestits que el cobrien; els veia accionar, treure el cap a la finestra, eixir o entrar a la casa. Però no oïa les seves veus ni podia veure els seus rostres. En lloc del rostre hi havia una borrosa, una rodona o ditada guix. L'explicació d'aquest fenomen l'hauria pogut donar un psicoanalista. Jo ho atribuïa a que, en aquell decorat de crom, els dramatis personae que no fossin tu ~~xxxx~~ no m'interessaven.

A tu, si: a tu et veia el rostre. Un rostre d'infant que no havia conegut, en el qual hi havia l'expressió i la bellesa del teu rostre ~~xxxx~~ de dona.

Era com si no haguessis nascut dels teus pares, com les altres humanes criatures: era com si haguessis nascut de la llum, que et feia vivent la faç deixant la faç dels altres sense vida. (Ara recordo una dita del nostre poble, que hom aplica als rostres inexpressius: "Té una cara que no diu res" O sigui: una cara muda, una cara morta).

Tu sola tenies una real existència en aquell mon de somni. I la realitat de la teva existència -existies perquè eres- la veia en la teva faç que tenia totes les clarors del dia: la claror rosada de l'alba; la claror daurada, madura, del migdia; la pàl·lida claror del cap-al-tard. Tot el demás: la casa, les muntanyes, les prades, els arbres, el rierol, els pares de "cara que no diu res", pertanyia al mon del somni.

(1) Giacomo Leopardi

D'aquell mon, però, me'n arribaven les veus, la música que feia vivent el somni: el xiuxejar del vent als arbres de fulles sempre inmo^mbils, el cant dels pinsans i les cad^mneres i els rossinyols, el clari del gall que vanament esperava la res posta del clari d'un altre^x gall. I la teva veu, Maria Anna. la teva veu de dona en boca d'un infant. D'un infant meravellós que cantava i reia com els altres infants i que tenia un "no sé què" mⁱsteriós que la diferenciava de tots els altres infants. No sé si anaves a una escola -invisible en el paissatge del conte- no sé si els pares et volien molt -"la meva mare no fou com la teva", em digue res un dia- no sé si un dia al bosc topares amb el llop: amb el llop que surt al pas de totes les noies com tu.

No veia res del teu entorn, del que servia de fons a la teva figura. Només et veia a tu. A tu que et feies dona per instants -en el somni, el temps, creat per l'home, te un ritme que escapa a l'home, tan amic de medir-ho i mesurar-ho tot- dona d'amor per al meu amor.

I com més es precisava, com més es perfilava la teva figura, com més s'apropava ~~xxx~~ a mi, més imprecis i borros esdevenia el paissatge que et servia de fons: la casa de parets blanques i teulada vermella, el rierol de vidre argentat, els arbres, els prats, les muntanyes, el camp ros de sol, tota la coloraina del crom. Arribava un moment que del paissatge sols en restava, solitari en la blavor del cel nocturn que servava la blavor diurna, l'estel de vidre.

I tu avançaves pel camí, cada vegada més humana, més dona, més immediata a mi. I jo pensava:

-Qui deu esser aquesta criatura tan bella?

I tu arribaves als meus braços i em deies:

-la teva dona.

Heus aci, Maria Anna, estimada, com imaginava el teu passat, com et creava-jo, creador d'homes i mons, un passat.

De l'altre, del real, no en volia saber res. Preferia pensar, com Novalis: Tot el que es bell es veritable. I el passat imaginari era, segurament, més bell que el real.

Varem anar a viure a un pis alt d'una casa nova de la ciutat nova: al carrer d'Urgell, prop de la Diagonal.

Pisos de mitjos senyors, pisos de pobra gent que s'havia de disfressar de senyor i havia de tenir criada. Fauna pintoresca i llastimosa, fàcil a la caricatura.

Hi havia, es clar, l'inconvenient de l'ascensor. L'inconvenient, si, car la veritable missió de l'ascensor sembla que consisteix no en pujar la gent sino en espatllar-se sovint per a que la gent no pugui pujar.

Quan això passava ho solucionavem fàcilment: o bé no eixint de casa, o bé, si l'avaria ens agafava fora, anant-nos-en a dinar al restaurant i a dormir a l'hotel.

Generalment escolliem un hotel respectable, burgès. Però alguna vegada ens habíem acollit a l'hotel meublée, malgrat que aquell ambient, que m'havia estat tan familiar en hores passades, em desplaïa per la temença que podés macular-te. Era com si hagués volgut fer-te passar pel fang, compres?

Totes les humiliacions de l'amor venal, tota la brutícia de l'aventura inconfessable ressucitaven en la cambra mercenaria, en el llit mercenari de l'hotel meublée, emporcat de luxúria i de literatura barata.

Per allí havien passat la noia que, perquè a l'escenari del ~~music hall~~ music hall i amb molt poca roba, surt a cantar una animalada qualsevol, però que en realitat es prostitueix amb uns i amb altres, es fa dir artista; la taxi-girl de cabaret que ha descobert el sistema de viure amb sandwich's de filet, cafè amb ~~lllet~~ llet i moltes copetes de pippermint; la segona tiple d'opereta que, amb un jornal misèrrim, ha d'ajudar una família molt moral i decent -caricatura que fa plorar- composta de pare, mare, una tia i un germà que no li agrada treballar; l'aspirant a vedette de revista que no sap parlar ni sap cantar i l'art de la qual consisteix en mostrar-se poc menys que nua devant d'un públic de cretins cantant o dient quatre marranades; la casada infidel que, després d'haver-se revolcat damunt del llit de l'hotel meublée no té cap inconvenient en besar els fills de

l'home que enganya miserablement; la noieta cap verd, dependent, modisteta o mecànografa que, influenciada per quatre novel·les imbècils, per quatre films imbècils, creu que la de prostituir-se es la gran vida.

L'hotel meublé es sempre ~~lletxat~~ lleig i brut -brut malgrat la ~~netedat~~ pel què te de clandestí, de tórbol, d'alcavotesc.

92

El nostre pis, en canvi, era clar, alegre, amable. El recordes, Maria Anna, aquell pis del carrer d'Urgell?

Pis pobre, disfressat -mal disfressat- de ric. Quina trista disfressa la de la riquesa! Quin grotesc més trist el de voler fer el senyor! *Voler i no poder.*

~~Com quedem? Pis pobre o pis clar, alegre, amable? Un altre no ho entendria i trebaria que em contradic. I no hi ha contradicció en el que dic.~~ La pobresa, quan no es irremeiable i absoluta, quan es pobresa amb jornal, amb treball, pot esser clara i alegre, tal com volia el Pobric d'Assis. Hi ha, però, una altra mena de pobresa: la de la corbata i barret; la de serventa mal pagada i taula mal proveïda; la del funcionari que, guanyant tan poc com un obrer, o menys que un obrer, s'ha de disfressar de senyor.

La casa del carrer d'Urgell, nova, recentment construïda era una ~~cosa de senyors~~ per a senyors d'aquesta mena, que deixen malgrat la disfressa, un regalim de tristot i de pobresa al seu pas. Si el nostre pis era clar i alegre era perquè l'hàbitavem nosaltres, ~~que no ens disfressàvem de senyors.~~ Si el nostre pis era clar i alegre ho era de la teva claror i alegria. Car es la criatura humana qui dona ombra o claror al seu paisatge, al seu món.

No era massa gran, -passàvem una època dolenta, una època sense misèria però sense el luxe d'abans- era, val a dir la veritat, més aviat petit. Però hi cabíem tu i jo i el nostre amor: el nostre amor tan pur, tan ric, qu'era com una presència. Ja ~~no~~ n'hi havia ben bé prou.

(Ara, en la casa tan gran d'ara, hi haurà la presència del nostre amor, que m'hauras deixat com un fill nostre, com un fill sense mare. Però i tu? Tu ja no hi se-

rás. Què hi faré, sense tu, a la casa tan gran i tan buida?)

El pis tenia un rebedor de dimensions reduïdíssimes, que donava al cel-obert: un cel-obert pel qual ascendien els crits dels veïns, la pudor d'oli fregit, la remor de la vaixella, els esgarips de la radio i els cuplets de moda que, a plé pulmó cantaven les minyones, les minyones que no podien menjar, dels pobres senyors que no podien menjar.

En veure'l tan esquifit, et feres aquesta reflexió:

-Això no és un rebedor: és un rebedoret. Altrament, com es d'esperar que no tindrem massa visites, ja està be.

Després, passant d'una cambra a l'altra, anaves mentalment distribuïnt i situant els mobles: Aci el menjador, obert a la galeria; aci el nostre dormitori, amb balcó al carrer i al costat de la cambra de treball; aci el dormitori de les minyones, la que et volgué seguir i la que no vaig voler acomiadar, que, per manca de lloc, havien de dormir en una mateixa cambra; aci el piano...

Hi havia, també, una cambra de bany. Es clar: en un pis destinat als senyors, ~~grat que es tractés de senyors d'una tan llastimosa i pestifa condició~~, la cambra de bany no podia mancar. Una cambra de bany esquifida, petita, que semblava per a nines. Una cambra de bany tan mefquina com el senyoriu d'aquells pobres que, perquè havien de fer de senyor, els semblava humiliant donar el "bon dia" a la portera o tractar amb polidesa la serventa.

-Aquesta no és una casa qualsevol-deuria dir-se el propietari-aquesta no és una casa per a obrers, que tot ho embruten i no saben "guardar les formes", sinó per a senyors com cal, ben vestits i ben parlats. Cal, doncs, que tingui aspecte.

Tenir aspecte. Per a certa mena de gent, l'aspecte, l'exterior, ho és tot. L'aspecte: la porta de l'escala, vidrada; l'escala, fins al tercer pis, de marbre d'imitació; la gavia de la portera, tan ^{reduïda} ~~XXXXXX~~ com sigui possible; la gavia de l'ascensor, que les més de les vegades no funciona, tan ^{xica} ~~XXXXXX~~ com la cambra de bany car els llogaters d'aquesta mena de cases mai no estan massa grassos... ~~Aquesta és una casa de luxe, si, senyors! Què s'havien pensat?~~

El luxe era el bany. El bany es cosa de ^{rics} ~~senyors~~. Els pobres no tenen dret a banyar-se. Si es banyaven ja no semblarien tan pobres i ningú no els hi tindria llàstima. I l'obligació dels pobres es fer llàstima.

Casa de senyors-de senyors que no guanyen cent duros al mes i han de tenir criada: una gallega, generalment, bruta com una guilla i estúpida com una motocicleta-casa de senyors, amb ascensor i cambra de bany.

Com reies, Maria Anna, d'aquell fals senyoriu!

En un dels pisos, habitat per una família nombrosa-el pare era fiscal, jutge o qualsevol altra cosa per l'estil, ~~igualment desagradable~~-la banyera l'havien

convertit en llit d'un dels fills infants.

Com reies, Maria Anna, d'aquell fals senyoriu, tan facil a la caricatura!

En aquella pobra gent, ~~en aquells pobres senyors~~ tot era caricatura, una caricatura implacable i morbosa en la qual, com ~~en~~ dintre una campana pneumática, vivien e fegant-se: les manies, les ambicions, les idees-les idees?-, les passions. Vida pútrida d'aiguamoll. Vida de fetus.

La d'aquella mena de veïns no era una companyia massa recomanable. Sobretot per nosaltres que, sortosament, sempre hem estat un xic salvatges, que sempre hem conreat preciosament la flor preada de l'insociabilitat, ~~per~~ per a poder isolar-nos de la beneiteria i la maldat de la gent.

El dia del canvi de pis jo no arribava fins que tot estava fet, que tot estava més o menys al seu lloc. Els canvis de pis i el desori dels primers dies-caixes de llibres pel passadís, la vaixella amb palla i dintre grans coves, quadres i làmpades sense penjar....-sempre m'han semblat una de les coses més desagrades d'aquest món, tal vegada perquè no poden eludir-se. Heus aci perquè les dues o tres vegades que he canviat de casa han estat per mi un veritable daltabaix. La casa nova sempre ens acull amb hostilitat, amb fredor. Hi entrem com forasters, ~~tal~~ talment com en un hotel de pas, i ens costa molt deixar de ser-hi forasters. Penseu que em llevava a la casa vella, ja familiar, i que em caldria dormir a la nova, que no coneixia, em desballestava els nervis. (Generalment l'home s'exaspera molt més a causa de les petites coses, de les petites ensopegades que a causa de les grans preocupacions, de les caigudes mortals)

Feia tots els esforços possibles, cercava tots els pretextes imaginables, adhuc els més puerils, els més absurds per a no anar a la casa nova fins ben entrada la nit, quan suposava que tot estava gairebé posat en orde.

Els dies que seguien als del canvi tampoc m'eren gens plaents-la nova llar encara no somreïa, encara no es donava-però em resignava perquè no era cosa d'empendre, per a esperar que tot fos al seu lloc, un viatge de tres o quatre setmanes.

A tu aquella por meva et feia riure. En el fons aquella por no ^{era} ~~en~~ altra cosa que ganes de no amoinar-me i excessiu amor a la comoditat.

-T'agrada massa que tot t'ho portin f-et -deies ,rient amb bonhomia-T'agrada massa no molestar-te per res.

-Qui, jo? Si precisament soc l'home que més s'ha molestat, que més ha anat amunt i avall...

-Per coses vanes que tan sols ajuden a perdre el temps. Te mes importància ^{ser} com i en posarem el trinxant que no pas corre set o vuit dies esgargamellant-te per a fer diputat a un beneeit qualsevol. El que passa es que ets un home de poca energia i un canvi de pis, que es cosa que no te cap importància, et trsbalsa.

No tenies raó quan em deies això i ja ho sabies que no ~~xx~~ tenies raó. I sabies que soc home d'una altra mena d'energies.

Al vespre, quan arribava a la casa nova, et trobava cansada -les minyones no ho podien fer tot- del treball de tantes hores. Intentaves somriure i em demanaves:

-Oi que em perdones que estigui cansada? Demà ja m'haura passat i tornaré a ser la Maria Anna d'abans, la Maria Anna de sempre.

93
98

Sento, en recordar aquestes paraules, un nus a la gola talment com si el cor m'hagués pujat a la gorja i m'ofegues. I sento que els ulls se'm neguen de llàgrimes.

Sempre. Heus aci una paraula que ara ja no podrà fer referència a tu. Heus aci una paraula que ja s'ha deslligat de la teva vida. Ara, des d'ara, en lloc de sempre el mai més.

"Seré la Maria Anna de sempre", deies. Ara ja no ho pots dir, perquè ja no ets. I jo no soc perquè tu no ets, perquè la teva evidència s'ha fos, perquè he perdut la teva presència i la teva paraula i la teva llum. Ai, Maria Anna! Qui dels dos és el que veritablement ha mort?

I, per enganyar-me -necessito tant l'engany en aquesta hora trista de la meva vida! -em dic:

-Recordar unes paraules, no és fer-les reviure? La vida de les paraules no és una manifestació de la vida del qui les diu?

Si jo ~~avui~~ sento ~~la paraula~~ ~~xxx~~ encara vivent la teva ~~veu~~, les teves paraules d'ahir avui encara són vivents.

94

Al cap d'uns dies gairebé tot estava en orde. El menjador -haviem canviat l'orde establert primerament- tenia, com el dormitori, un balcó al carrer i veiem el port i Montjuic. La galeria, una ampla galeria amb vidres, s'obria a una bella perspectiva de camps i muntanyes: el Tibidabo, Sant Gervasi, Vallvidrera -que a les nits d'estiu s'encenien de llumets de kermesse-, Sarrià, Pedralbes, San Pere Màrtir.

Ferem tirar un enva^b a terra i la galeria havia esdevingut continuació de la meua cambra de treball, del nostre "recó d'estar sols". Per a estar més hores prop meu -pressenties que un dia em deixaries sol?- hi volgueres lloc per al teu piano i les teves musiques. Tot plegat-~~xxx~~ els llibres, el piano, les pintures-feia bonic i llevava vulgaritat a la cambra.

Et plavia més el foc de llenya que la calefacció dels radiadors i ferem construir una xemeneia-una xemeneia de novel·la de Dickens- gairebé tocant a la galeria; una xemeneia que donà intimitat a la cambra i en feu el lloc més agraït, més amable del pis.

La calefacció, que no mancava pas a la casa pretenciosa, et semblava una cosa morta, una cosa-no hi fa res que aixó sembli incongruent-freda.

Els radiadors de la calefacció tindran moltes avantatges, entre elles la de la netedat-deies tu però no donen, com el foc de llenya, com el foc viu, la sensació de l'hivern; amb el radiador hom no es sent protegit contra l'hivern encara que en realitat la calefacció sigui molt més pràctica que la llar de foc. Un hivern amb radiador ~~no sembla tan hivern com ho sembla amb llar de foc. Com no ho sembla sense neu.~~

Quina cosa la neu! Quina cosa magnífica la neu per als que poden contemplar-

la des d'una llar ben confortable, amb una taula ben servida, amb un bon foc de troncs d'alzina o ~~de~~ olivera, amb un llit ben calent! Que es bonica la neu dels rics, la d'Interlaken i Chamonix! Es una neu més blanca que cap, una neu de primera classe, una neu de senyor. Però i la dels suburbis? La neu fangosa i bruta dels suburbis, trepitjada pels pobres? La neu del suburbi és la més bruta, la més trista i la més freda de totes. Però es la neu de Jesus.

A Barcelona hi neva poc. Quan nevava, a tu, avergonyida del teu benestar, et plavia eixir de casa a cercar els pobres per a socorrer-los.

Recordo que sempre tornaves un xic decebuda perquè no haves trobat prous pobres. (Ignoraves que n'hi ha molts que amaguen la seva pobresa) Això hauria estat cruel en una altra dona. Tu, però, tenies una ànima ~~tan~~ pura d'infant i et dolies de no poder afavorir els que s'han de privar d'un mos de pa mentre són tants els que tenen taula parada amb bones viandes i bons vins.

Altrament et plavia que nevés car la neu llevava monotonia al paisatge urbà. Pensaves, naturalment, en els pobres, en els indigents per als quals la neu era un espectacle que els feia sentir-se més pobres i més tristos. Pensaves, però, que quan hom viu en la miseria tampoc no són massa amables les jornades xardoroses d'agost, quan l'aire te alenada de forn encès. Per al pobre, que no te calefacció ni cambra de bany, que no pot frequentar els grans ~~sa~~ hotels ni les platges mondanies, que no pot menjar ni vestir, que ja no sap riure, tan dolent és l'estiu com l'hivern. Per al ric, en canvi, són bonics l'agost i el deembre.

Les poques vegades que la neu apareixia a Barcelona, cridaves, plena de joia, talment com una criatura amb una joguina nova:

-Neva!

T'havies llevat, haves obert les persianes i la ciutat s'havia ofert als teus ulls tota enfarinada, ~~de neu~~. Et banyaves ràpidament, et vesties ràpidament, desdjunaves ràpidament una tassa de te i unes fruites i, ben abrigada i amb un grapat de pessetes al moneder, eixies al carrer. No tenies cap necessitat d'anar-hi hi, no et calia eixir de casa per res. Volies, però, cercar els pobres i passar fred.

Quan tornaves, tota enfredorida, trobaves ^{el foc} ~~la xemeneia~~ ben encès, ~~amb uns bons~~ troncs d'olivera i ^{una} ~~(~~escalforeta molt agradable en tota la casa.

Dinavem a la galeria, ~~prop de la xemeneia~~. De tan en tan t'aixecaves i passa-

ves la ma pels vidres, que l'atmosfera ~~de la casa~~ cal·lida de la casa-del niu-entel·lavar. Llavors apareixien les taulades i els arbres dels passeigs i jardins i les muntanyes escarxades de neu.

95

S'hi

estava be al nostre piset, malgrat que els mobles i les pintures no entonessin massa amb el to standarditzat d'una casa moderna bastida per un arquitecte sense personalitat i al gust d'un amo al qual, més que la bellesa de la construcció, interessaven els lloguers.

Feien bonic els nostres mobles: un canterano anglès de començaments del segle XIX; un llit barroc, adquirit a Altafulla, amb una gran capçalera daurada a foc i decorada amb sants i angels, del XVII; unes caixes de núvia bellament escultrades, del XV; un escriptoriet i unes estampes de darreries del XVIII francès; ~~des~~ Lucas autèntics; una còpia de Goya i una altra, d'enormes proporcions, del Correggio, que era la nostra preocupació més gran cada vegada que canviàvem de casa.

Una altra preocupació era la de trobar un lloc on posar un Crist d'alabastre, obra molt bella del Renaixement italià, lloc que mai no trobàvem massa fàcilment.

Generalment, la gent que es creu més honesta i ~~religiosa~~ religiosa, la de bons costums, la que es, oficialment, respectable, no té cap escrupol en posar les imatges del Crist a l'alcova. Allò, a tu i a mi, que vivíem ben lluny de l'església i en pecat mortal, ens semblava una estúpida manca de respecte. El Crist, que es-o del qual han volgut fer-la idea del renunciament, de la castedat, de la redempció pel dolor, ha d'estar allunyat del lloc on l'home i la dona, casats o no, es donen al goig físic, al pler carnal.

...Si: aquell piset, gràcies a tu, gràcies al teu bon gust, feia bonic. Sobretot el nostre "recó d'estar sols", que havíem engrandit amb la galeria, els vidres baixos de la qual odiàvem, per insolent, la claror massa crua, massa dura- havies cobert amb unes cortines de seda blava.

A l'un costat -el teu- hi havia el piano, una gran làmpada de peu encaputxada de seda d'un vermell de vi i un cap, original de Julio Antonio, de Beethoven. A l'altre costat -el meu- hi havia el cantarano on jo escrivia i damunt del qual, entre els llibres, tu, cada dia posaves un gerro amb flors; l'ample silló; unes estampes de Moreau el jove i Duplessis-Bertaux; la ~~remeneia~~ ^{caixa de núvia}, que ornaven una autèntica porcel·lana persa, una campana antiga i el nostre Goya; un retrat de dona retallant-se d'un fons de paissatge vel·lat. Negres, grisos -els meravellosos grisos del sord genial de Fuendetodos- blaus, tota la gamma dels vermells.

Les parets desapareixien rera els llibres. A terra, una estora d'espart sobria de dibuix i de color.

No hi havia luxe perquè, aquells temps, no podiem tenir-ne. I perquè tan tu com jo preferiem el confort al luxe. He vist cases posades molt luxosament i en les quals un esperit un xic delicat no hi hauria pogut viure ni cinc minuts.

96

Des de les nostres finestres veiem la Diagonal, que és, en el costat de Pedralbes, el passeig més senyorivol de Barcelona. Abans d'arribar a la Diagonal hi havia un convent de monges que es dedicaven a l'ensenyament, un hotel meublé i un barri de barraques.

Un conegut meu, -conegut i no amic, car el nom d'amic, tan altament preat, pot donar-se molt rarament- un conegut, polític d'ofici i que, com la majoria dels polítics, no sabia parlar sense el recurs dels tòpics i llocs comuns, havia dit, en veure el convent, l'hotel meublé i les barraques, aquesta cosa tronada i mitinesca:

-El vici, la miseria i el fanatisme sempre van de bracet.

El convent tenia ^{prestigi} ~~l'aura~~ d'aristocràtic, una d'aquestes ^{prestigis} ~~faus~~ que sempre resulten inexplicables, i era de bon tò ~~feia senyor~~, enviar-hi les noies. La matrícula ~~era~~ molt cara, cosa que, estupidament, enorgullia als pares que podien pagar-la. A les hores d'esbarjo els jardins s'emplenaven de noietes de set a quinze anys que vestien uniforme negre amb cinturó i coll vermells. ^o be amb coll blanc i corbata vermella, no ho recordo bé. Tan se val.

~~Eren les filles dels senyors de Barcelona i dels aficionats a senyor. Eren les filles dels que, amb mentalitat raquítica i espessa, confonien l'aristocràcia amb el diner. Ja de menudes els hi ensenyaven a reverenciar el diner com l'úni-~~

cosa
 ca de verdadera importancia al mon i amb la qual podia obtenir-se tot el que hom vulgués, tan en l'orde material com en el moral: un auto, un marit, un moble, un titol de noblesa, la respectabilitat, l'entrada al cel. Nascudes en un ambient de cursileria suprema, eren les futures cursis, les futures dames de qualsevol "Ropero", les futures abonades als "jueves blancos" de qualsevol teatre cursi on uns comedians cursis representarien comedies cursis per a un public cursi. Eren les futures beneïtes que, nascudes a Catalunya, parlarien castella perquè "fa més fi". Eren les pobres noies -pobres en el sentit pejoratiu del mot- que, amb una educació absurda i inútil, no tindrien altre esdevenidor que casar-se amb un home ignorant i cursi com elles amb el qual compartirien la taula i el llit en un estat d'animalitat perfecte i sense cap lligam espiritual. Es casarien com Deu mana, pendrien el tè, beurien algun coctel, fumarien alguna cigarreta de tabac ros i tal vegada serien padrines d'alguna bandera regalada a la guardia civil. I, filles de pares imbecils, casades amb marits imbecils, donarien la vida -una vida mesquina i tèrbola- a fills imbecils que, com elles, sabrien fer un tapa-bruts de l'orde, la força i la religió.

Un autocar amb xofer uniformat -tota la gent beneïta te la mania dels uniformes- anava a cercar a aquelles criatures a casa, les duia al col·legi i, al vespre les tornava a casa.

Com que, tan a casa com al col·legi, es passaven el dia respirant un ambient de riquesa -"jo soc de casa bona, tu ets de casa bona, ella es de casa bona"....- començaven aviat a sentir un veritable menyspreu envers la pobresa. Els que havien de treballar per viure els semblaven d'una raça inferior.

Una vegada, passant pel davant la portalada del convent, assistires a una escena, recordes?, que et causà indignació i fàstig. (Com totes les ànimes nobles eres fàcil a l'indignació)

Una de les nenes, en baixar del luxós autocar havia caigut. Una altra nena s'apropà, l'aixecà de terra, li eixugà les llàgrimes, No era cap companya seva, no rebia educació al convent aristocràtic, no era de "casa bona".

La nena rica cessà de somiquejar i digué fredament:
 - Gràcies.

Després, contemplant de cap a peus a la que l'havia aixecat de terra, fent-se

un pas enrera en veure que no anava ben vestida, preguntà:

-Que no tenen servei els teus papàs?

L'altra no l'entenia.

-Vull dir -feu una mica despacientada, la filla de senyors-si a casa teva teniu minyones.

-No -feu la dolça criatura del carrer-. A casa som pobres.

La filla de senyors se'n entrà al convent sense acomiadar-se.

Arribares a casa indignada, revoltada per tanta estupidesa, per tanta crueltat.

...Els dies de sol les col·legiales eixien, vigilades ~~vigilades~~ per les monges -negram pinzellada en la gamma de verds- a jugar al jardí. Adhuc en els jocs es coneixia que eren filles de casa bona i estaven educades en un col·legi car. Ja reien, ja cantaven, ja saltaven a corda, com les altres criatures, però no ho feien amb l'espontaneïtat de les altres criatures: ho feien amb una circumspecció, amb una parsimonia, amb un encarquerament dignes de llàstima, plenes de prevencions i miraments, com si les filles de pares rics ^{estiguessin} estessin obligades a distingir-se adhuc en la manera de jugar.

A mi em feien pensar en un poema de Baudelaire en el qual ens es contada l'enveja d'un infant ric, ben vestit, ben menjat -segurament el propi poeta- que te totes les joguines que val, davant un infant pobre, mal menjat, mal vestit, gairebé nú, que juga, perquè no te res més amb una rata viva.

Aquelles pobres noies del col·legi aristocràtic no l'haurien entès el poema de Baudelaire. Es més que segur.

978

Passaves moltes estones mirant els rostres i les mans de les monges, d'aquelles monges que no eren, que no serien mai les que el poeta feu dançar al clar de lluna(1)

T'hauria plagut, deies, poder escoltar les seves converses amb les alumnes, però

(1) Guimerà

això, naturalment, era impossible desde la nostra galeria. T'hauria plagut veure-les viure al llarg de les hores del dia i, sobretot, quan restaven soles al convent, soles amb si mateixes.

Les mans i els rostres de les monges no eren -deies tu- com els de les altres dones, les que han estimat, les que s'han donat a l'amor de l'home i que l'amor de l'home ha fet mares.

-Mira els rostres d'aquestes pobres monges que un dia foren dones. Mira els rostres d'aquestes dones frustrades. No són com els de les altres. Tenen una immobilitat, una rigidesa, una eixutesa que fan venir fred.

Tenen quelcom de màscara que fa pensar que, pels seus ulls, no són elles les que miren sino algú altre que porten amagat dintre seu... M'entens? Comprends el que vull dir?... Esguardar-les als ulls produeix aquell calfred d'inquietut que transmet la mirada a través d'una careta ~~de seda~~ negra de seda... Els ulls d'aquestes monges semblen tenir una vida a part de la del rostre des d'on miren, talment com passa amb la careta negra de seda. Quan es treuen aquest drap blanc enmidonat que els enrona el rostre i el nom del qual ignoro, em fa l'efecte que també es deuen treure la cara gregosa i marcida, talment com si fos una careta. Si entre les pobres noies que estan sota la seva fèrula n'hi hagués una de veritablement intel·ligent i sensible, estic segura que pensaria: "De qui deuen ser els ulls que em miren des del rostre de la sor?"... I això ho acaba de fer pensar la boca. Generalment és una boca adusta, una boca que s'ha assecat com s'assequen els fruits, una boca com una arruga més en el rostre arrugat, una boca que mai no ha besat altres boques i que, com no sap besar, tampoc no sap somriure. El somriure, naturalment, ha de naixer a la boca però s'ha d'escampar per tot el rostre i ha d'emplenar de resplandor els ulls. El somriure que neix i mor a la boca es hipòcrita, es doble i, per tan, odiós. D'aquesta manera somriuen la majoria de les monges -quan no es diu Santa Teresa o Santa Clara-dels capellans, dels usurers, de les alcavotes i dels ^{polítics} ~~polítics~~... He llegit en un dels meus llibres, i ja m'ha pensat que no ho diré per a fer la savia, que un jesuïta, el pare Maigric, deia que l'home havia estat dotat de parla per a poder dir

fressar millor el seu pensament. Si veritablement es així, la boca, que es per en brolla la paraula, s'ha acostumat a mentir gracies a la mentida de les paraules. Però la boca menteix també amb el somriure. Per això diuen, i la dita ha esdevingut lloc comú, que hi ha somriures que tenen l'eloquencia de la paraula.

(A mi em plavia escoltar les teves divagacions. No hi havia en les teves paraules l'ombra més lleu de pedanteria. Hi havia, si, una gran independència de criteri, una fina sensibilitat, una fina lucidesa.

Deies coses que mai no eren vulgars, ni quan parlaves del més vulgar que hi ha en la vida de cada dia. Deies coses que no diuen les altres dones, que no diu la pobra gent de cada dia. Per això les recordo: perquè no eren vulgars.)

Seguies dient:

-Com el somriure, també parlen les mans. Hi hagué una època, a començaments de segle, que les senyoretes cursis de la burgesia, acostumades a perdre el temps amb tota mena de beneiteries, descobriren que un beneit havia inventat el llenguatge del mocador, el del ventall, el de l'ombrel·la. I, naturalment, el de les mans. Malgrat la seva cursileria, intuïen, pressentien que les mans parlen. No com elles ~~les~~ les feien parlar, és clar, car elles tot ho mixtifiquen, tot ho converteixen en paròdia innoble... M'he fixat sempre molt en les mans: les de carn i les pintades. Hi ha pintors en les obres dels quals les mans prenen un relleu màxim, una màxima importància. ~~Hi ha el Greco, i el Dürer.~~ En les figures del Greco les mans recorda-les: la del cavaller amb la ma al pit, les dels cavallers de l'enterrament del comte d'Orgaz, les del Sant Francesc d'Assís- tenen bategar d'ales i es posen damunt els negres i els sienes ombrius de les robes talment com unes ales. I tenen resplandor d'ales al sol. Hom diria que l'única llum que hi ha en les pintures del Greco prové de les mans que, en lloc de amb pintura, semblen, si aixé fos possible, pintades amb llum. Son unes mans ascètiques, unes mans turmentades, unes mans com llengües de foc, ultraterrenes. Les que pintava Holbein tenen altres característiques. Holbein vivia en un altre ambient, en un ambient més ric, més gras, més sensual que el de l'ascètica Castella de Felip II. Els personatges del Greco van al cel pel camí del dejuni, l'únic camí, el camí obligat de l'Espanya famèlica ~~canx~~ que amb l'expulsió dels jueus i els moros i amb el descobriment d'Amèrica s'havia despoblat i, com conseqüència del despoblament, havia caigut en

la més absoluta miseria. Els personatges del Greco son gent que pertany al món dels il·luminats; gent que, davant l'espectacle de la vida mortal, aspra i dura, sols té una perspectiva: l'ultraterrena. Els personatges de Holbein son més prudents, més assenyats, toquen més de peus a terra. Holbein no retrata místics, car en desconeix l'existència. Luter no fou un místic, sinó un renovador, un rebel. El fanatisme fou quelcom de més perillós: un home que creia en la tolerància en una època que l'intolerància i el fanatisme estaven a l'orde del dia. A Holbein, Santa Teresa de Jesús o sant Domenec de Guzman li haurien semblat dos anormals, dos malalts. Els personatges de Holbein és molt possible que pensin en el cel, però, per arribar-hi, el camí del dejuni els sembla una aberració i una absurditat. Enric VIII té un tracte amb la taula i el llit que no tingueren els espanyols del seu sogre Ferran el Catòlic. Les mans que pintava Holbein son mans que saberen empuñar una bona gerra de cervesa, una bona cuixa de corder. No hi fa res que les veiem damunt dels velluts magnífics, damunt les magnífiques i feixugues cadenes d'or: on fan més bon paper es a taula.

Les que pintà Van Dyck son les mans aristocràtiques per essència i potència. Son mans que no coneixen cap de les asprors, cap de les espines de la vida. Son mans que sols han tingut contacte amb sedes, amb flors, amb pells precioses, amb vasos d'alabastre, amb belles estatuets mutil·lades. Les mans que pintava Van Dyck son mans que mai no han treballat, que es posen a l'empunyadura brodada de l'espasa, que s'abandonen damunt les randes de Malines, que carecen suauement la nuesa femenina.

Les que pintava Rubens, en canvi, son plebees adhuc en les Venus, en els Sants: el seu Sant Pau es un bastaix - en les reines-Maria de Medicis es una bugadera, una noia d'hostal, una noia de Kermesse.

El Tizià redimeix la mà i l'allunya de l'ascetisme i l'ordinària. No en fa, com Van Dyck, una flor preciosa i exquisida. Les mans que pintà el Tizià son nascudes per als plers de la taula i del taulem, refinant-los. I dignifiquen, ennobleixen els plers de la taula i del taulem. Sabem alçar una copa encesa de vi, tenir un llibre obert i estremir-se damunt el cos ~~de~~ nu d'una dona. Les mans

Ho veig ara, ho sento ara, quan ja tu no em pots sentir. Ara, quan, en enmudir tu, (tot ha enmudit) la humana criatura, per a fer la vida plaent i amable no ha de conèixer l'inmoral, l'hipòcrita separació de sexes. Déu, que és la saviesa infinita, després de crear a Adam creà a Eva. Heus ací perquè es in^mmoral que homes i dones visquin separats. La castedat mena a l'histeria. La vida en un seminari, en una caserna o en un convent ha de ser una cosa fastigosa... Les mans de les monges em semblen gairebé sempre terriblement obscenes. Les nits solitàries de les cel·les damunt el cos eixorc els hi han~~donat~~ donat una obscenitat monstruosa, una trista lubricitat delirant. Això és més perillós quan es tracta d'ordes religioses que es dediquen a l'ensenyament. Els alumnes, més d'una vegada, són víctimes de l'erotisme dels professors i quan surten del col·legi s'han convertit en uns pobres degenerats. La gran abundor de lesbianes i homo-sexuals que avui pul-lula per les grans ciutats han sortit dels col·legis religioses... Jo respecte, encara que no el compregui, l'home o la dona que, per un gran desengany o per un gran amor a Déu, renuncia al món i es tanca en un convent de clausura. Em sembla un foll, un trist, i, sempre, un malaurat. El que no puc respectar ni estimar són aquestes ordes que tenen accés al carrer i tracte amb el món i es dediquen a l'ensenyament, a fabricar licors o xocolata, a cosir roba blanca a baix preu i ad maiorem Dei gloriam. Un frare o una monja que adora a Déu fent xocolata em semblarà d'una còmica incoⁿgruència.

sempre

903

Mentre tu, Maria Anna, parlaves, jo mirava el convent, les parets del convent, les reixes del convent, que semblaven les d'una presó.

I pensava que les ànimes apassionades com la teva són sempre, adhuc quan s'eren, les més nobles. Ilastimosament, el món d'avui és el món on totes les beneiteries, totes les turpituds són possibles -les d'orde material i les d'orde espiritual- perquè és poblat per éssers massa me^squins, massa prudents, massa realistes que pesen les conseqüències i les paraules, que ho pesen tot.

En unes balances que no fan el pes.

~~100~~ 97

Recordo també -estic tan ple de records del teu record!- com veies l'hotel meublé, les reflexions que et suggeria.

L'hotel meublé era una construcció de dos pisos, la façana del qual s'inflava d'un costat amb unes tribunes no massa estètiques. La casa estava voltada d'un petit jardí on algun dia hi haurien hagut flors. Tan sols quedava un eucaliptus vetllant la casa, un eucaliptus de cabellera grisenc i despentinada pel vent que, quan arribaven els primers freds i les postes de sol tenien una espectacular magnificència, es coloria de tons encesos i feia l'efecte d'un arbre que en lloc de fulles tingués flames.

~~XXXX~~ Al jardí hi havia dues portes: una per als que no volien ser vistos i entraven en auto, i l'altra pels que no tenien preocupacions ni prejudicis o no tenien auto.

Durant un cert temps -la vida es més pintoresca i absurda del que ens pensem els que no saben vendre-la- havia sofert un avatar de sainet. Construïda per a hostal de l'amor taxat, havia estat casa de veïns.

Fou en una revolta, una de tantes revoltes més o menys intenses que Barcelona protagonitza, que se'n apoderà una tribu de miserables -murciàns, andalusos, ~~XXXX~~ gallecs, però, sobretot, murciàns- i costà grans esforços foragitar-los.

Tot-hom que tingui dos dits de front comprendrà que un hotel meublé, en totes les cambres són dormitoris, resulta difícilment habitable. Això, però, no és problema per als murciàns que venen a Barcelona. Els murciàns que venen a Barcelona ^{riuen} ~~els murciàns~~ de qualsevol manera i en llocs inverosímils: en una bòvila abandonada, en un galliner, dintre un automòbil vell...

Jo havia vist, i t'ho havia contat a tu, com en un pis infecte i negre del carrer de Cirés vivien -si d'allò se'n podia dir viure- cinc famílies. Entre dones, homes, vells i criatures sumaven una quarantena. Quaranta éssers depauperats, embrutits per la misèria, que vivien en una promiscuitat odiosa i llastimosa.

Murcia es una terra rica. A Espanya, però, es dona el cas que com més rica es una terra més pobres ~~la / xxx~~ son els que la treballen. A Murcia abunden les esglésies, els convents, els casinos dels rics. Dels rics, no dels senyors, perquè a Espanya com arreu ric no sempre es sinònim de senyor. En canvi, no abunden les escoles ni les biblioteques. Es cert que hi ha una Universitat, però a l'Universitat de Murcia s'hi ha aprovat els estudiants més asos d'Espanya.

A Espanya perquè les ciutats o les terres siguin riques cal el següent: que hi hagi molts pobres per a que pugui haver-hi alguns rics.

Les ciutats on la riquesa es repartida, on la gent no es mor de fam per manca de treball, no tenen nomenada de riques sino de treballadores. Barcelona es rica i plena gracies al treball.

I aquest es el motiu de l'abundor de murcians a Barcelona. Venen d'una terra rica on la riquesa es repartida entre una minoria mentre la majoria ha d'emigrar per ~~no morir-se de fam. (Recordeu els versos del / altre / poema / al / altre / dit / en / la / noble / gent / de / la / paraula - Vicente Medina?)~~

Quan arriben a Barcelona, els murcians s'eixopluguen en qualsevol lloc: un pis fosc i pudent del districte cinquè, una barraca infecta d'un barri excèntric. I mengen qualsevol cosa. Amb un pa, uns tomatecs i un xic de sal i oli sopa una familia de set o vuit ~~xxxxxx~~ individus. ~~Es clar que de bona gana, posats a triar, menjariem millor. Però, i pagar? Car els pobres no poden, com els llirs dels camps, re-
fiar-se de Deu.~~

Hi ha qui, entre ells, odia la terra que els ha donat acolliment. Odi que a vegades s'exterioritza d'una manera còmica. Com exemple: el rètol ^{Ligue de} ~~de~~ per brutal incomprensió, ^{que} veierem un dia a la Torrassa:

Queremos una Cataluña
sin catalanes
Queremos una Cataluña
sin catalanes

Una bes tiesa, si, senyor. Una estupidesa. I que? A Catalunya no tots som àngels. Ni a Murcia. Ni enlloc. A Catalunya hi ha, també, molts bretols. Com a Murcia. Com arreu del món. El fet de ser murcià o català, alemany o francès o italià o rus no

vol dir res.

No cal, però, menysprear i odiar aquesta pobra gent. Al contrari: cal compadir-los i explicar-se, sense justificar-la, la seva actitud. Son tan pocs els que s'han apropiat a ells amb un gest i unes paraules d'amor!

Els que assaltaren l'hotel constituïen deu o dotze famílies. Ho destrossaren tot, cremaren les portes, convertiren els dormitoris en cuines. Era la venjança conscient i brutal dels miserables contra el luxe estantis que a ells, pobres, els semblava d'una fastuositat insolent. Era l'afany orb i foll de destruir tot el que pertanyia a una vida rica que ells mai no gaudirien. Era l'odi al que ~~ells~~ ells, condemnats a la brutícia i a la lletjor, consideraven el summum del luxe i del confort; la vesania del "si no ~~no pot ser meu que no sigui de ningú.~~"

A vegades -sobretot els dissabtes- cantaven i ballaven. Altres vegades s'insultaven a crits ~~xxx/xx~~ i es barallaven amb ferocitat homicida.

Els records, Maria Anna? T'interessaven -deies, esbalaïda: -Com viu aquesta pobra gent! -!i et feien llàstima.

Un dia la pintoresca tribu fou llançada al carrer sense contemplacions. (Com cridaven, com maleïen, els miserables, en veure's sense casa!) L'imble havia estat venut i el nou propietari no hi volia estadants d'aquella mena.

La casa, vigilada per la policia per a evitar que la reprenguessin els pobres ~~newspaper~~ enternidor -era ~~enternidor~~ (l'espectacle de la policia protegint el comerç abjecte- fou netejada i fumigada curosament, s'hi portaren mobles nous -llits, ~~xx/xx~~ llits, molts llits-i tornà al seu primitiu estat d'hostal d'amor mercenari.

Arrenjaren també un xic el jardí amb geranis i clavellines -els antics estadants l'havien convertit en hort, car els pobres no tenen dret a les flors- però que el nou propietari, que segurament era una ànima delicada i poètica, opinava:

-Sempre els farà il·lusió als nostres parroquians una mica de naturalesa.

Malgrat l'ànima delicada i poètica, l'aspecte del nou propietari era francament repulsiu. Gros, amb el rostre herpetic, ~~xxx~~ amb els ulls ribetejats de sang,

amb els dits carregats d'anells, tenia tipus de croupier, de tractant de blanques o ~~de policia~~. ~~d'usufructu~~.

Al poc temps de foragitats els murcians l'hotel meublée era novament un bon negoci.

Al matí hi havia una relativa calma. A la tarda començaven a arribar parelles, a peu o en cotxe.

Les que arribaven a peu fingien -molt malament- una gran indiferència, una gran despreocupació, però se'ls veia, sobretot a ella, un xic esverats.

Entre set i nou s'intensificava l'afluència.

Després hi havia una ~~llarga~~ pausa que a vegades s'allargava fins mes enllà de la mitja nit. De quarts d'una de la matinada fins a les sis del matí l'hotel meublée vivia les seves hores més intenses, més febres.

La concurrència, naturalment, no era sempre la mateixa.

Les noies que arribaven a prima hora de la tarda -mecnógrafes, modistetes, dependentes que havien mancat a l'oficina, a l'obrador o a la botiga on treballaven- eren les que es sentien més avergonyides i atribulades, les que entraven més apressadament i amb més inquietut. L'afany de luxe, l'engany o el vici les duïen al llit infame de l'hotel meublée. Algunes, malgrat l'aventura, penedides o escarmentades, es casarien i serien -perquè no?- bones esposes i bones mares. Altres rodolarien al music-hall, al cabaret o al bordell, sense redempció possible. No les redimiria ni la poesia car, sortosament, s'ha acabat la poesia troncada i cursi que cantava ~~xxx~~ a la prostituta, a la dona fatal.

Hi havia una concurrència més odiosa i condemnable: la de les casades que, per vici o per beneiteria, es dedicaven a aquesta cosa innoble i bruta que es l'adulteri i que, caiguda la nit, ~~després de revolcar-se pel llit mercenari~~, tornarien a la llar dient que venien del cinema o de la modista i besarien al pobre marit i als fills que un dia s'avergonyirien de la seva mare.

A la matinada, era una altra la fauna freqüentadora de l'hotel meublée que, en la fosca, feia l'ullet amb els seus dos fanals d'un blanc tènol, talment com maculat pel pus de la nit ciutadana: comics, croupiers, danceurs de cabaret, algun escriptor que, amb una bona fe angelical, es dedicava a la perversitat i a la mala vida, algun burgès que feia la joventut, cupletistes, actrius d'infima categoria.

l'ocellot negre del crim. Crim emporcat de baixa literatura, depravat per un sentimentalisme tronat i fulletinesc.

Havia arribat una parella -ell, disfressat de Pierrot; ella, de Colombina- que ocupà una cambra del primer pis. Joves l'un i l'altra -ell, però, més que ella- semblaven molt alegres, molt enamorats. Demanaren ~~xxxxxx/xxxx~~ xampany -així l'estam- pa: nit de Carnaval, luxe tronat de l'hotel meublée, xampany, Pierrot, Colombina, accentuava la seva cursileria-i es tancaren a la cambra.

Com aquella nit la concurrència fou més nombrosa que les altres -calia cel-le-brar el Carnaval!-l'anar i venir de la gent un xic èbria, -calia cel-lebrar el Carnaval!-ofegà el drama.

*L'*endemà al migdia, ja ben entrat el migdia, el servent de torn, trucà a la porta de la cambra una i altra vegada. Estranyat de que no respongués ningú, el servent cridà l'altra gent de la casa, que ~~reventaren~~ *esbotzaren* el pany.

Els amants, els pobres amants, degollats, plens de sang, eren morts. Ella gairebé nua, ~~feia~~ *estesa* al llit, amb els ~~xxxxxx/xxxx~~ brassos oberts, com crucificada al llit. Al coll, la ganivetada havia pintat un collaret de porpra. Damunt dels llençols, al costat del cap, la sang havia fet un bassal que degotava fins a terra. Tenia la boca torçada espantosament -boca ja sense bes, sense mentida i sense crit- i els ulls oberts en una mirada d'horror delirant.

A terra, als peus del llit, amb el cap estintolat al matelàs xop de sang, vestint encara la disfressa de Pierrot - a la qual el crim redimia de tota la seva vulgaritat-torçat com una marioneta, hi havia l'amant. Un braç, l'esquerra, ~~li~~ *li* penjava fins a terra i l'ampla mànega blanca, per a accentuar més l'aspecte de marioneta tràgica del pobre minyó, li tapava la mà. La part del rostre que deixava veure la careta de seda negra apareixia blanca, d'una blancor de guix, gairebé lívida. L'altra mà s'allargava vers el cos nú de la pecadora, talment com si, després de matar-la, volgués demanar-li perdó.

Com ella, l'amant s'havia degollat. Degué matar-se després. Si hagués estat al revés tal vegada ella encara ~~vivia~~ *viuria* i tot ho hauria resolt amb unes quantes llàgrimes i un atac de nervis.

En gairebé tots els drames d'aquesta mena, ell té ^{que} la precaució de ser el primer en matar, no fos cas ella preferís seguir vivint.

Damunt la tauleta de nit hi havia l'ampolla de xampany i una copa mig plena. L'altra, trencada, a terra. La llum havia restat encesa tota la nit. Damunt del llit, damunt de les cadires, per terra, hi havia una pluja multicolor de confetti.

La cambra feia una ^{agradolça} ~~deixa~~ pudor de sang
 ...Amb aquell drama hom hi feu molta literatura: ~~literatura infecte, cursi, pàtrida, francament estúpida~~. Calia aprofitar l'ocasió, car els drames com aquell, que sense les disfresses hauria estat un de tants, no abundaven. En el fons, però, res més vulgar: un pobre noi, dependent de comerç, que, pel gran enlluernament d'un premi de la rifa o per la doble paga de Nadal, va sortir una nit amb els companys i en un music hall o cabaret d'infima categoria conegué una pbra noia que ~~percepia~~ ^{"feia" el} artista; ell que, enamorat i per poder seguir compartint el llit de la que s'ha donat sense amor, perquè si, s'entraïna, tal vegada roba; ella, que, veient que minva la prodigalitat de l'amant, protesta, es queixa, el menaça amb la ruptura.

I ell que, desesperat, enfollit, no veu més que dos camins que van a un ~~utic~~ final: quedar-se sol, perdre la dona sense la qual -infeliç!- li sembla que no pot viure. I per no perdre-la, la mata. I, ja perduda, es mata ell.

Gràcies a l'imbecilitat de la gent, el drama donà un gran prestigi a l'hotel meublée. Co que el propietari, en els primers moments, cregué un perjudici terrible havia esdevingut un negoci excel·lent.

Eren moltes, ~~XXXXXX~~ d'aquell dia encà, les parelles que demanaven: -Voldriem... si no està ocupada, es clar... aquella cambra: la del Pierrot...

103 100

Entre l'hotel meublée i el convent hi havia, com una cresta inmundada, un barri de barraques. Barraques infectes. Portes de fustes corcades; teulades de canyes, llaunes i estores que hom afermava amb grans pedres per a evitar que el vent s'ho endués tot; petites finestres sense vidres. Alguns veïns, els més donats ~~al~~ a la fantasia i al luxe, tenien, a terra, en olles o pots de llauna, geranis, clavellines, mates de ruda. Altres, però, més practics, prescindien d'aquests humils

elements decoratius i preferien conrear un petit hort: cols, tomateres, mongetes
res/...

Paissatge negre, llebrós; casotes negres, llebroses, habitades per una fauna miserable, d'un pintoresc sinistre i esquinçat. Dones que totes semblaven velles, vestides amb unes robes que mai no havien estat noves i sempre semblaven brutes; homes vestits de parracs, que vivien d'oficis misteriosos; infants grotescament, dolorosament vestits amb les robes que els homes llençaven.

~~104~~ 101

Que perquè et parlo de totes aquestes coses, tan aliènes a la nostra vida? Perquè res no hi havia d'alié a la nostra vida. Tot el que veieren els teus ulls em parla de tu. Ara que els teus ulls s'han clos per sempre, les coses que veieren -arbres, ciutats, humanes criatures- et ressuciten perquè revifen el teu record.

Parlar, parlar, parlar-te del nostre món d'ahir, de la nostra vida d'ahir per a fer-ne vida i món de demà. Parlar-te per a sentir-me encara lligat a tu pel diàleg. Parlar-te per por del monòleg que fatalment ha de venir. Parlar-te perquè ~~no necessito~~ necessito saber i sentir que encara et tinc amb mi, que encara ets me-
va i no de la terra,

Parlar-te d'aquelles pobres vides fracasades perquè mai no fores, Maria Anna, indiferent a l'espectacle de la misèria. Al contrari: els pobres, els tristos, els malaurats eren els teus amics i els estimaves i per això els estimava jo i per això segueixo estimant-te en ells.

I això ajudava a singularitzar-te, car la majoria de la gent defuig l'espectacle de la pobresa, que es q̄ que cal mirar amb més bons ulls, amb ulls amarats d'amor i de pietat. La majoria de les ~~dones~~ dones, per frivolitat i egoisme feroç, es senten atretes pel luxe, pel diner, per la posició social i ho sacrificarien tot al luxe, al diner, a la posició social.

Hi ha dones que creuen que tan sols els que tenen ~~un cotxe~~ compte corrent i cotxe propi són gent com cal. Es una ~~de les~~ les beneiteries de més baixa condició. Sortosament per nosaltres, els beneits són sempre majoria. Sortosament, si, car hi ha un sentiment de noble orgull, de pròpia estimació en saber-

nos formant part dels pocs i no dels més.

Quan em veies escriure, em deies:

-Posa en el que escrius un gran ~~amor~~ ^{esperit} d'amor als pobres.

~~I en dir-m'ho coincidies amb un ~~gran~~ escriptor francès aspre i magnífic (1), molt estimat per mi, que advertia: "El llibre en el qual no hi ha amor als pobres mereix una escopinada".~~

Has estat -ho ets encara, ho seràs sempre- una dona molt bella, Maria Anna; una dona que els altres homes esguardaven amb cobejança i m'envejaven. Semblaves, però, encara més bella perquè eres intel·ligent i sensible, car el món moral influeix en el món físic i la bondat es una de les formes de l'intel·ligència.

Heus aci perquè et parlo tan prolixament de totes aquestes coses que no eren la nostra vida però ^{n'} ~~si~~ eren el seu entorn, el seu marc i el seu decorat de fons: perquè em cal cercar tots els temes de conversa i exprimer-los, esgotar-los; perquè tinc por de quedar-me sol, perquè no vull pensar en el moment que em quedaré sol.

~~105~~ 102

~~Record~~ Record, records, vida del record que em cal desarrelar del passat per a traspantar-la al futur.

Plany. Plany seguit, ininterromput. Plany del pols i més pols de tot el pols.

- Què en tindrà, si ja us te reuneix? - dirien els que són ^{mesurats} ~~mesurats~~ en tot, admeten en les passions.

Em ^{queden} ~~queden~~ dos camins: el del plany o el de la mort.
 i la mort, no. He de viure. He de viure per tu.

Una estranya sensació de fred. Una angunia que no em deixa respirar i em fa l'efecte d'una mà de glaç que s'hagués posat damunt del meu cor.

Ja sé, és clar que ho sé: és la paraula record, que he pronunciat involuntàriament, que tal vegada hagi estat pronunciada pel meu subconscient i no per mi. El jo com expressió de voluntat ha fallat aquesta vegada, com falla altres vegades.

Vull saber-te meva encara, em cal saber-te meva encara. I no puc. No puc!

~~XXXXXXXXXX~~

Encara. Un mot tan terrible com aquest altre: record. Record: passat, que pertany al passat. Encara, que es present però que gairebé ja no ho es, que ja es la porta oberta per on el present esdevindrà passat.

~~102~~ 103

T'esguardo. M'apropo molt al taüt per a esguardar-te, torçant-me un xic damunt teu, com si t'anés a besar.

Recordo -altra vegada el record; sempre, des d'ara, el record- aquest gest meu en altres moments ^{preterits} ~~passats~~, quan jo havia treballat fins a hores altes de la matinada i tu dormies, que es com estar mort temporalment. Et despertava a besades i ara això ja es impossible. Jo, però, no ho vull creure que sigui impossible. Tota la meva carn, tots els meus sentits, tota la meva capacitat d'amor -es a dir: de vida- es rebel·len contra la meva intel·ligència que em diu, amb alé glaçat:

-Es morta.

Per això no m'atreveixo a besar-te ~~per no sentir en els meus llavis, que tan-
tes vegades s'omplen de la bellesa i la fer de la teua, la fredor de la carn que ja
mai més ja no despertarà.~~

Veure't, tan sols. Veure't, encara. Encara ets presència. Encara no ets ombra. Encara ets aci, amb mi, anima meua!

~~107~~ 104

Encara? No: vull enganyar-me. Vull enganyar-me i no puc. Sé que ja no ets amb mi. (Sé, però, que hi tornaràs a ser. I esperant-te recordo les paraules d'un poeta (1) que estimavem: "He de viure per l'amor d'ella, encara. Tot el que faré naixerà del seu record")

(1) Novalis.

nòblement que al pis de la ciutat.

Al menjador hi ferem construir una xemeneia, car estimavem la bona companyia del foc. Al jardí, cobrirem un arbre -una mimosa que en iniciar-se la primavera es posava una perruca groga- amb tela metàl·lica i l'omplènem d'ocells: caderneres, que a Aragó nomenen cardelinas, pinsans, lluers, passarells, gafarrons, verdins, dums, que hi vivien més bé que en llibertat -o així ens ho pensavem nosaltres- perquè hi tenien xopluc i menjar segurs i no estaven exposats al cop de pedra ni al parany dels infants que, per assemblar-se als homes, per a no fer un mal pa- per el dia de demà, aprenen a ser cruels.

La casa de la carretera d'Esplugues ens permetia tenir gossos, que tan ens plavien: "Baby", un setter alemany, que dormia al jardí; "Pym", un llebrer espanyol de color de mel, digne de la noble companyia del Cavaller de la Trista Figura, que dormia al garatge, i "Black", que per a dormir no volia altre lloc que la porta de la nostra cambra.

Els gossos, els ocells, els llibres, el piano, aquella casa clara lluny de la ciutat, del brogit de la ciutat. Ja no volíem res més. Visites de pobra gent que es dedica a "anar de visita" en rebíem ben poques. Millor.

La casa tenia un sol pis on, tirant parets a terra, -ens dominava l'afany reformador, l'afany de posar-ho tot a té amb el nostre gust- hi havia, plena de llibres, la meua cambra de treball en la qual gairebé mai no treballava -preferia fer-ho a baix, al menjador, prop del bon foc de les nits fecondes d'hivern- i les cambres de les serrentes.

~~Ara jo m'hi sa asseguré com abans. I apropiaré dos sillons al foc: un per mi i l'altre per tu. Per tu o pel teu fantasma, es igual. I seguirà essent "el nostre reconet d'estar sols", així, en plural, perquè, com abans, hi seran tu i jo. Car l'home pot rectificar-ho tot: adhuc la mort. Contra l'existència de la mort, del concepte de la mort-les coses tan sols existeixen pel concepte que tenim d'elles- no hi ha certesa més gran que l'existència de l'amar. La mort és la mentida i no la veritat, com diuen els que no saben estimar.~~

(Veus? Per tres vegades, gairebé l'una rera l'altra, he hagut d'emprar l'adjectiu be parlant del foc, dels llibres i de la música. Aixó es degut, sens dubte,

a que parlo del nostre foc, dels nostres llibres, de la nostra musica: el foc que cremava per a tu i jo, passant a ser intimitat nostra; els llibres, que ens feien l'efecte de ser nosaltres els primers que els llegiem; la musica que escoltavem tu i jo sols i que semblava neixer per a tu i jo sols)

Ara jo m'hi asseuré com abans. I aprofitaré dos sillons ^a al foc: un per mi i l'^a altre per tu. Per tu o per ^a teu fantasma, es igual. I seguirà essent "el nostre reconet d'estar sols", així, en plural, perquè, com abans, ^{hi} serém tu i jo. Car l'home pot rectificar-ho tot: adhuc la mort. Contra l'existència de la mort, del concepte de la mort ~~no hi ha certesa més gran que l'existència de l'amar. La mort és la mentida i no la veritat, com diuen els que no saben estimar.~~

109

106

Un raig de sol ha esquinçat la feixuga cortina de núvols i s'ha deixat caure damunt la ciutat, vestint-la d'or i de porpra. Tota la resta del paissatge urbà ha restat en ~~l'ombra~~ l'ombra tendra i olorosa de pluja.

D'ara endavant la meua vida restarà també en l'ombra, car la meua claror fores tu, Maria Anna, i t'has fos, t'has apagat com s'apagarà el raig de sol que esquinça els núvols.

D'ara endavant en la meua vida tan sols hi haurà una única claror: la del teu record.

110

107

Una infermera de la clinica ha entrat per a dir-me, tal vegada amb una sincera

pietat, tal vegada amb una freda pietat protocolària, paraules que m'han revoltat:

-Li convindria eixir una mica al jardi: a passejar, a esbargir-se... Tantes hores tancat no li pot ser bo de cap manera... Ahir no va separ ni avui ha ~~volgut~~ volgut dinar... Què ~~se'n~~ se'n treu d'això?... Cal saber resignar-se... Apa, apa: ara ja no plou i el jardí fa bonic...

Què hi fa que hi hagi sol i jardí si tu ja no hi ets i sense tu sóc l'home més pobre del món, el captiu de la ma sempre estesa i sempre buida!

No m'he mogut. No he respost. I he odiat l'infermera ~~imbècil!~~ que venia a trencar el diàleg. El diàleg, si, car si et parlo és perquè em parlis. I em parles perquè ~~crec~~ que em parles. Creure en una cosa és crear-la, fer-la, donar-li vida.

Els que em vegin, ~~els~~ que em sentin diran:

- Pobre home, quina llàstima ~~que~~ fa! Parla sol. El dolor l'ha enfollit. No vull la llàstima de ningú, car la llàstima encadena i no vull sentir-me encadenat a ningú. Foll? Què saben ells del dolor i de la follia, tempestes germanes! Tu i jo si que ho sabem i si vull que em deixin sol amb tu es per a dir-nos el nostre dolor i la nostra follia.

Tan aviat que et separaràn de mi, Maria Anna, i encara volen que et deixi sola. (Sola? Sola, tu? Ja mai més no podràs estar sola. Ja la solitud ha deixat d'existir per tu. Soc jo el que, sempre més estarà sol. Soc jo qui, d'ara endavant, únicament tindrà una companyia: la solitud. Miller. La solitud, que per als frívols és sinònim de buïdor, la poblaré amb el teu record. No; la solitud ja no existeix ni per tu ni per mi, que m'estic morint de la teva mort)

"I el jardí fa bonic", m'ha dit l'infermera. Hi ha alguna cosa al món que, sense tu, pugui fer bonic? Ai, estimada, si sense tu tot és tan fosc, tan silenciós, tan fred, tan lleig!

Passejar, esbargir-me, separ, dinar, fer, com sempre, la vida de cada dia.

I no saben que el "com sempre" ja no ~~pot~~ pot ser; no saben que la vida ~~d'ara~~ d'ara ja no serà la de cada dia perquè tu no hi seràs en els meus dies a venir.

Hi ets encara? No em deixis!

Si, hi ets encara. Ja no et puc sentir: perquè has emmudit per sempre; ja no et puc tocar: perquè del teu cos n'ha desaparegut la vitalitat i jo et vull saber vivent.

Però encara et puc veure ~~perquè has emmudit per sempre~~: esgarrapant en el record de la que fores ahir, car l'home viu del passat i pel passat.

I per veure't, per a ~~sa~~ adollar els meus ulls àvids de la teva presència, m'apropo a tu una vegada més, torçant el meu cos damunt el teu com quan tu dormies i jo et desvetllava-et ressucitava-amb un bes.

I damunt teu, el meu rostre frec a frec del teu-del d'ahir, del ressucitat-, et dic:

-Maria Anna!

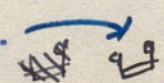
Ja sé que no em respondràs. Ja sé que és impossible que em responguis. Però, prè's per la ficció, enfollit per la ficció d'aquest diàleg amb tu, perduda tota noció de la realitat, torno a implorar:

-Maria Anna!

I em sembla com si anessis a descloure els ulls que mai més no es desclouran i a entreobrir els llavis per a respondre'm.

Però, no: tu ja tan sols em pots respondre, ara, amb la teva presència; després, amb el record de la teva presència.

Em resta només el sentit de la vista. De l'olfacte i el tacte ja no me'n puc servir, i els suprimeixo, els condemno em mi per tu. No puc aspirar el perfum del teu cos jove i bell, que fou i perquè fou es i serà encara en un mon-el del record, el de la segona vida- que et crearé. No puc tocar-te, car el contacte amb la teva carn, que he besat tantes vegades, em diria aquesta cosa afrosa, aquesta cosa paerosa que no vull saber: la teva mort.

Puc veure't, però. Encara puc veure't, per un instant, tal com ets avui-després llançaré l'imatge teva present per a ressucitar l'antiga-i no com fores. Encara puc contemplar-te. Encara puc emplenar-me els ulls de tu, de la teva presència, abans de deixar-me, abans d'anar-te'n.

(No he pogut vencer un gest de revolta, més dramàtic per la seva impotència. Anar-te'n, on? Perquè? I després del gest de revolta, la reflexió, es a dir: un gran sanglot que em deixa amarg regust de fel a la boca)

Hi ha una intensa pal·lidesa en el teu rostre, en les teves mans creuades da-

29

Deixar-me,deixar-la,deixar.

Deixar en el sentit d'anar-se'n,d'abandó i ^{de}no preste.

Deixar,que es verb transitiu i que ara,parlant de tu,parlant amb tu he es més que mai.

Deixar uns diners,deixar uns llibres:preste.

Deixar una vida:anar-se'n.

Tu,pero,ne pots anar-te'n;ne pots deixar-me,deixar una vida.

Quina vida? La teva? La meva?

Son,ambdues,una sola vida.

munt el ventre que no ha pogut donar-me un fill, un fill en el qual reviuries tu. Es una pal·lidesa que els poetes han convertit en tópic, en lloc comú; es una pal·lidesa densa, opaca, un xic tacada de verd.

Les mans semblen més llargues, més senyorivoles; les mans que mai més no tocaran una flor, un llibre, cap de les coses gracies a les quals la humana criatura embelleix la vida.

El front, el teu front noble, niu de pensaments generosos, sembla més ample, més obert. I sota el front els ulls closos son com dues papellones posades en la flor del rostre, que la mort ha fet tan misteriosa com la que Novalis feu cercar a Enric d'Offerdingen. (Saps? Quan mories, la meua ma caigué dolçament damunt dels teus ulls per a que no veiessis la nit de la mort)

El nas es una fina aresta que es trenca damunt la boca marcida i lívida.

La teua boca, Maria Anna! La teua boca estimada que besava i cantava i reia, com es possible que hagi emmudit?

III

108

Les humanes criatures tenim dues vides: una, la de la carn, que ens donen en ~~naix~~ naixer; l'altra, que ens fem nosaltres al llarg dels anys i amb la qual creèm la nostra personalitat, el nostre jo, la nostra vida *espiritual*.

Sense aquesta segona vida, l'altra tindria una importància relativa i d'ordre secundari i ens mouríem empesos únicament per les forces obscures de l'instint. Sortosament, el ~~mon~~ *espiritual* la segona vida, obra nostra, influeix molt directament en el mon físic.

La teua segona vida no pots fer-te-la tu, Maria Anna. La teua segona vida te l'he de fer jo per a que, triomfant de la mort, segueixis vivint en mi, que sense tu no podria viure.

I es ço que estic fent ara, en l'hora suprema de la teua mort. Adhuc morta, estimada, ets vida.

III 109

I així com hi ha dues vides, també hi ha dues morts. Una, la mort física, la de la matèria; l'altra, més esglaiadora, més afrosa, molt més irreparable, la de l'oblit. La gent banal, la pobra gent no en sap res d'això i es resigna amb un enfilall de frases fetes: "Tot té remei menys la mort... Era la seva hora... Deu ho ha volgut així..." Imbecils!

Què saben ells de Deu i de la vida de l'esperit? L'home molt sensible, l'home d'una alta sensibilitat no pot oblidar els seus morts. Que els morts enterrin llurs morts, s'ha dit. El deure dels vivents és ressucitar-los. Llatzer ressucita per la vida puixant de Jesús, que no pot morir. Per aquest poder nobilíssim de no oblidar-los, els morts segueixen vivint. El record es, sovint, més vivent que la presència real. Adhuc en les criatures de ficció hom observa aquesta força. ~~Parlet i Don Quixot són més vivents, més humans que moltes de les mortals criatures que es mouen al nostre entorn i mengen i beuen i dormen i parlen i van al cafè, a l'oficina, al teatre, a l'església, al bordell...~~

Cal salvar els nostres morts de la segona mort, que, en realitat, es la definitiva i total: l'oblit. El culte als morts es arbre que te les rels colgades en terra i les branques enceses de sol: el sol del record, que encara dona caliu. La segona vida ens la creem nosaltres amb les nostres passions i les nostres idees, la nostra manera de pensar i sentir. La creem d'una manera obscura i misteriosa per a salvar-nos de l'altra mort, per a salvar l'altra vida. La teva segona vida l'estic re-creant jo ara ressucitant records per a ressucitar-te. Et parlo, t'esguardo, Maria Anna, amb aquesta única finalitat, amb aquest únic i desesperat anhel: fer-te reviure en mi; salvar el teu record, la teva segona vida en mi.

Ja ho sé que no em sents. Ja ho sé que no em veus. Jo, però, vull que em sentis, vull que em vegis. I em sentiràs perquè et sentiré viure al meu entorn. I em veuràs perquè et veuré al meu entorn, ombra lluminosa.

-Aquesta es una casa de senyors!-deia, comicament indignada, com si, en lloc de la portera, fos la propietaria de la casa.-Que diran els senyors si els veuen?

Tu somreies de la simplicitat de la pobra dona i li donaves a entendre que el que diguessin els senyors no tenia importància i que calia deixar passar els nostres amics: perquè eren amics i perquè eren bons.

-Però si son tan pobres!

-Pobres i amics nostres-deies, talment com si amb el títol d'amic volguessis ~~fer~~ fer oblidar la seva pobresa.

-Però si son tan estranys!-insistia.

-Tan estranys com vulgueu, però han de passar.

I passaven l'oficinista boig, i el pierrot famel·lic, i el dramaturg llunàtic, i el poeta que demanava caritat recitant versos a la porta de tavernes i cafès, i Andrés, que hom nomenava "El Llàgrima", i Kolinick, l'il·luminat.

Tu, Maria Anna, estimada, sabies que sempre he sentit una gran simpatia pels tipus estrafolaris, per la gent que no es com tot-hom. N'he conegut molts i he estat amic d'ells i ells ho han estat meus.

Dels que no conegueres, perquè eren lluny o ja no eren, t'én parlava jo explicant-te les seves rareses, dient-te la seva manera de ser, el seu pensar i el seu sentir, la seva manera de reaccionar enfront de la gent normal i assenyada, perquè gràcies a la paraula-que es font de vida, que crea-els coneguessis tu malgrat no haver-los vist mai. I tu t'interessaves per tots: els que venien a casa i els que no havies mai vist. I d'uns i d'altres en feies els teus amics.

Que hi fa que que no hagin vist un home, de carn i ossos o de paper, per a fer-ne un amic? Es que no son més amics nostres Cervantes, Shakespeare, Balzac, Dickens -i don Quixot, Lear, Goriot i Micawber- que molta de la gent amb la qual parlém cada dia i de l'ànima dels quals no sabem res? La de cada dia no és la nostra gent i no pot donar-nos el que no té: l'amistat. Car no tot-hom pot assolir-la l'amistat, aquest sentiment tan noble que fa superior a l'home.

Les minyones, com la portera, també s'estranyaven de que tinguessim uns amics de tan poc lluïment. I, com la portera, no els veien mai amb goig. Anaven massa ~~mal~~ mal vestits. Les porteres i ~~els~~ els servents, i ~~en general tots els que es dedien~~ ~~quen al servei domèstic~~, deformats pel tracte amb el senyor i amb el fals senyor, no senten cap simpatia envers els pobres que no tenen la sort de ser servents i

els miren amb menyspreu. Els pobres no estimen els pobres. Moltes vegades el criat és més orgullós que el senyor. I Remei i Adela, les serventes, en el fons ens devien menysprear un xic gràcies a les nostres amistats.

~~III~~ 114

El que venia més sovint era el senyor Serracant, que Remei nomenava "El boig de les joguines". Venia tant sovint perquè tu, plena de tendra i dolça pietat, nodries la seva tendra i dolça follia preguntant-li, així que entrava, per la seva filla. Comprenies el que no comprengueren, ~~per~~ massa assenyats, -quina cosa afrosa manta vegada, el seny! - el capellà i el barber amics-amics? - de Don Quixot: que es una crueltat imperdonable combatre la follia, voler arrencar al món de la follia l'esser que no podrà trobar consol en el món del seny. Fer sempre el mateix i a les mateixes hores, anar sempre amb peus de plom, saber que dos i dos sempre fan quatre, quina vida ~~afrosa~~ *de folla*! *Pesar-ho tot. (Amb unes balances que no fan el pes)*

El senyor Serracant, menut, pal·lid, amb uns ulls d'esguard al·lucinant que sols veien una cosa: la filla rediviva, tenia aspecte de sonàmbul; semblava, en lloc de viure, passar per la vida... Comprends? Sí, és clar que comprends... Passar per la vida com passem per un carrer que no es el que cerquem; un carrer on no hi ha res del que cerquem; un carrer on no hi viu ningú que ens interessi i que sempre serà un carrer de pas. El senyor Serracant visqué durant uns anys: mentre li visqué la filla. Ara ja no viu: passa.

La dona li havia fugit -per vici, per estupidesa, per tedi- deixant-li una ~~XXXX~~ filleta de dos o tres anys. La gent rigué o el compadí com es de reglament. Ell no feu cabal de la rialla ni de la llàstima. La fugida de la dona, a la qual, com passa amb molts matrimonis, no el lligava cap afecte, no fou per ell cap tragedia: li quedava la filla. La gent assenyada i com cal, en veure que el pobre marit enganyat no es suïcidava per una bagassa, comentà: "El senyor Serracant es un home sense sentiments, un home sense cor."

Aquell home sense sentiments, aquell home que no tenia cor enfolli quan la fil-

la, set anys després, moria. I per amor i per follia nega la mort. (Com per amor i per follia-la nego jo ara, estimada) la mort? L'amor es més fort que la mort i la destrueix, la anihila. L'adúltera, que tal vegada vivia, era morta. L'infant, que havia mort, seguia vivint, car l'amor del pare el ressucitava. I el pare seguit a veient la filleta, seguia parlant-hi, seguia vivint amb ella.

Com la seva era una follia tranquil·la -un simple cas d'~~amençia~~ ^{amençia} la gent digué que es tractava d'una mania:

-Que hi farem! Tot-hom te les seves. Però, tret d'això, el senyor Serracant es un bon home, un home que va puntualment al treball i paga puntualment el lloguer del pis.

I el senyor Serracant es passava el temps parlant de la seva filla i comprant-li vestits i joguines. A vegades trobava algu que, ple de seny i de bones intencions, el volia fer tocar de peus a terra i dur-lo pel bon camí del dos i dos fan quatre:

-Però, home, senyor Serracant! Ja es hora que es convenci que la nena es morta.

El senyor Serracant esguardava l'assenyat amb una gran llàstima, amb un gran menyspreu i li escopia al rostre aquest mot:

-Imbècil!

El senyor Serracant estava content de venir a casa car, perquè tu sabies parlar-li de la filla, ell sabia fer-la reviure. A vegades duia una joguina que havia comprat a la morta estimada i ens l'ensenyava.

Tu deies, somrient:

-Es bonica. Li agradarà molt.

Els ulls del pobric resplandien ~~de~~ d'agraïment.

Altres vegades eres tu qui li donava una gran capça:

-Es per a la petita.

Un dia, recordes? et vaig trobar cosint un vestit d'infant.

Em digueres com la cosa més natural del món:

-Es per a la nena del senyor Serracant.

Vaig mirar-te esbalait, car en aquell ~~xxxxxx~~ temps adhuc jo tocava massa de peus a terra.